

CENTER FOR
BOLIGSOCIAL
UDVIKLING

Projekt Bydelsmødre

En samlet evaluering

Projekt bydelmødre – En samlet evaluering

Klavs Odgaard Christensen, projektleder
Louise Glerup Aner
Nana Frederiksen

ISBN: 978-87-993751-2-7

© 2010 Center for Boligsocial Udvikling

Center for Boligsocial Udvikling
Sadelmagerporten 2a
2650 Hvidovre

Telefon: 50 89 45 00
info@cfbu.dk
www.cfbu.dk

April 2010

Udgivelsen kan frit hentes på www.cfbu.dk.

CFBU's udgivelser kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Center for Boligsocial Udvikling er en selvejende institution under Socialministeriet med et årligt budget på 10 mio kr. Centrets overordnede formål er at udvikle effektmålingsmetoder, der er tilpasset det boligsociale felt, at lave systematiske vidensindsamlinger på baggrund af erfaringer fra nationale og internationale boligsociale indsatser og at yde kvalificeret rådgivning og processtøtte til centrale aktører indenfor det boligsociale område.

Indhold

1. Indledning 1

- Initiativets formål 2
- Evalueringsens formål 2
- Bydelsmødrekonceptet 3
- Rapportens hovedtemaer og opbygning 6
- Evalueringsdesign, undersøgelsesmetoder og datagrundlag 7
- Gennemførelsen af projektbesøg oktober – december 2009 8
- Forbehold og usikkerheder forbundet med evalueringen 8

2. Organisering 10

- Projekternes organisatoriske kendetegn 11
- Projekternes lokalforankring i boligområdet 15
- Vigtigheden af projektkoordinator 15
- Projekternes organisatoriske og finansielle fremtidssikring 16
- Delkonklusion 17

3. Rekruttering af bydelsmødre 19

- Formål med rekruttering 20
- De rekrutterede bydelsmødre 20
- Rekrutteringsmetoder 24
- Delkonklusion 27

4. Kurset 28

- Kursernes formål 29
- Kursernes opbygning 30
- Fremmøde og gennemførelse 33
- Undervisningsmetoder og niveau 34
- Bydelsmødrenes udbytte af kurset 36
- Delkonklusion 39

5. Den opsøgende videndeling 41

- Formålet med den opsøgende videndeling 42
- Den opsøgende videndeling i praksis 42
- Barrierer og muligheder i den opsøgende videndeling 46
- Forskellige modeller for det opsøgende arbejde 51
- Effekten af Projekt Bydelsmødre for de besøgte kvinder 53
- Delkonklusion 55

6. Sammenfatning og konklusion 56

- Organisering 57
- Rekruttering af bydelsmødre 57
- Kurset 58
- Den opsøgende videndeling 59
- Samlet konklusion 60

7. Anbefalinger 61

Organisering 62

Rekruttering af bydelsmødre 63

Kurset 64

Den opsøgende videndeling 64

Generelle anbefalinger 66

Bilag 67

Bilag A: Tyske erfaringer med bydelsmødreprojektet siden 2004 68

Bilag B: Spørgeskema og interviewguides til projekter i uddannelsen 74

Bilag C: Spørgeskema og interviewguide til projekter i den opsøgende fase 84

1. Indledning

Evalueringen af Projekt Bydelsmødre er en generel landsdækkende evaluering, som forholder sig til initiativets overordnede målsætninger og er baseret på både spørgeskema, fokusgrupper og interviews.

Initiativets formål

Bydelsmødreprojekterne er en del af regeringens samlede Kvindeprogram *Nydanske Kvinders ressourcer i fokus*, som startede i 2007. Integrationsministeriet har finansieret de landsdækkende bydelsmødreprojekter og er også opdragsgiver til nærværende evaluering.

Formålet med Kvindeprogrammet er at bidrage til, at flere kvinder med indvandrerbaggrund bliver aktive og deltagende medborgere i det danske samfund. Projekt Bydelsmødre er et blandt en række af Kvindeprogrammets integrationsinitiativer, der kan bidrage til et styrket medborgerskab hos målgruppen og har fokus på at give kvinderne bedre muligheder for at fremme deres børns integration og udvikling i bred forstand, mens programmets øvrige initiativer drejer sig om at styrke kvindernes muligheder for arbejde, uddannelse og deltagelse i idræts- og foreningslivet i Danmark.

Det gennemgående fællestræk for de i alt 10 initiativer i Kvindeprogrammet er, at der er valgt en tilgang baseret på *empowerment*. Det betyder i denne sammenhæng, at fællestrækket for initiativerne i Kvindeprogrammet er, at de bygger videre på de ressourcer, kvinderne *allerede har* med sig bl.a. i forhold til deres livserfaringer og den baggrund de kommer med. Dette gælder også for Projekt Bydelsmødre.

Bydelsmødreinitiativet er baseret på den idé, at man ved at uddanne kvinder med indvandrerbaggrund til at vejlede andre mødre om børneopdragelse, børns sundhed og det danske institutionssystem og lave opsøgende arbejde, kan nå ud til de mødre som typisk offentlige myndigheder (fx socialforvaltninger) har svært ved at komme i kontakt med. Først uddannes bydelsmødrene på et "intensivt kursus i børns udvikling" (Kvindeprogrammets initiativ 8). Kurset skal give mødrene større viden om, hvordan de kan fremme deres børns udvikling og integration i bred forstand (Kvindeprogrammets initiativ 8). Derefter skal bydelsmødrene i

gang med det opsøgende arbejde. Det opsøgende arbejde foregår som følger: "gennem et antal regelmæssige besøg over en længere periode skal bydelsmødrene give mødrene den viden, de selv har fået. Det foregår ved personlige samtaler og gennemgang af undervisningsmateriale. Med henblik på at skabe størst mulig fortrolighed og tryghed omkring samtalen, besøger bydelsmødrene kvinderne i deres eget hjem" (Kvindeprogrammets initiativ 8).

Det er ønsket, at man med dette initiativ kan udstyre mødrene (både bydelsmødre og de besøgte kvinder) med noget forståelse og nogle redskaber, som skal gøre dem i stand til i højere grad at støtte op om deres børns udvikling og integration i Danmark. Derudover er der forhåbninger om, at initiativet også kan støtte op om bydelsmødrenes integration på en bred front blandt andet ved at forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet, øge deres selvtillid og forbedre deres danskundskaber.

Vores evaluering tager sit udgangspunkt i denne beskrivelse.

Evalueringens formål

Formålet med evalueringen er tre-delt.

For det første er det rapportens formål at undersøge i hvilket omfang de igangsatte bydelsmødreprojekter opfylder initiativets formål om at medvirke til, at indvandrerkvinder bliver aktive medborgere i det danske samfund og styrke deres viden om, hvordan de kan fremme deres børns udvikling og integration.

For det andet er det formålet at belyse, hvilke metoder der anvendes i projekterne, og i hvilket omfang de enkelte metoder bidrager til initiativets nævnte formål. Med metoder tænkes der bl.a. på, hvordan projekterne konkret har rekrutteret deres bydelsmødre, hvilke erfaringer de har gjort sig, og hvordan de gennemfører det opsøgende arbejde eller for nogle projekters vedkommende er i gang med at planlægge, hvordan

det opsøgende besøg hos andre indvandrermødre skal forløbe.

For det tredje er det rapportens formål at komme med anbefalinger til tilrettelæggelse af bydelsmødreprojekter og i forhold til nye integrationsinitiativer, som bygger på erfaringerne fra projekterne. Dermed indeholder rapporten afslutningsvis en vigtig fremadrettet del, hvor vi giver konkrete bud på, hvorledes den fremtidige tilrettelæggelse af bydelsmødreinitiativet kan styrkes og justeres.

Bydelsmødrekonceptet

Projekterne har været i gang imellem 1 og 2 år, hvorfor der endnu ikke kan evalueres på de langsigtede virkninger. Derfor har vi fundet det nødvendigt at opstille en evalueringsmodel, som også kunne indfange de skridt, der er taget på vejen mod de mere langsigtede virkninger.

Derudover har vi ved vores besøg i de igangværende bydelsmødreprojekter observeret, at de danske projekter til en vis grad varierer i deres udformning, aktiviteter, formål og målgrupper, hvilket gør det vanskeligt at lave en generel evaluering af projekterne. Derfor har vi fundet det mest formålstjenstligt at evaluere projekterne i forhold til de generelle retningslinjer, som Integrationsministeriet har udstukket. Vi har på den baggrund opstillet det, som vi kan kalde et idealtypisk bydelsmødreprojekt.

Til at ekspliciterer det idealtypiske bydelsmødreprojekt og for at sætte fokus på skridtene på vejen mod de langsigtede virkninger har vi fundet inspiration i det redskab, der kaldes indsatssteori. I indsatssteorien udpindes indsatsens enkelte aktiviteter og forventede virkning, så det klarlægges, hvilke aktiviteter man forestiller sig, skal lede til hvilken virkning på kort og lang sigt. Denne eksplicitering har her tre formål. For det første at "styre" evalueringen, fordi det bliver mere klart for os som evaluører, hvilke mål og ønskede resultater projekterne skal vurderes i forhold til. For det andet skal

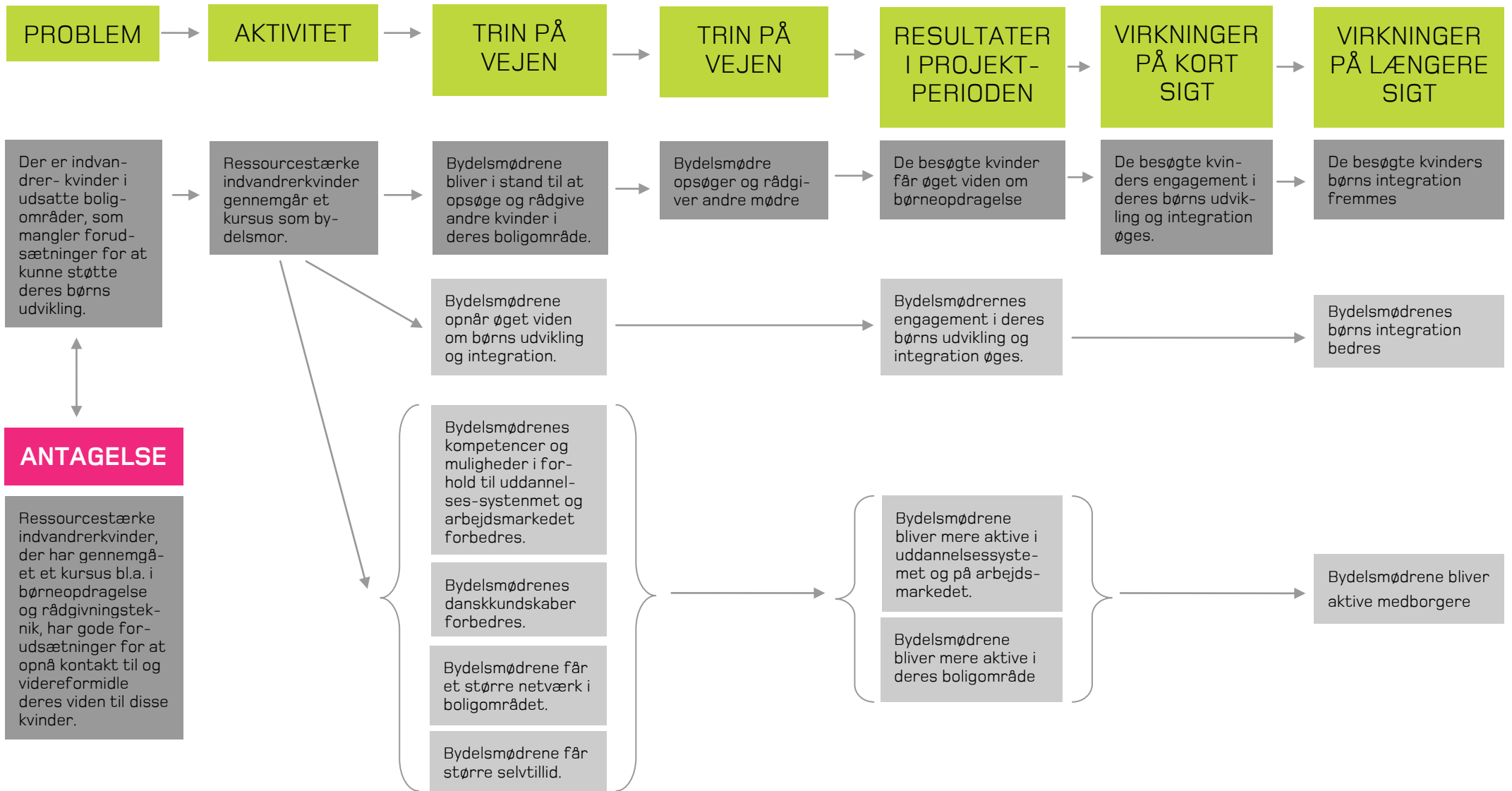
det gøre det muligt at evaluere på "skridt på vejen" mod de langsigtede virkninger, der som nævnt ovenfor ikke kan forventes indtruffet endnu. For det tredje skal denne eksplicitering hjælpe til at synliggøre for opdragsgiver, hvilke sammenhænge der er og ikke er mellem aktiviteter og ønskede resultater. Efter CFBU's vurdering synliggør modellen, at der for nogle aspekter i initiativet er en god og klar sammenhæng mellem aktiviteter og ønskede virkninger, mens det halter mere på andre områder.

Nedenfor vil vi gennemgå modellen, som findes på næste side. Først skal der dog knyttes en kort overordnet kommentar til modellen. Det idealtypiske bydelsmødreprojekt er udpindet i de mørkegrå kasser. Her er det altså de besøgte kvinder, der er målgruppen. I de lysegrå kasser er vist, hvordan også bydelsmødrene kan betragtes som en målgruppe.

I *første søjle* fremgår det problem, som projektet skal løse og den antagelse, som projektet bygger på. Problemet er, at der er indvandrerkvinder i udsatte boligområder, som mangler forudsætninger for at kunne støtte deres børns udvikling og integration. Antagelsen er, at ressourcestærke indvandrerkvinder, der har gennemgået et kursus i bl.a. børneopdragelse og rådgivningsteknik, har gode forudsætninger for at opnå kontakt til og viderefremde deres viden til disse kvinder og andre kvinder i boligområdet.

I *anden søjle* fremgår den aktivitet, altså det konkrete tiltag, man laver for at påvirke situationen. I Projekt Bydelsmødre er den første aktivitet man udfører, at ressourcestærke indvandrerkvinder gennemgår et bydelsmødrekursus. Pilene som går ud fra kassen indikerer, hvilke virkninger bydelsmødrekurset forventes at have.

I *tredje søjle* fremgår de forventede virkninger. For det første forventes det, at bydelsmødrene bliver i stand til at opsøge og rådgive andre indvandrerkvinder i deres boligområde om de ting, de har lært på kurset. Her er det altså først og fremmest de besøgte kvinder og i sidste ende deres børn, som er målgruppen. Denne del af Projekt Bydelsmødre vil i det følgende blive omtalt som Projekt Bydelsmødres *primære* formål, da det er denne del af modellen, der svarer til de idealtypiske bydelsmødreprøjet. De primære formål er markeret med mørkegråt i modellen. For de primære formål er der klare sammenhænge mellem aktiviteterne og de forventede virkninger. Samtidig er de forventede virkninger begrundede med reference til evalueringer fra store bydelsmødreprøjet, som har været i gang i en årrække i forskellige byer i Tyskland (se bilag A).

Derudover forventes det af opdragsgiver, at Projekt Bydelsmødre har en række *sekundære* formål, som relaterer sig til bydelsmødrenes situation. Her er det altså bydelsmødrene, der er målgruppen. De sekundære formål markeres med lysegråt i modellen. For det første forventes det, at bydelsmødrene også selv opnår øget viden om børns udvikling og integration. Om det giver mening at betragte bydelsmødrene selv som målgruppe for yderligere læring omkring børns udvikling og integration afhænger meget af, hvilke kvinder der rekrutteres som bydelsmødre, men det vil vi vende tilbage til senere i rapporten.

For det andet lægger opdragsgiver op til, at CFBU skal undersøge Projekt Bydelsmødres virkning på en række andre områder, som ligger udenfor kernen i det idealtypiske bydelsmødreprøjet som fx kursets betydning for bydelsmødrenes muligheder i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, kursets betydning for bydelsmødrenes danskkundskaber, bydelsmødrenes netværk i lokalområdet og bydelsmødrenes selvtillid. På disse områder er der en noget mere uklar sammenhæng mellem aktiviteter og den forventede virkning, idet et "intensivt

kursus i børns udvikling" kun med mange mellemregninger kan forventes at have indflydelse på disse områder.

I *søjle fire* fremgår det næste skridt på vejen, som tages for at nå det primære mål, nemlig at nå ud til de kvinder, som offentlige myndigheder typisk har svært ved at nå. Dette skridt er, at bydelsmødrene opsøger og rådgiver andre mødre. I det idealtypiske bydelsmødreprøjet foregår dette opsøgende arbejde som beskrevet i boksen ovenfor, ved at bydelsmødrene via en række regelmæssige besøg i kvindernes hjem videregiver den viden, de har fået på kurset. Som det vil fremgå senere i rapporten, er det særligt på dette punkt, at de danske bydelsmødreprøjet afviger fra forventningerne, da de fleste projekter løber ind i forskellige problematikker i forhold til det opsøgende arbejde.

I *søjle fem* fremgår det, hvilke resultater man forventer at se i projektperioden. I det idealtypiske bydelsmødreprøjet forventer man, at de opsøgte mødre får øget viden om børns udvikling og integration, men at det ikke nødvendigvis skinner tydeligt igennem i deres adfærd endnu. Dette er altså det primære formål og er markeret med mørkegråt i modellen. Derudover forventer man, at bydelsmødrenes engagement i deres egne børns udvikling og integration øges, som resultat af deres øgede viden på området. Derudover forventer man, at bydelsmødrene er blevet mere aktive i uddannelsessystemet, på arbejdsmarkedet og i deres lokalområde. Her er det bydelsmødrene, der er målgruppen, hvilket er projektets sekundære formål, som er markeret med lysegråt i modellen.

I *søjle seks* fremgår de virkninger, man forventer, at projektet vil have på kortere sigt. På kortere sigt forventer man, at de opsøgte kvinders engagement i deres børns udvikling og integration øges som et resultat af den øgede viden, de har fået gennem rådgivning fra bydelsmødrene. Denne virkning er markeret med mørkegråt i figuren.

I *søjle syv* fremgår de virkninger man forventer, at projektet vil have på længere sigt. Som et resultat af de besøgte indvandrerkvinders øgede engagement i deres børns udvikling og integration forventer man, at deres børns integration fremmes. Denne virkning er markeret med mørkegråt i figuren. Som et resultat af, at bydelsmødrenes engagement i deres børns udvikling og integration fremmes på grund af deres øgede viden fra kurset, forventer man også at bydelsmødrenes børns integration fremmes. Denne del af modellen er markeret med lysegråt, da det vedrører bydelsmødrene som målgruppe. Den udvikling, man forestiller sig for bydelsmødrene og de besøgte kvinder, er således den samme men bare forskudt i tid. Endelig forventer man, at bydelsmødrene vil blive aktive samfundsborgere, som et resultat af, at de har fået bedre muligheder i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, er blevet bedre til dansk, har fået større netværk i boligområdet og større selvtillid. Denne del af modellen er også markeret med lysegråt, da det er bydelsmødrene, der er målgruppen.

De forskellige projekter lægger forskellig vægt på de primære og sekundære formål. Nogle projekter arbejder med noget der nærmer sig idealmodellen, mens andre i højere grad arbejder for at forbedre bydelsmødrenes integration på en bred front og i mindre grad tænker den opsøgende del ind i projekterne. Når initiativets resultater evalueres vil vi dels gøre det i forhold til idealmodellens mål og dels i forhold til de sekundære mål.

Rapportens hovedtemaer og opbygning

Modellen ovenfor har som nævnt betydning for, hvordan vi har valgt at bygge vores evaluering op. Modellen skal illustrere, at de enkelte skridt på vejen alle er forudsætninger for at virkningerne på længere sigt indfinder sig. Derfor har vi i vores evaluering af initiativet valgt at undersøge de enkelte skridt på vejen mod de ønskede virkninger, fordi det giver os mulighed for at vurdere,

om man kan forvente, at virkningerne på længere sigt indtræder, og fordi det giver os mulighed for at udpege svage led i processen mod de ønskede virkninger.

Rapporten er derfor organiseret efter disse skridt på vejen, og de enkelte kapitler skal belyse resultater og metoder i skridtene på vejen. Det betyder også, at rapporten er bygget op omkring en række hovedtemaer med fokus på generelle erfaringer og kvantitative og kvalitative resultater på tværs af projekterne frem for at behandle hvert projekt isoleret. Dog beskriver vi løbende gennem rapporten enkeltprojekters særlige erfaringer, resultater og metoder, hvor det har relevans for initiativet. Det har resulteret i, at rapporten er organiseret omkring følgende hovedtemaer:

- Organisering
- Rekruttering
- Uddannelsesforløb og -indhold og projekternes betydning for bydelsmødrenes integration
- Opsøgende arbejde og de besøgte kvinder
- anbefalinger

Mere specifikt søger rapporten at nå til svar på følgende spørgsmål:

- *Hvad er projekternes organisatoriske kendetegn?*
- *Hvilke metoder anvender projekterne til rekruttering?*
- *I hvilket omfang bidrager de anvendte metoder til initiativets formål?*
- *I hvilket omfang har projekterne øget kvindernes viden om, hvordan de kan fremme deres børn udvikling og integration?*
- *Hvordan gennemføres bydelsmødrenes opsøgende besøg hos andre mødre?*
- *Hvilke resultater og erfaringer kan der uddrages i forhold til det opsøgende arbejde samt dialogen mellem bydelsmor og den besøgte kvinde?*

- *Hvilke øvrige resultater har projekterne haft for bydelsmødrene og for de besøgte kvinder?*
- *Hvilke anbefalinger kan der gives til tilrettelæggelse af projekterne?*
- *Hvilke anbefalinger kan der gives til nye integrationsinitiativer, som bygger på erfaringerne fra projekterne?*

I rapportens kapitel 2 behandles projekternes organisatoriske kendetegn, og der tegnes et billede af de centrale aktører, der er involverede i projekterne.

I kapitel 3 er fokus på rekrutteringsfasen. Her belyses bydelsmødrenes sprogkunderskab, alder, beskæftigelsessituation, og hvor mange børn de har. De forskellige metoder til at rekruttere kvinder til bydelsmødrekursene og fordele og ulemper ved de anvendte metoder belyses ligeledes.

I kapitel 4 præsenteres resultater og erfaringer fra uddannelsesforløbet. Et centralt punkt er bydelsmødrenes udbytte af undervisningen i forhold til særligt relevante undervisningstemaer som eksempelvis børneopdragelse, børns sproglige udvikling og sundhed, kost og motion. Der tegnes ligeledes et billede af undervisningens indhold og former ligesom det beskrives, hvilke undervisere der er tilknyttet undervisningsdelen, og hvorvidt kvindernes egne ressourcer og livserfaringer inddrages aktivt.

I kapitel 5, der er et af rapportens hovedkapitler, præsenteres og diskuteres resultaterne af de opsøgende besøg hos de projekter, der er nået til denne fase. Det drøftes, hvilke barrierer og problematikker der er forbundet med denne fase i projektet. I forlængelse heraf fokuseres der på den betydning projekterne har for bydelsmødrenes integration. Hovedvægten lægges på vores registrerede resultater i forhold til nøgleområder som netværk og foreningsdeltagelse, børn, dagsinstitutionsområdet, danskunderskaber, uddannelse og beskæftigelse.

Kapitel 6 indeholder en sammenfatning og CFBU's samlede konklusion.

Kapitel 7 indeholder vores anbefalinger til en fremtidig udvikling og fremtidssikring af initiativet.

Evalueringsdesign, undersøgelsesmetoder og datagrundlag

CFBU's evaluering bygger på kvantitative og kvalitative data. De kvantitative data bruges til at vurdere resultaterne i de enkelte faser i projekterne og til at komme med generelle og statistiske konklusioner omkring projekternes forløb og opnåede resultater. De kvalitative metoder benyttes til at få en dybere viden omkring de anvendte metoder og processerne i forløbet, bydelsmødrenes oplevelser af forløbet, de barrierer projekterne er løbet ind i og de gode erfaringer projekterne har gjort sig med at overkomme disse barrierer. De kvalitative data skal således understøtte og supplere den kvantitative del.

Evalueringen er bygget op omkring følgende datagrundlag:

- Kvantitativ spørgeskemaundersøgelse blandt bydelsmødre.
- Kvalitativ fokusgruppeinterviews med udvalgte bydelsmødre.
- Kvalitative interviews med alle projektkoordinatorer

De anvendte spørgeskemaer og interviewguides er vedlagt rapporten som bilag.

De kvalitative interviews med koordinatorerne på bydelsmødreprojekterne har vi hovedsageligt anvendt til at få belyst de anvendte metoder i projektet, herunder metoder til rekruttering af bydelsmødre, baggrunden for sammensætningen af undervisningsforløb og de generelle erfaringer med projektet. Derudover anvendes de kvalitative interviews til at belyse projektkoordinatorernes vurderinger af resultater og deres vurderinger af, om bydelsmødrene har fået de vigtigste kompetencer.

Formålet med den kvantitative spørgeskemaundersøgelse blandt bydelsmødrene har været at få et billede af sammensætningen af gruppen af bydelsmødre, samt at belyse bydelsmødrenes vurderinger af resultaterne i projektet, og i hvor høj grad bydelsmødrene oplever, at de har opnået de vigtigste kompetencer for at kunne varetage opgaven som bydelsmor. Med vigtigste kompetencer menes der om bydelsmødrene på baggrund af kursusforløb har opnået mere viden i forhold til deres børns trivsel, opvækst, sundhed og skole eller institutionsforløb. Endelig belyses det i hvor høj grad bydelsmødrene oplever om de eventuelt er blevet tilknyttet et netværk med andre kvinder og blevet afklaret i forhold til uddannelse eller beskæftigelse. I de projekter, der er i gang med den opsøgende videndeling, skal spørgeskemaerne også belyse i hvilket omfang bydelsmødrene formidler deres viden videre til andre kvinder og hvilke temaer, de rådgiver om.

Det understreges, at vi har garanteret bydelsmødrene fuld anonymitet både i forhold til spørgeskemabesvarelser og i forhold til interviews.

Gennemførelsen af projektbesøg oktober – december 2009

Det skal her bemærkes, at vi i rapporten gennemgående anvender betegnelsen projektkoordinator. CFBU er klar over, at nogle af de interviewede ankerpersoner på projekterne er ansat som projektledere og ikke alle steder betegnes som projektkoordinator i deres ansættelsesforhold, men vi har gennem rapporten konsekvent valgt at omtale alle som projektkoordinatorer. Det afgørende har været at få foretaget interviews med de projektansvarlige, der følger projekterne tæt og som fungerer som primus motor i forhold til rekruttering af bydelsmødre, til udformning og gennemførelse af uddannelsesforløb og i forhold til det opsøgende arbejde.

CFBU har ved hvert projektbesøg, der oftest er foregået i det lokale beboerhus eller

områdesekretariat, været repræsenteret med to medarbejdere. Ved hvert projektbesøg har vi foretaget en spørgeskemaundersøgelse blandt de tilstedeværende bydelsmødre, et fokusgruppeinterview med udvalgte bydelsmødre og et interview med den ansvarlige projektkoordinator.

CFBU vil i den forbindelse rette en særlig tak til de mange bydelsmødre, der har taget sig tid til at stille op til interviews. Vi vil også gerne takke projektkoordinatorerne for et godt samarbejde. Det har været afgørende for evalueringens gennemførelse, at projektkoordinatorerne med deres direkte kontakt til bydelsmødrene har kunnet indkalde bydelsmødrene og sørge for at skabe en tillidsfuld ramme for gennemførelsen af projektbesøgene.

Følgende medarbejdere fra CFBU har foretaget evaluering og sammenfattet rapporten: projektleder og specialkonsulent Klavs Odgaard Christensen, konsulent Louise Glerup Aner, konsulent Nana Øland Frederiksen, konsulent Nikolaj Avlund og studentermedhjælper Mette Dahl. Konsulent Frederik Sigurd har bistået i forbindelse med behandlingen af de kvantitative data.

Forbehold og usikkerheder forbundet med evalueringen

De igangværende 13 bydelsmødreprojekter er projekter, der har fået bevillinger i 2008. Det betyder, at projekterne stadig befinder sig i en tidlig fase, når det kommer til at dokumentere og vurdere de langsigtede virkninger. Indenfor det spekter varierer det, hvor langt projekterne er. Nogle projekter befinder sig i en første fase, hvor bydelsmødrene stadig er i et uddannelsesforløb. Andre projekter befinder sig i en anden fase, hvor bydelsmødrenes opsøgende arbejde i deres lokalområde er påbegyndt.

Det er vores vurdering, at det ikke er muligt inden for denne evaluerings ramme at komme med endegyldige konklusioner omkring de langsigtede effekter af projekterne. Evalueringen vil kunne belyse foreløbige

resultater, der dog kan ses som væsentlige pejlemærker for, hvilken retning projekterne bevæger sig i.

Som tidligere nævnt er svarprocenten på spørgeskemaerne knap 50 %, hvilket vi vurderer, er tilstrækkeligt til at kunne skabe nogle generelle konklusioner. Det skal dog bemærkes, at det er færre projekter, der er i fase to, hvorfor der er færre besvarelser i den del af spørgeskemaet, som omhandler det opsøgende arbejde. Når vi i kapitel 5 præsenterer resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, er det således på baggrund af 47 besvarelser.

Når vi i evalueringen forholder os til resultaterne af projekterne, er det på baggrund af projektkoordinatorers og bydelsmødres egne vurderinger. Når vi eksempelvis i vores spørgeskema har spurgt til, hvor meget bydelsmødrene har lært om en række temaer i kurserne, er det således bydelsmødrenes egne vurderinger, der kommer frem. Det giver nogle usikkerheder, dels fordi bydelsmødrenes egen vurdering kan være skæv i forhold til virkeligheden, og dels fordi det højst sandsynligt vil være forskelligt, hvor meget der skal til for, at bydelsmødrene vurderer, at de har lært ikke så meget henholdsvis meget om diverse temaer. Ligeledes kan projektkoordinatorernes vurderinger af projekternes resultater også være forbundet med nogle usikkerheder.

Derudover er det vigtigt at understrege, at evalueringen også har været forbundet med visse sproglige og forståelsesmæssige barrierer. Det er en erfaring som evaluator i Københavns Kommune også har gjort sig i forhold til deres evaluering. Nogle bydelsmødre har svage danskundskaber og er i det hele taget ikke vant til at besvare spørgeskemaer eller deltage i interviewundersøgelser. Det har nogle konsekvenser for de besvarelser, vi har fået. Således har vi kunnet observere, at det for nogle af kvinderne både har været svært at forstå spørgsmålene og at formulere svar. For at imødekomme denne problematik, har vi forsøgt ikke at stille for mange, lange og komplicerede

spørgsmål i vores spørgeskema og i interviewene med kvinderne. Vi har i forbindelse med gennemførelsen af evalueringen hjulpet i forbindelse med forståelsesmæssige vanskeligheder i spørgeskemaet. I efterbehandlingen af spørgeskemabesvarelserne har vi desuden forsøgt at tage højde for disse usikkerheder ved i enkelte tilfælde at sortere ulogiske besvarelser fra, fx i de tilfælde hvor vi har konstateret modsigelser i besvarelserne.

Endelig skal vi nævne, at projektkoordinator i flere tilfælde var til stede, når bydelsmødrene besvarede spørgeskemaerne. Det har på den ene side været nyttigt, fordi projektkoordinatoren kunne hjælpe med forståelsesmæssige vanskeligheder. På den anden side, er der en risiko for, at bydelsmødrene på grund af projektkoordinatorens tilstedeværelse har været mindre kritiske overfor kurset.

På trods af at CFBU har taget mange forholdsregler vil vi stadig påpege, at der kan være usikkerheder i besvarelserne.

2. Organisering

Organiseringen af bydelsmødreprojekterne varierer landet over. Hvad betyder styregruppens sammensætning for projektet? Hvilken rolle spiller projektkoordinatoren? Og hvad betyder det for projekterne at være forankret i boligområdet?

Projekternes organisatoriske kendetegn

Af Kvindeprogrammet *Nydanske kvinders ressourcer i fokus* fremgår det, at Projekt Bydelsmødre kan gennemføres af lokale integrationscentre, kommuner, landsdækkende foreninger og boligorganisationer, der efter ansøgning opnår tilskud og er ansvarlige for projekterne.

CFBU kan på baggrund af interviews med projektkoordinatorer og ved gennemlæsning af projektansøgninger konstatere, at de ovennævnte aktører på forskellig vis og i varierende form er repræsenterede i bydelsmødreprojekternes styregrupper. En fremtrædende organisatorisk forskel mellem projekterne ligger i hvilken rolle og vægt henholdsvis kommunale aktører, foreninger og boligorganisationer indtager.

I forhold til kommunale aktører er det fortrinsvist socialforvaltningerne men i nogle tilfælde også en kommunes jobcenter, integrationsteam eller sundhedsforvaltning, der er involverede i projekterne. Dette er bl.a. tilfældet i Holstebro og Frederiksberg samt det københavnske bydelsmødreprojekt i Akacieparken/Bispebjerg. I sidstnævnte projekt spiller Københavns Kommunes Socialforvaltning en ganske aktiv rolle i en kommunalt domineret styregruppe bestående af repræsentanter af Økonomiforvaltning, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltning, Børne- og Ungeforvaltning, Sundhedsforvaltning og som nævnt Socialforvaltningen. Dertil kommer, at projektkoordinator har sin ansættelse i Socialforvaltningen, og projektet skal ses i sammenhæng med Projekt Kvindeambassadører, som er et andet stort kommunalt integrationsprojekt for kvinder med indvandrerbaggrund i Akacieparken/Bispebjerg. Bydelsmødreprojektet i Holstebro er også et eksempel på et projekt, hvor kommunen aktivt er involveret. Her er det særligt i undervisningsforløbet og i forhold til rekrutteringen, at kommunen er aktiv, idet bydelsmødrene er blevet rekrutteret via kommunens jobcenter. Bydelsmødreprojektet i Holstebro indgår der-

med som en integreret del af kvindernes aktiveringsforløb.

I projekterne i Århus, Esbjerg og Vejle er der tale om en markant forankring i en landsdækkende større forening. For disse projekters vedkommende er det især tydeligt i forhold til organisering og styregruppens sammensætning, at henholdsvis Dansk Flygtningehjælp og Kirkernes Integrations-tjeneste (KIT) spiller en afgørende rolle for projektets gennemførelse, herunder særligt rekrutteringen af både bydelsmødre og projektkoordinator. Projektkoordinator i Århus er rekrutteret og ansat af Dansk Flygtningehjælp, hvilket ligeledes er tilfældet i de to fællesprojekter i Vejle og Esbjerg, hvor KIT og særligt Pinsekirken i Esbjergs tilfælde udgør det organisatoriske omdrejningspunkt. Samtidig fungerer kirken som et samlingssted for bydelsmødrene i Esbjerg.

Endelig tegner der sig en tredje organisatorisk variant, hvor en boligforening eller et boligselskab spiller en central rolle i styregruppen og i udførelsen af projektet. Det sker ofte i samspil af varierende grad med kommunale aktører som eksempelvis jobcentre og frivillige foreninger og lokale ildsjæle. Dette er tilfældet i de to Odenseprojekter (Odense SV og Vollsmose), hvor henholdsvis Kristiansdal Boligforening og Fyns Almennyttige Boligselskab spiller en afgørende rolle i projektorganiseringen. Projektet i Vollsmose består af en bredt repræsenteret og aktiv styregruppe bestående af repræsentanter fra Jobcenter i Odense Kommune, Dansk Flygtningehjælp og Fyns Almennyttige Boligselskab. Dertil kommer, at repræsentanter fra Odense kommunens jobcenter tager del i undervisningen, mens Dansk Flygtningehjælp har spillet en væsentlig rolle i forhold til rekrutteringen af bydelsmødre. Styregruppen i Vollsmose er således repræsenteret med, hvad der må betegnes som relevante aktører, der i samspil kan organisere og gennemføre projektet samt ligeledes indgå som en del af undervisningen. I bydelsmødreprojektet i Horsens, hvor ansøgeren er Arbejdernes Andelsboligforening af 1938 i Horsens, er det særligt

områdesekretariatet i byens Sønderbro-område, der i forhold til rekruttering, undervisning og kontinuerlig kontakt med bydelsmødrene er det organisatoriske forankringspunkt. Ydermere indgår bydelsmødreprojektet som en del af helhedsplanen for Sønderbro-området.

I figur 2.1 har vi fremhævet de organisatoriske kendetegn ved projekterne baseret på oplysninger fra projektansøgninger og fra projektkoordinator. Figuren indeholder ligeledes baggrundsinformation om projektkoordinatorernes faglige, uddannelsesmæssige og etniske baggrund.

Figur 2.1: Oversigt over projekternes organisering

Bydelsmødreprojekter med titler	Projektperiode	Ansøgers navn og institution	Styregruppe-sammensætning	Projektkoordinators baggrund
Odense SV (Bydelsmødre i Odense SV)	1.8.2008 – 30.6.2009	Kristiansdal Boligforening	Formand for afdelingsbestyrelse, repræsentant fra Odense Kommunes jobcenter, underviser på projektet, varmemester og afdelingsleder fra AOF-Odense	Etnisk dansk. Tidligere underviser i Odense Sprogcenter
Holstebro (Bydelsmødre i trekant i Holstebro)	10. 2008 – 12.2010	Holstebro Kommunes Afdeling for Sociale Tilbud, Integrations-teamet	Projektet organiseres fra arbejdsmarkedsforvaltning, det sociale tilbuds integrationsteam er tovholder i tæt samarbejde med jobcenterets integrationsteam. Det lokale beboerhus Trivsels-hus er omdrejningspunkt	Irakisk. Uddannet i fysik og matematik fra Irak
Århus (Flyt fokus – bydelsmødre i Urbanområdet Århus, (projektet dækker områderne Herredsvang, Bispehaven, Tovesvej og Gellerupparken)	1.5. 2008 – 1.5. 2010	Dansk Flygtningehjælp Integration Distrikt Jylland	Følgegruppe: To medlemmer af Dansk Flygtningehjælps Integrationsstyrelse og projektkoordinator Styregruppe: to repræsentanter for Kvinderådet, to for Kvindehusgruppen og to fra Dansk Flygtningehjælp	Tyrkisk. Uddannet pædagog i Danmark

Figur 2.1: Oversigt over projekternes organisering

Bydelsmødreprojekter med titler	Projektperiode	Ansøgers navn og institution	Styregruppe-sammensætning	Projekt-koordinators baggrund
Vejle	1.3.2008 – 1.8.2010	Kirkernes Integrationstjeneste	Administrativ del forankret i Kirkernes Integrations-tjeneste. Styregruppen i Vejle med repræsentanter fra kommunen.	Projekt-koordinator med afrikansk baggrund (Rwanda). Uddannet Social- og Sundheds-hjælper
Esbjerg	1.3.2008 – 1.8.2010	Kirkernes Integrationstjeneste	Administrativ del forankret i Kirkernes Integrations-tjeneste. Styregruppen i Esbjerg med en repræsentant fra kommunen.	Indisk baggrund. Akademisk uddannelse
Frederiksberg (Dialog og deltagelse – en helhedsorienteret integrationsindsats)	1.1.2008 – 1.1.2010	Frederiksberg Kommune	Forankring i kommunens Sundhedscenter med repræsentanter fra de relevante områder i centeret. Projektgruppe: Projekt-koordinator teknisk direktorat, kultur- social- og personale-direktorat	Etnisk dansk. Sundheds-plejerske i
Randers (Bydelsmødre i Nordbyen)	1.10.2008 – 31.12.2010	Boligorganisationen Møllenvænget og Storgaarden	MS Bolig i samspil med Randers kommune.	Tyrkisk baggrund. Uddannet i pædagogisk Psykologi
Vollsmose (Projekt Bydelsmødre og aktivt medborgerskab i Vollsmose)	Fra tilsagn og 15 måneder frem	Fyns Almennyttige Boligselskab	Odense Kommune repræsenteret ved integrationschef og etnisk Jobteam-konsulent, frivillig-konsulent fra Dansk Flygtningehjælp, Odense beboerrådgivere fra henholdsvis Odense Andelsboligforening og Fyns Almennyttige Boligselskab	Etnisk dansk baggrund. Cand.mag.

Figur 2.1: Oversigt over projekternes organisering

Bydelsmødre-projekter med titler	Projekt-periode	Ansøgers navn og institution	Styregruppe-sammensætning	Projekt-koordinators baggrund
Nørrebro (Projekt Nørrebro bibliotek – fra bibliotek til Community Center – integration af mødre og deres børn gennem projekt bydelsmødre)	1.1.2008 – 31.12.2010	Socialforvaltning Københavns Kommune	Forankret i Nørrebro Bibliotek og Medborgercenter. Repræsentant fra Integrations- og fritidsforvaltning, Teknik- og Miljøforvaltning, Planlægning, Dansk Flygtningehjælp	Etnisk dansk Cand. mag.
Tingbjerg (Bydelsmødre i Tingbjerg-Utterslevhuse)	1.1.2008 – 30.6.2010	KAB	Områdesekretariat, sundhedsplejerske, biblioteket, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltning	Etnisk dansk Pædagogisk antropolog
Akacieparken/Bispebjerg	1.9.2008 – 31.3.2010	Socialforvaltningen, Københavns Kommune	Forankring i Socialforvaltningen med repræsentanter fra bydelsmødre, økonomiforvaltning, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltning, Børne- og Ungeforvaltning, Sundhedsforvaltning	Etnisk dansk Cand.mag.
Kongens Enghave/Sjælør (Projekt bydelsmødre Kongens Enghave/Sjælør)	1.9.2008 – 31.3.2011	Boligselskabet AKB København	Styregruppe: Souschef fra den lokale børnehave, Sydhavnskompaniet, repræsentanter fra Helhedsplan Sjælør og fra Kgs.Enghave	Etnisk dansk Cand.pæd.
Horsens (Sønderbromødre)	1.10.2008 – 1.10.2012	Arbejdernes Andelsboligforening af 1938 i Horsens	Sønderbro-sekretariat, Sønderbro Jobklub, Horsens Kommune. Projektet er en del af helhedsplanen for Sønderbro-området	Polsk. Uddannet pædagog og diætist

Projekternes lokalforankring i boligområdet

CFBU kan på baggrund af vores interviews med projektkoordinatorerne konstatere at et væsentligt fællestræk, der fremhæves som særligt vigtigt, er projekternes stærke forankring i boligområdet. Flere koordinatører fremhæver som ganske afgørende, at projekterne har deres forankring i boligområdet og så tæt på bydelsmødrene og de besøgte kvinder som overhovedet muligt. Den nære forankring for projektet er væsentligt bl.a. fordi bydelsmødrene har et fast mødested i boligområdet, hvor de jævnligt kan mødes og udveksle erfaringer med det opsøgende arbejde både med hinanden og med projektkoordinator. Særligt de københavnske projektkoordinatorer fremhæver vigtigheden af en tæt og kontinuerlig supervision af bydelsmødrene. Forankringen er også vigtig for den opsøgende videndeling, fordi det gør det lettere at sprede viden i de lokalt baserede netværk. Også i rekrutteringsfasen er en lokal forankring en fordel, da der ofte rekrutteres via de lokalt baserede netværk. Projektet i Århus, hvor Kvindehuset i Viby er samlingspunktet for de århusianske bydelsmødre, skiller sig dog ud på dette punkt, idet projektet rekrutterer bydelsmødre fra områderne Herredsvang, Bispehaven, Toveshøj og Gellerupparken. Ikke desto mindre er Kvindehuset i Viby stadig et fast mødested for alle bydelsmødrene, og der hvor undervisningen foregår.

Hovedparten af CFBU's projektbesøg er foregået i det pågældende beboerområdes områdesekretariat som det eksempelvis er tilfældet i Horsens, i lokalt sundheds- og integrationshus som fx i Tingbjerg, på Nørrebro Bibliotek og Medborgercenter, i Trivselshuset i Holstebro eller Kvindehuset i Viby. Dette er blot nogle af de projekter, der har en markant lokalforankring, og hvor det er tydeligt, at disse steder udgør væsentlige samlingspunkter for et boligområdes sociale aktiviteter. Et gennemgående indtryk fra disse besøg er, at stederne kendetegnes ved en rig aktivitet og af små og større

projekter, der supplerer hinanden og er med til at forstærke stederne som naturlige fora for socialt samvær.

Udover at disse lokalt forankrede huse og sekretariater flittigt anvendes af bydelsmødrene til at mødes, har vi kunnet konstatere, at undervisningsdelen på bydelsmødreprjekterne for de flestes vedkommende foregår i netop det lokale beboerhus, på lokalbiblioteket osv. Det, at undervisningen foregår lokalt, er med til at forstærke betydningen af projekternes tilknytning til boligområdet.

Derudover er det et særkende ved de københavnske projekter samt projektet på Frederiksberg, at der foregår en tæt koordinering, supervision og vidensudveksling mellem de fem projektkoordinatorer, og som de fremhæver som meget væsentligt. Den samme form for samarbejde eksisterer også mellem projekterne i Århus, Holstebro, Horsens og Randers. Denne kontinuerlige erfaringsudveksling mellem projekterne, anser vi som en vigtig aktivitet, og det kan konstateres, at projektkoordinatorerne får meget ud af møderne.

Vigtigheden af projektkoordinator

På samme måde som vi anser den lokale forankring som vigtig, kan vi på baggrund af vores fokusgruppeinterviews med bydelsmødrene konstatere, at projektkoordinator spiller en afgørende rolle for projektets gennemførelse i alle dets faser. Koordinator er den gennemgående kontaktperson, der følger projektet lige fra de første spadestik med sammensætning af undervisningsforløb og rekruttering af bydelsmødre til den faktiske gennemførelse af undervisning og ikke mindst som den daglige kontaktperson for bydelsmødrene ved det opsøgende arbejde.

CFBU kan konstatere, at bydelsmødrene flere steder stærkt fremhæver betydningen af netop projektkoordinator. Hun er den person, de kan ringe til og gå til med spørgsmål og hjælp og i flere tilfælde kan fungere som en støtte i deres eget liv

Figur 2.2: Hvem hjælper dig, hvis du har brug for hjælp?	%
En af de andre bydelsmødre	26 %
Projektlederen	60 %
En af de lærer, der har undervist på kurset	6 %
Andre	4 %
Der er ikke nogen, jeg kan spørge	4 %

Koordinator er i flere af projekterne en ressourcestærk kvinde med indvandrerbaggrund. Det vil primært sige en kvinde med gode danskundskaber, overskud i sit eget liv, et solidt kendskab til det danske samfund og nøgleinstitutioner på børneområdet som vuggestuer og børnehaver og dansk tankesæt i relation til fx grundprincipper i dansk pædagogik og en kvinde som har et stort og tillidsfuldt netværk med de kvinder, som bor i boligområdet. I andre projekter er projektkoordinator en kvinde med etnisk dansk baggrund, som fx er sundhedsplejerske, og som i forvejen har et professionelt og indsigtsfuldt kendskab til indvandremødre i et boligområde. Uanset projektkoordinatorens etniske og sproglige baggrund kan vi konstatere, at koordinator er den vigtige og gennemgående aktør for bydelsmødrene.

Et eksempel på koordinatorernes betydning for bydelsmødrene fremgår af figur 2.2. Her har vi spurgt bydelsmødrene, hvem der hjælper dem, hvis de har brug for hjælp. Det kan typisk være i forhold til situationer, der opstår i forbindelse med det opsøgende arbejde. Her fremgår det, at 60 % af de adspurgte bydelsmødre vil kontakte projektkoordinator, mens 26 % svarer, at de vil kontakte en af de andre bydelsmødre.

Projekternes organisatoriske og finansielle fremtidssikring

I forhold til hvordan projekterne sikrer en permanent forankring og videreførelse af projektet efter projektperiodens udløb, som typisk er to år, kan vi konstatere, at der

aktuelt ikke ligger en endelig aftale om, hvordan projekterne skal overgå til drift efter endt projektperiode.

Det er her vigtigt at understrege, at projekterne stadig befinder sig i en tidlig fase, og at en del projekter, som allerede konstateret, endnu ikke har startet det opsøgende arbejde, hvilket er en væsentlig forklaring på, hvorfor en egentlig aftale om forankring af projekterne efter endt projektperiode er usikker.

I vores gennemlæsning af projekternes ansøgninger, som vi har fået fra Integrationsministeriet, er det imidlertid vores vurdering, at projekternes beskrevne forankringsstrategier i forhold til at sikre en videreførelse af projektet lyder fornuftige.

CFBU finder imidlertid, at der ligger en væsentlig problemstilling særligt i forhold til projektkoordinatorernes fremtidige tilknytning til deres projekter. For nogle projekters vedkommende hersker der på nuværende tidspunkt en usikkerhed om projektkoordinatorens ansættelsesforhold efter projektperiodens udløb. Flere projektkoordinatorer er ansat for en toårig periode og flere har for nærværende et år tilbage af deres ansættelseskontrakt, hvilket skaber usikkerhed omkring projektets fremtidssikring i boligområdet. Enkelte projektkoordinatorer har gjort os opmærksomme på denne usikkerhed omkring deres egen arbejdsmæssige situation på projektet.

CFBU anser denne problemstilling som særlig vigtig, fordi det er afgørende for projek-

ternes fremtidssikring, at koordinatorene kan være tilknyttede deres projekter på fuld tid udover en toårig ansættelsesperiode. Kortvarige ansættelsesforhold på et integrationsprojekt, der i vid udstrækning hviler på den personbårne indsats, kan have en markant indflydelse på projektet og særlig i forhold til en manglende videreførelse i et boligområde.

I forhold til en organisatorisk fremtidssikring af bydelsmødreprjektet ser CFBU, at der er en række udfordringer, der spiller væsentligt ind i forhold til et bydelsmødreprjekts videreførelse over en længere tidsperiode. Som konstateret kan vi se, at det i de nuværende projekter varierer, hvilken rolle boligorganisationer, kommuner og frivillige foreninger spiller i de enkelte projekter. Vi finder således ikke, at der kan peges på én særlig *best practise*, der kan drages egentlige generaliseringer ud fra. Det afgørende er, at der i høj grad er et velfungerende og tæt samarbejdet mellem de nævnte nøgleaktører. Er dette tilfældet, ser vi, at der er gode muligheder for at et bydelsmødreprjekt kan få succes.

CFBU ser det også som en styrke og et ganske vigtigt element, at et lokalområde har mulighed for selv at vælge og implementere den organisationsform, der er mest hensigtsmæssig for det pågældende boligområde. Vi kan som nævnt konstatere, at det dog er vigtigt at få kommunens socialforvaltning og jobcenter aktivt involveret i projektet, så der skabes et indgående kendskab i kommunen omkring Projekt Bydelsmøde og en konkret forståelse for projektets potentiale i forhold til at nå og få involveret indvandrerkvinder i den pågældende kommune.

Desuden finder vi, at der ligger et potentiale i dannelse af formaliserede netværk mellem bydelsmødreprjekter inden for en geografisk nærhed. Som nævnt kan vi konstatere, at der aktuelt eksisterer et storkøbenhavnsk og jysk netværk, hvor det primært er fælles erfarings- og vidensudveksling, der er i fokus. CFBU ser en række muligheder til

sådanne samarbejder i forhold til videreudvikling af Projekt Bydelsmødre, der muligvis kan fungere som mere og andet end fora for erfarings- og vidensudveksling. Vi ser ikke for nærværende en oplagt organisationsmodel i forhold til, hvorvidt projekter kan organiseres og forankres i netværk, men vi mener, at der generelt ligger nogle muligheder for videreudvikling i regionale netværk mellem bydelsmødreprjekter.

Delkonklusion

I hovedparten af landets bydelsmødreprjekter er styregruppen sammensat af kommunale aktører, landsdækkende foreninger og boligforeninger. Det varierer dog, hvilken rolle disse forskellige aktører spiller. Der tegner sig tre typer, hvor det er socialforvaltningen, en frivillig forening eller en boligforening, der er den dominerende aktør i projektet. Projektkoordinatorene er ofte kvinder med et stærkt netværk i boligområdet.

Et væsentligt succeskriterium for et integrationsinitiativ som bydelsmødreprjektet er den udprægede nærlokale tilknytning til et boligområdes beboerhus, kvindehus, områdesekretariatet, bibliotek eller lignende. For projekterne gælder det, at de alle rent fysisk er placeret i bydelsmødrenes boligområde, og at de fysiske rammer udgør et naturligt samlingssted for bydelsmødrenes regelmæssige møder ligesom undervisningen ofte foregår i beboerhuset, på nærbiblioteket eller lignende. Vi kan på baggrund af interviews med projektledere og vores projektbesøg konstatere, at den nærlokale tilknytning spiller en afgørende og gennemgående rolle både i forhold til rekruttering, undervisning og i det opsøgende arbejde.

Ydermere kan der peges på en problemstilling i forhold til projektledernes ansættelsesforhold efter endt finansieringsperiode. Flere er ansat for en toårig periode og enkelte har udtrykt en usikkerhed omkring deres egen og projektets fremtidssikring. CFBU anser dette som en

væsentlig udfordring, fordi projektkoordinatør er en afgørende person for projektets opstart og etablering samtidig med hun er

en naturlig samlings- og kontaktperson for bydelsmødrene.

Det er vigtigt, at de relevante myndigheder inddrages aktivt i bydelsmødre-projekterne. Foto: Randers Bydelsmødre

3. Rekruttering af bydelsmødre

Projekternes succes afhænger af de kvinder, der rekrutteres til kurserne og dermed til arbejdet som bydelsmor. Hvilke kvinder har landets projekter rekrutteret? Og hvilke metoder er der anvendt?

Formål med rekruttering

Overordnet set har bydelsmødreprojekterne to målgrupper. For det første de mødre som deltager i kurset, og som skal uddannes til at være bydelsmødre, og for det andet de isolerede mødre, som bydelsmødrene skal opsøge og videregive deres viden til. Formålet med rekrutteringen har således været at finde de rette bydelsmødre til kurserne, som både kunne få noget ud af kursets indhold og som samtidig kunne lave det op-søgende arbejde.

Generelt har projekterne været gode til at rekruttere indvandrerkvinder til deres kurser. I nogle tilfælde har rekrutteringsperioden trukket ud og forsinket starten på undervisningsdelen, men generelt har projekterne fået fat i indvandrerkvinderne.

Ved vores projektbesøg har vi kunnet konstatere, at projekterne har løst udfordringen med at rekruttere bydelsmødre på forskellig vis. Dette har resulteret i, at projekternes deltagere er ganske forskellige, hvad angår deres danskkundskaber og kendskab til det danske samfund. Mere præcist kan vi konstatere, at projekterne spænder fra at bestå af kvinder, som alle er i gang med en videregående uddannelse og besidder solide danskkundskaber til kvinder, som stort set ikke taler eller skriver dansk. Der er dog en tendens til, at bydelsmødre i de enkelte projekter er forholdsvist homogene, således at det ikke er indenfor det enkelte projekt at denne spredning findes, men imellem de forskellige projekter.

Projekterne med ressourcestærke kvinder er de projekter, som mest ligner de tyske bydelsmødreprojekter. En ulempe ved disse projekter er, at kvinderne ikke selv får så stort fagligt udbytte af indholdet på kurset, da undervisningen vedrører emner, som for disse kvinder ikke er nyt. Projekterne med de mindre ressourcestærke kvinder har deres styrke i, at de gennemfører kursusforløb for nogle af de kvinder, som man havde forestillet sig, at man ikke kunne få

kontakt til på anden måde end gennem bydelsmødre.

De rekrutterede bydelsmødre

I det følgende præsenterer vi de vigtigste data fra vores spørgeskemaundersøgelse i forhold til bydelsmødrenes alder, antal børn, sprog, antal år i Danmark, beskæftigelse og deltagelse i frivillige foreninger. Disse informationer giver os et overblik over, hvilke kvinder vi har med at gøre i bydelsmødreprojekterne.

Den beskæftigelses- og uddannelsesmæssige situation

Som det fremgår af figur 3.1 er ca. 40 % af de adspurgte bydelsmødre enten på kontanthjælp eller starthjælp, mens 29 % svarer, at de er i fast arbejde. I forhold til formålsbeskrivelsen til initiativ 8 om Projekt Bydelsmødre i Kvindeprogrammet fremgår det, at der udvælges *"et antal ledige mødre med etnisk minoritetsbaggrund, som gennemgår et intensivt kursus inden de kan blive bydelsmødre."* Vi kan konstatere, at dette gælder for hovedparten af de nuværende bydelsmødre, men samtidig er der altså ca. 30 % af bydelsmødrene, som er i arbejde, 13 % der er under uddannelse, og 8 % som er vikarer, fx i en børnehave.

Sproglig baggrund

Figur 3.2 illustrerer de forskellige sprog kvinderne taler udover dansk. Det bemærkes, at tallene summerer til over 100, da flere af kvinderne taler mere end et sprog, og at vi ikke specifikt har spurgt til kvindernes modersmål. Figuren er således alene en oversigt over, hvilke sprog bydelsmødrene taler.

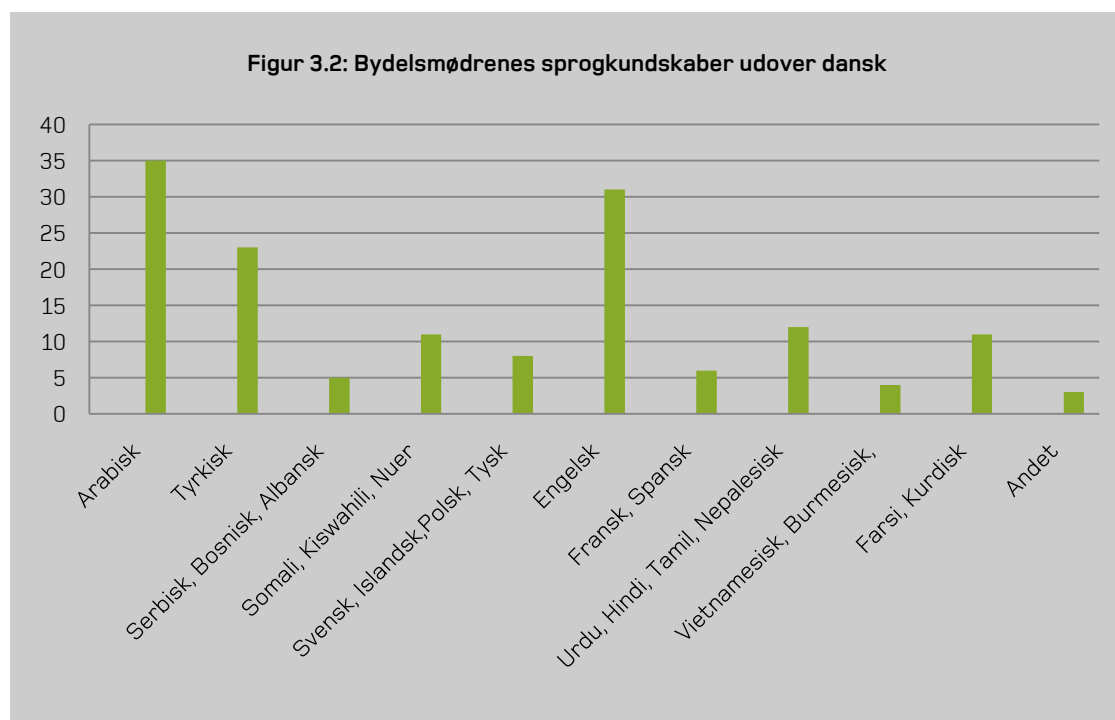
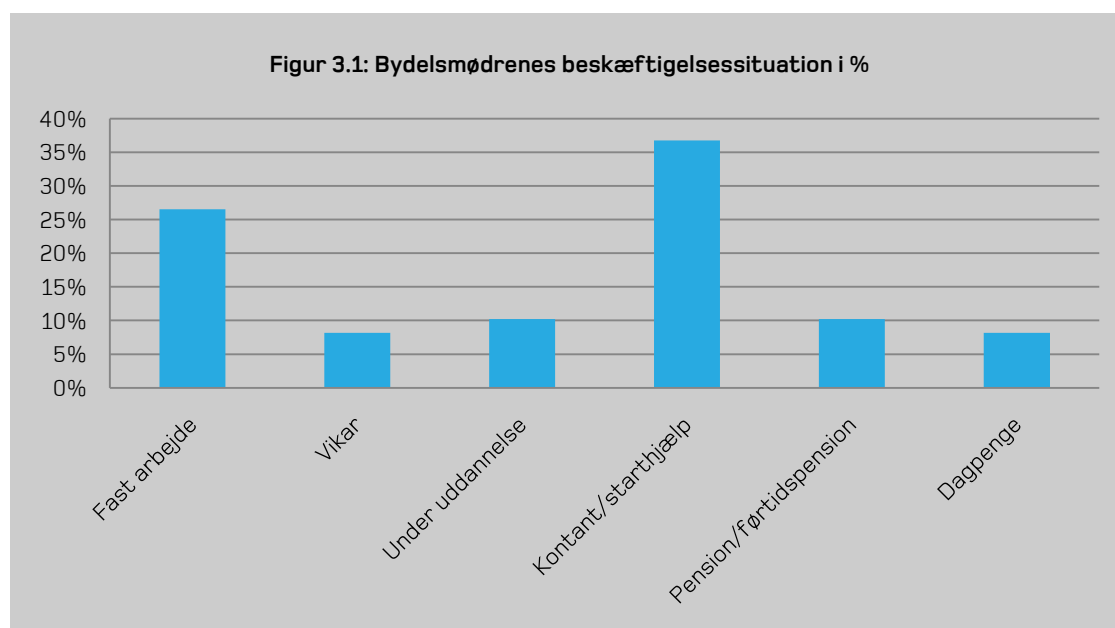
Vi kan konstatere, at arabisk med 35 %, engelsk med 31 % og tyrkisk med 23 % er de dominerende sprog blandt bydelsmødrene. Det at mere end 31 % af de adspurgte bydelsmødre svarer, at de taler engelsk skyldes i høj grad, at mange af bydelsmødrene taler engelsk som andet-, tredje- eller fjerdesprog, og det skal derfor ikke tolkes så-

dan, at mange af bydelsmødrene har engelsk som modersmål.

Eftersom Projekt Bydelsmødre i dets formålsbeskrivelse er formuleret som et projekt for indvandrermodre og ikke er målret-

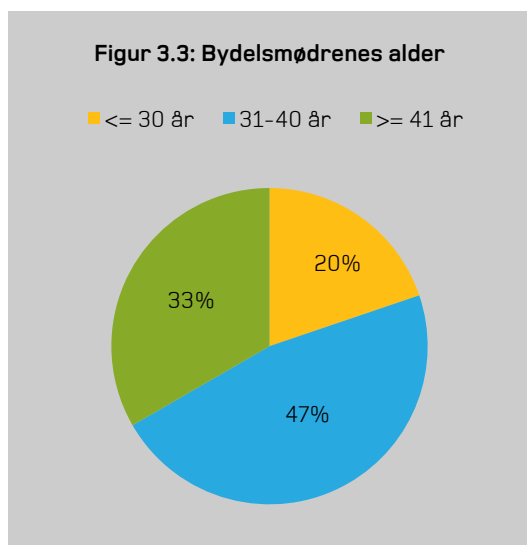
tet en specifik etnisk målgruppe af indvandrerkvinder som eksempelvis somaliske eller irakiske kvinder, kan vi konstatere, at de indvandrerkvinder, der er med i projekterne svarer ganske godt i forhold til den etniske målgruppe, som man ønsker at rekruttere.

Alder og børn

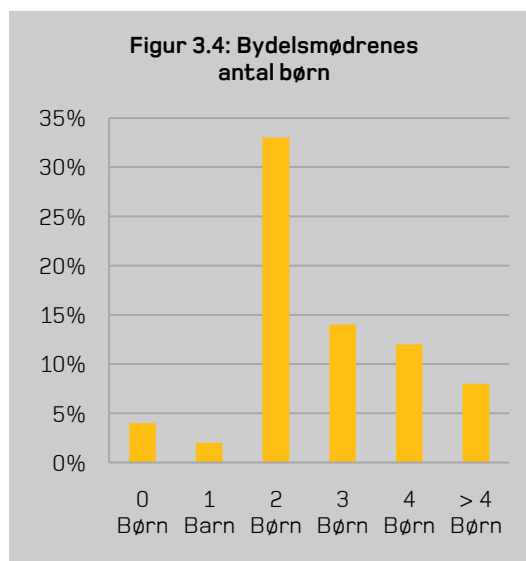
Figur 3.3 illustrerer bydelsmødrenes fordeling i forhold til alder delt i tre kategorier: Under 31 år, mellem 31 og 40 år og over 40 år.

Som det fremgår, er 47 % af bydelsmødrene mellem 31 og 40 år, 20 % er under 31, og 33 % er over 40 år. Det er værd at bemærke, at langt størstedelen af bydelsmødrene således er over 30 år, mens 20 % er under 30 år. Da indvandrerkvinder typisk får børn tidligere end etnisk danske kvinder, betyder dette, at de fleste af kvinderne – både de kvinder som er under 30 år og de som er i mellem 31 og 40 år - har børn i alderen 0-20 år. Der er altså både kvinder, som har små børn, og kvinder som har teenagebørn samt kvinder som har både små børn og teenagebørn. Den sidste gruppe, som er kvinder over 40 år, kan forventes at have teenagebørn og voksne børn.

I figur 3.4 fremgår det, hvor mange hjemmeboende børn bydelsmødrene har. Vi kan konstatere, at langt de fleste af bydelsmødrene har to hjemmeboende børn, mens stort set lige mange har tre og fire børn. Der er stort set ikke nogen som kun har ét hjemmeboende barn. Til gengæld er der fire bydelsmødre som ingen hjemmeboende børn har, hvoraf den ene af de fire er 21 år, mens den anden er 70 år. Endelig er der en gruppe

på otte af bydelsmødrene, som har over fire børn.

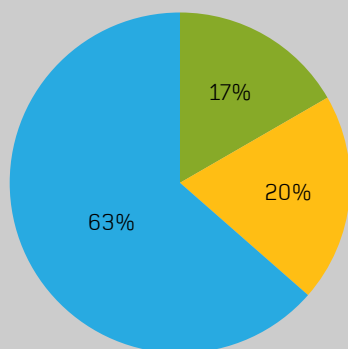
Antal år som bosiddende i Danmark

I figur 5 nedenfor fremgår det, hvor mange år kvinderne har boet i Danmark. Her ses en tydelig tendens til, at kvinder, som deltager i bydelsmødreprojektet har boet i Danmark i en del år. Vi kan konstatere, at 63 % af bydelsmødrene har boet i Danmark i mere end 11 år, mens det for 20 % af kvinderne gælder, at de har været bosiddende i Danmark i 6-10 år. Endelig svarer 17 % af kvinderne, at de har boet i Danmark i under 5 år.

Det er interessant, at størstedelen af bydelsmødrene er kvinder, der har boet og levet i det danske samfund i mere end 11 år. Deraf mener vi ikke, at man kan konkludere noget i forhold til, hvor velintegreerede kvinderne er set i forhold til kvinder, der har boet i landet i kortere tid ligesom de ikke nødvendigvis behøver at have bedre dansk-kundskaber. Alligevel kan man have en formodning om, at indvandrerkvinder, der har levet i Danmark gennem flere år har opnået en række positive og negative erfaringer med offentlige myndigheder og i hvert fald har oplevet, hvad det vil sige at have sit barn i en dansk skole eller dagsinstitution og dermed også har oplevet forskelle mellem fx dansk og arabisk opdragelse.

Figur 3.5: Antal år som bosiddende i Danmark

■ ≤5 år ■ 6-10 år ■ ≥11 år

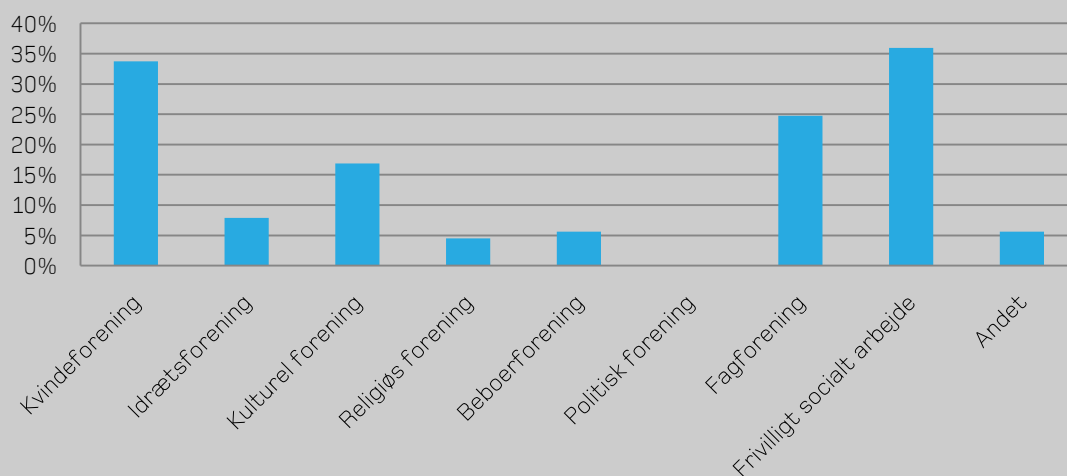
Foreningsmedlemskab

I forhold til spørgsmålet om bydelsmødrenes deltagelse i foreningsliv, fremgår det af vores data, at 67 % af kvinderne er medlemmer af foreninger. Dette må betragtes som et forholdsvist højt tal, når man tager forestillingen om, at indvandrere ikke organiserer sig i foreninger i betragtning.

Af de kvinder der er aktive i foreninger er 25 % aktive i frivilligt socialt arbejde, 24 % er aktive i kvindeforeninger, 17 % er medlemmer af en fagforening, 15 % er medlemmer af en kulturel forening, 7 % er medlem af en idrætsforening, 5 % er aktive i en anden form for forening eller netværk, 4 % er aktive i en religiøs forening, 3 % er aktive i en beboerforening mens ingen er aktive i en politisk forening. Det er muligt at bydelsmødrene i deres besvarelser har regnet arbejdet som bydelsmor med i "frivilligt socialt arbejde" - hvilket det jo også for mange vedkommende er. Dette kan være med til at forklare den store procentdel, som har svaret "frivilligt socialt arbejde".

På baggrund af disse informationer om bydelsmødrene kan vi opstille en "typisk" bydelsmor. Den typiske bydelsmor er mellem 30 – 40 år, hun har to hjemmeboende børn, taler arabisk og har boet i Danmark i mere end 11 år og er på kontanthjælp. Hun er typisk engageret i frivilligt socialt arbejde fx i en kvindeforening i sit lokalområde. Billedet af den typiske bydelsmor er meget forenklet. Det skal således bemærkes, at dette billede af den typiske bydelsmor ikke skal betragtes som en model for alle bydelsmødrene, men som en syntetisering af de oftest forekommende karakteristika.

Figur 3.6: Foreningsmedlemskab

Rekrutteringsmetoder

Vi har nu tegnet et generelt billede af de kvinder, som landet over er blevet rekrutteret til bydelsmødreprojekterne. Men på baggrund af projektbesøgene kan vi konstatere, at der er nogle afgørende forskelle i hvilke kvinder de forskellige projekter har formået at rekruttere. I nogle af projekterne er det generelt stærke kvinder med uddannelse og gode danskundskaber, som er rekrutteret til projekterne. I andre er det nogle svagere kvinder, som står udenfor arbejdsmarkedet og som på flere fronter er svagt integreret i det danske samfund. I nogle projekter er det ligefrem de kvinder, som bydelsmødrene egentlig skulle have opsøgt, som er rekrutteret til selv at blive bydelsmødre. Disse forskelle hænger sammen med de metoder, der er anvendt til rekrutteringen af bydelsmødrene.

Jobcenter

I nogle projekter er der et nært samarbejde med jobcenteret. Her rekrutteres bydelsmødrene via jobcenteret, og kurset er en del af deres aktivering.

Blandt kvinderne, som er tilknyttet jobcenterne, kan der være forskellige ressourcer, som kan bruges i forbindelse med arbejdet som bydelsmor, men som det muligvis kan være svært for det danske arbejdsmarked at udnytte på optimal vis. Disse ressourcer er bl.a. en evne til at kommunikere med andre indvandrerkvinder på deres modersmål, kendskab til og egne erfaringer med det at være mor i et fremmed land, egne erfaringer med forskellige kommunale instanser og et bredt netværk indenfor samme etniske gruppe.

Der vil imidlertid også være kvinder i denne gruppe, som på mange måder er hårdt belastede af fx fysiske eller psykiske lidelser, ansvar for syge familiemedlemmer og isolation. Nogle af disse kvinder vil derfor tilhøre den gruppe af kvinder, som det oprindeligt var tanken, at bydelsmødrene skulle ud og opsøge. Nogle af disse kvinder har da heller ikke forudsætningerne for at kunne udføre

den opsøgende videndeling, og det viser sig, at det kan være vanskeligt at få disse kvinder til at udføre den opsøgende videndeling på frivillig basis, når aktiveringskurset er overstået.

Sprogskole

I nogle projekter går rekrutteringen af bydelsmødre via den lokale sprogskole. Sprogskoleundervisning foregår typisk nogle dage om ugen eller få timer om dagen, og nogle kvinder har derfor mulighed for at deltage i bydelsmødrekurset ved siden af sprogskoleforløbet. I ét af projekterne går mange af kvinderne på sprogskole fire dage om ugen og deltager i bydelsmødrekurset den femte dag.

En problemstilling i forhold til rekrutteringen fra en sprogskole er, at kvindernes danskundskaber i flere tilfælde er svage, og at der hovedsageligt er tale om forholdsvist nyttilkomne indvandrerkvinder, som derfor ikke har så stor førstehåndserfaring med det danske samfund. Et projekt håndterer denne udfordring ved at stille særlige krav til kvinderne fra sprogskolerne. De skal kunne tale et vist dansk og de skal have en vis erfaring med arbejdsmarkedet eller et vist uddannelsesniveau fra deres hjemlande for at blive taget i betragtning.

Projektkoordinator

Ved rekruttering i lokalområdet kan vi som konkluderet i forrige kapitel konstatere, at det er vigtigt med en projektkoordinator, som kender området indgående, og som kan skabe kontakt til potentielle bydelsmødre. Det kan både være en person, som gennem sit professionelle virke som eksempelvis sundhedsplejerske kender mange mennesker i området, eller en person som gennem sit netværk ofte indenfor samme etniske gruppe kender og er i kontakt med indvandrerkvinder i lokalområdet.

Mange projektkoordinatorer, også de etnisk danske, har et stort netværk blandt lokalområdets projekter og frivillige foreninger. Ofte har de tidligere været ansat i andre projekter i boligområdet og har derigennem

oparbejdet et godt kendskab og mange kontakter til aktive kvinder. Gennem disse netværk rekrutteres der i nogle tilfælde kvinder, som i forvejen deltager i forskellige projekter i området, fx som miljøambassadør. Ved denne metode til rekruttering får man således fat i kvinder, som allerede er aktive i lokalområdet, og som derfor har et vist netværk i området og kendskab til områdets muligheder.

En fordel ved at trække på projektkoordinators personlige netværk er, at man kan få fat i et bredt udvalg af kvinder, da det giver mulighed for at komme i kontakt med kvinder, som ikke allerede deltager i projekter i området. Ved denne rekrutteringsmetode er der dog en tendens til, at man især får fat i kvinder med samme etniske baggrund som projektkoordinatoren. I et par af projekterne har vi således kunnet konstatere, at tyrkiske projektkoordinatører har rekrutteret mange tyrkiske kvinder til bydelsmødrekurset. Dette kan ses som en fordel, men også en ulempe, hvis man ønsker en forskelligartet etnisk repræsentation blandt bydelsmødrene.

Bydelsmødrenes netværk og lokalområdet

I de projekter, hvor der er flere kursusforløb efter hinanden, har vi bemærket, at der til de sidste kurser sker en rekruttering fra de uddannede bydelsmødres eget netværk. Vi har fra vores projektbesøg således kunnet konstatere, at en ganske væsentlig rekrutteringsmetode til flere projekter ofte foregår via uformelle sammenkomster og som nævnt i bydelsmødrenes eget netværk og i forskellige sociale sammenhænge.

Som det vil fremgå af kapitel 4, kan vi konstatere en høj grad af tilfredshed blandt vores adspurgte bydelsmødre i forhold til deres deltagelse på undervisningsdelen. Bydelsmødrene giver udtryk for en glæde ved at være kommet på et integrationsprojekt, over muligheden for at få en masse ny viden og være en rollemodel. Denne positive historie formidles naturligt videre og spredes som ringe i vandet i lokalområdet til andre indvandrer-mødre, der hører om pro-

jektets indhold og dermed får lyst til at deltage.

En anden måde at rekruttere i lokalområdet på er ved afholdelse af informationsarrangementer i lokalområdet, fx i beboerhuse, caféer, nærbibliotek eller kvindehuse. Som en projektkoordinator beskriver i nedenstående citat kan man på den måde få fat i indvandrerkvinder, som kan sprede budskabet i deres netværk:

”Så gjorde jeg det til et frivillighedsprojekt og kom i kontakt med de potentielle bydelsmødre ved at holde nogle møder rundt omkring i områderne, hvor jeg kunne komme i kontakt med nogle engagerede kvinder, og så sagde jeg hele tiden ”Tag jeres veninder med eller andre i kender” og det har virket rigtig godt.”

Særligt i de tilfælde hvor der er flere kurser efter hinanden spiller bydelsmødrenes egne netværk som sagt en stor rolle i forhold til rekrutteringen. I alle projekter fortæller bydelsmødrene, at de anbefaler kurset til deres veninder og kvindelige familiemedlemmer. 85 % af de adspurgte bydelsmødre svarer i vores spørgeskemaundersøgelse, at de har anbefalet andre at blive bydelsmødre.

I ét projekt har vi kunnet konstatere, at der er blevet sammensat et nyt hold af kursisternes veninder og familiemedlemmer, og at kurset er blevet udvidet fra otte til tolv kvinder for at give plads til alle interesserede.

Frivilligt eller aktivering

Med hensyn til bydelsmødrenes tilknytning til projektet kan man skelne mellem to typer bydelsmødre. På den ene side de kvinder, som deltager i bydelsmødreprøvet på frivillig basis, og på den anden side de kvinder, hvor projektet indgår som en del af deres aktivering.

I tabel 3.1 ses i den midterste søjle en oversigt over de forskellige projektdeltageres status i forhold til, hvorvidt de er frivillige

eller i aktivering. For Vollsmose og Vejles vedkommende gælder det, at der er nogle bydelsmødre som er med som en del af deres aktivering og andre, som er med på frivillig basis. I den sidste søjle er det angivet, hvorvidt kvinderne får løn for eller frivilligt enten udfører eller forventes at udføre det opsøgende arbejde.

Som det fremgår af tabellen, er de fleste bydelsmødreprojekter baseret på frivilligt engagement og kun nogle få af dem er udelukkende baseret på aktivering. Når det kommer til den opsøgende fase, forventes kvinderne med undtagelse af kvinderne i de københavnske projekter, hvor bydelsmødrene bliver betalt for deres opsøgende arbejde, at lave det opsøgende arbejde frivilligt både i de projekter, hvor de er rekrutteret via aktiveringstilbud og i de projekter, hvor også kursusforløbene har været frivillige. Det skal her bemærkes, at for det københavnske projekt i Tingbjerg/Utterslev gælder det, at bydelsmødrene får betaling både for at gennemføre undervisningsforløbet og for at lave opsøgende arbejde i området.

En problemstilling vi har erfaret ved de frivillige kræfter er, at nogle kvinder som deltager frivilligt ofte har mange andre ting der optager deres tid, som fx arbejde, passe egne børn og uddannelse. En projektkoordinator konstaterer desangående:

”Men jeg må sige, at nogle jo har motivation, men kan ikke få det til at hænge sammen økonomisk, hvis de skal med. Hvis de for eksempel er kommet i uddannelse eller job, så kan de ikke få det passet ind.”

I forhold til bydelsmødre i aktivering er det et problem, at kun kursusforløbet fungerer som aktiveringskursus, og at de når kurset er ovre skal begynde i aktivering et andet sted. På denne måde har de aktiverede bydelsmødre ikke tid til at gennemføre det opsøgende arbejde efter endt kursusforløb.

Tabel 3.1: Aktiviering eller frivillig deltagelse?

Projekt	Kursusfasen	Den opsøgende fase
Holstebro	Aktivering	Frivilligt
Odense SV	Aktivering	Frivilligt
Vollsmose	Frivilligt/aktivering	Frivilligt
Vejle	Frivilligt/aktivering	Frivilligt
Randers	Frivilligt	Frivilligt
Esbjerg	Frivilligt	Frivilligt
Horsens	Frivilligt	Frivilligt
Århus	Frivilligt	Frivilligt
Frederiksberg	Frivilligt	Frivilligt
Nørrebro	Frivilligt	Timeløn
Tingbjerg/Utterslev	Løn	Timeløn
Akacieparken/Bispebjerg	Frivilligt	Timeløn
Sjælør/Kongens Enghave	Frivilligt	Timeløn

Delkonklusion

CFBU kan konstatere, at bydelsmødreprojekterne generelt har været gode til at rekruttere indvandrerkvinder til deres projekter. Stort set alle de rekrutterede kvinder er selv mødre. Der er rekrutteret indvandrerkvinder med forskellige etniske baggrunde, men det er arabisk, tyrkisk og engelsk, der er de dominerende hovedsprog. Størstedelen af bydelsmødrene er i 30'erne, men vi finder også en betragtelig del af bydelsmødre over 40 år.

I forhold til rekrutteringsmetoder kan vi konstatere, at bydelsmødrene ikke rekrutteres via én særlig metode, men at projekterne vælger at gribe deres rekrutteringsproces an på forskellige måder. Nogle projekter rekrutterer via jobcentret, mens andre rekrutterer fra bl.a. foreninger i lokalområdet, fra arrangementer på beboercaféeer, på biblioteker eller via sprogskolen. Desuden har projektkoordinator via sit eget netværk i lokalområdet også været med til at rekruttere nogle kvinder. Dette er en mere uformaliseret rekrutteringsform, som ikke er beskrevet på forhånd, men som anvendes med en vis succes. I de projekter, hvor der er flere kursusforløb efter hinanden, har vi desuden bemærket, at der til de sidste kurser sker en rekruttering fra de uddannede bydelsmødres eget netværk.

Den lokale kontekst har i samspil med de anvendte rekrutteringsmetoder resulteret i, at der er visse forskelle mellem projekterne i forhold til, hvilke kvinder de har rekrutteret. Projekterne spænder fra at bestå af kvinder, som alle er i gang med en videregående uddannelse og besidder solide dansk kundskaber til kvinder, som stort set ikke taler eller skriver dansk. Der er dog en tendens til, at bydelsmødre i de enkelte projekter er forholdsvist homogene, således at det ikke er indenfor det enkelte projekt at denne spredning findes, men mellem de forskellige projekter.

Bydelsmødrene i Holstebro. Foto: Bydelsmødre Holstebro

4. Kurset

På bydelsmødrekurserne skal kvinderne opnå større indsigt i børns opvækst, opdragelsesmetoder, sundhed og meget mere. Hvilke emner har bydelsmødrene lært mest om? Har de kunnet bruge deres nye viden i forhold til deres egne børn? Og føler de sig godt forberedt til arbejdet som bydelsmor?

Kursernes formål

Som beskrevet tidligere, er der fra Integrationsministeriets side to målgrupper for bydelsmødreprojekterne. For det første de kvinder, der skal uddannes til at blive bydelsmødre og for det andet de kvinder, der skal have besøg af bydelsmødrene. Når vi ser på formålet med *selve kurset*, som det er beskrevet i Integrationsministeriets retningslinier for initiativ 8, fremgår det, at bydelsmødrene skal gennemgå et intensivt kursus i børns udvikling og at *"Kurset skal give mødrene større viden om, hvordan de kan fremme deres børns udvikling og integration i bred forstand."* Fra Integrationsministeriets side, er der altså lagt stor vægt på, at kurset skal give bydelsmødrene mulighed for at støtte op om deres egne børns integration, mens der i forhold til selve kurset ikke er beskrevet, hvordan kurset skal forberede kvinderne til at blive gode bydelsmødre. Da den opsøgende videndeling står som et centralt aspekt af bydelsmødreprojekterne, så mener vi dog, at formålet med kurset i mindst lige så høj grad må være at give bydelsmødrene de rette forudsætninger og redskaber til at kunne udføre opgaven som bydelsmor.

I kurserne i landets forskellige projekter varierer det, hvor stor vægt der er lagt på at øge bydelsmødrenes forudsætninger for integration henholdsvis forberede bydelsmødrene på den opsøgende videndeling. Denne variation hænger i høj grad sammen med hvilke typer af kvinder projekterne har kunnet rekruttere. Hvor det i nogle projekter har været klart, at formålet med kurset har været at klæde bydelsmødrene på til den opsøgende videndeling, så har det samtidig varieret, i hvor høj grad projektkoordinatorerne har anset det for nødvendigt at give bydelsmødrene en basal viden om børneopdragelse. Flere projektkoordinatorer udtrykker således, at det er nødvendigt at bydelsmødrene får denne viden "ind under huden" før de kan rådgive andre. En projektkoordinator udtaler:

"Formålet med undervisningen er i første omgang viden for dem selv. Man kan ikke rådgive andre, hvis man ikke selv har den viden inde under huden. I første omgang er det meningen, at de skal hjælpe deres egne familier og i næste række skal de hjælpe andre."

I nogle af projekterne er de rekrutterede kvinder dog så svage, at projektkoordinatorerne ikke anser det for realistisk at nå det mere langsigtede mål om opsøgende videndeling. Som en projektkoordinator fortæller:

"Da vi så, hvad det var for nogle kvinder vi fik, så tænkte vi "OK, kan de ikke blive bydelsmødre, så kan de i hvert fald blive bedre mødre for deres egne børn."

Nogle af projekterne fokuserer derfor mest på at støtte op om bydelsmødrenes integration og deres rolle som mødre, mens andre projekter i højere grad fokuserer på at klæde bydelsmødrene på til at varetage rollen som bydelsmødre. I de sidstnævnte projekter er formidling og rådgivningsteknikker i langt højere grad indarbejdet i kurset end i de første.

Det er CFBU's opfattelse, at begge typer af kurser er vellykkede på hver deres måde. I de kurser, hvor det er bydelsmødrenes egen integration, der er i fokus, har projektkoordinatorerne taget den nødvendige konsekvens af, at det ikke har været muligt at rekruttere ressourcer stærke kvinder til projekterne. Her er kurserne blevet tilpasset deltagerne, så de har fået et godt udbytte af kurset. De har fået flere redskaber i forhold til opdragelsen af deres egne børn, en bedre forståelse for vigtigheden af at involvere sig i deres børns institutions- og skoleliv, mere viden om sundhed, bedre dansk kundskaber, øget selvtillid og et større netværk i boligområdet. I flere af disse projekter er det CFBU's indtryk, at bydelsmødrenes deltagelse i kurset har gjort en afgørende forskel i deres liv, og at projektkoordinatorerne har formået at møde kvinderne, hvor de er og ad den vej opbygge deres ressourcer.

Samtidig finder CFBU det nødvendigt at påpege, at den opsøgende videndeling er det egentlig formål med bydelsmødreprojekterne, og at det ikke er muligt for projekterne at leve op til dette formål, hvis ikke kurserne formår at klæde kvinderne på til at varetage den forholdsvis krævende opgave, det er at skulle udføre den opsøgende videndeling.

Kursernes opbygning

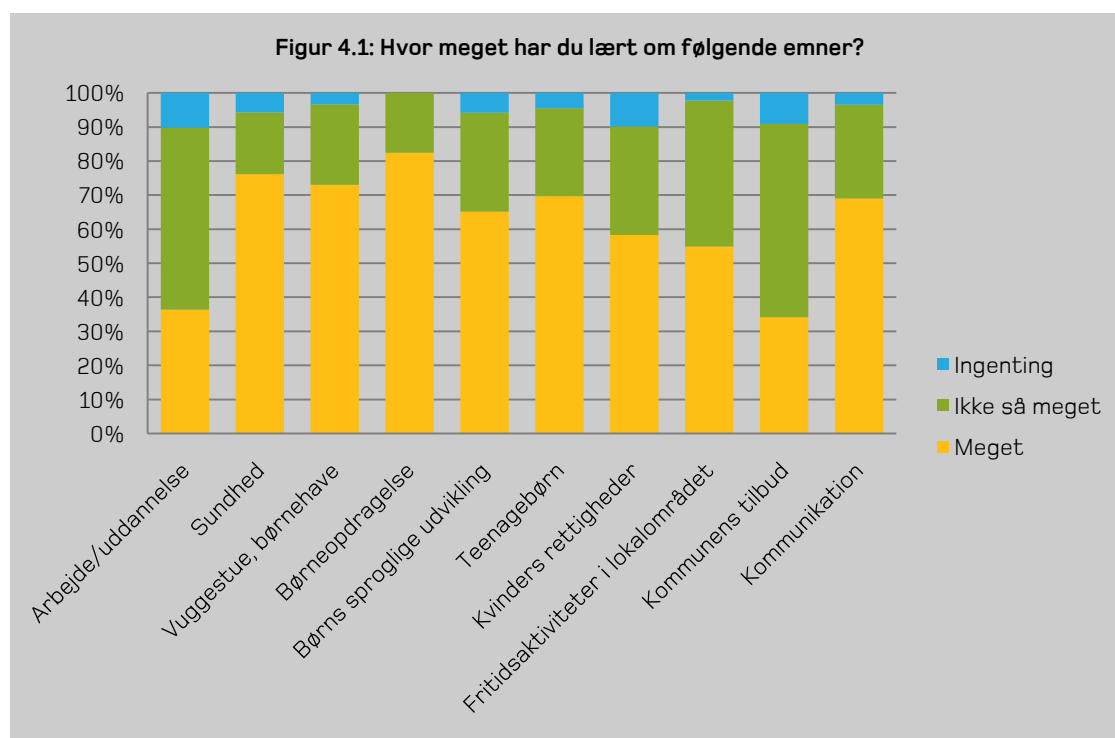
Kursernes indhold

Som nævnt er der fra Integrationsministeriets side lagt stor vægt på, at bydelsmødrekurserne indholdsmæssigt fokuserer på børnerelaterede emner. Samtidig er der levnet rum til, at projekterne selv kan udfylde rammerne:

”Emnerne bestemmes af mødrene selv i samarbejde med projektkoordinatorerne. Emnerne kan bl.a. være børns opdragelse og skolegang, sund ernæring for børn og børns rettigheder samt dagpasnings- og skoletilbud.”

En stor del af projektkoordinatorerne har fundet inspiration i de berlinske projekters kursussammensætning, og flere af projekterne har ladet sig inspirere af hinanden. Indholdet i kurserne er derfor på mange måder nogenlunde ensartet. Børneopdragelse, børns udvikling, relationen til institutioner og skole samt børns sundhed og kost er emner, der er gennemgående for alle kurser, og på et overordnet niveau falder kurserne således indenfor de retningslinier, der er udstukket fra Integrationsministeriet. Men hvor stor vægten på disse temaer har været, har varieret projekterne imellem, og der er da også flere af projekterne, som udover disse temaer har inddraget en række andre elementer i kurset. Således har der udover de ovennævnte temaer blandt andet været undervist i emner som børnepsykologi, sundhed og motion for kvinder, miljø og affaldshåndtering, muligheder for besparelser i strømforbruget, madlavning, førstehjælp, demokrati, kvinders rettigheder, diverse tilbud i lokalområdet, cykling, økonomi og regnskab, stress og afspænding, muligheder og rettigheder på arbejdsmarkedet og i aktiveringssystemet, dansk sprog, kristendom, konflikthåndtering, kommunikation og familievejledning.

Figur 4.1: Hvor meget har du lært om følgende emner?

Når vi i figur 4.1 ser på, hvad det er for emner, som bydelsmødrene har angivet, at de har lært meget om, er det da også et bredt spekter, der krydses af. Samtidig tegner der sig et tydeligt billede af, at emner relateret til børn træder frem som det helt centrale. Således er der ingen af bydelsmødrene, der har angivet, at de intet har lært om børneopdragelse, og 83 % har angivet, at de har lært meget om børneopdragelse.

Sundhed, kommunikation og de øvrige emner vedrørende børn er også alle temaer, som bydelsmødrene har lært meget om. Herudfra kan det konkluderes, at kurserne lever op til de overordnede formålsbeskrivelser, idet de dels fokuserer på børn, og dels på hvordan viden kan formidles videre.

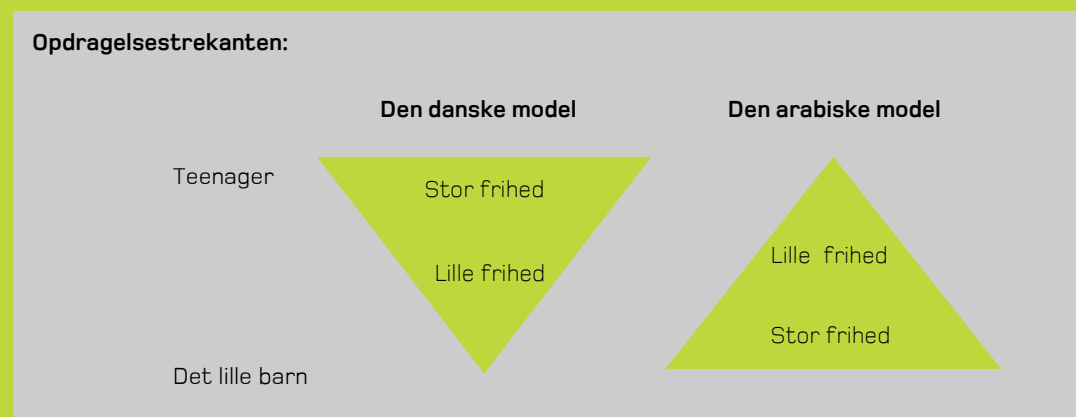
Øvrige emner som der fra Integrationsministeriets side har været en forhåbning om, at kurserne også skulle inddrage er eksempelvis muligheder i forhold til arbejde og uddannelse. I enkelte projekter (hovedsageligt de projekter, hvor kurset har været en del af kvindernes aktivering og hvor der har været et tæt samarbejde med jobcenteret) har der været indarbejdet et afklaringsforløb for kvinderne, hvor formålet har været at gøre dem mere afklarede i forhold til ønsker og muligheder på arbejdsmarkedet. Det er dog kun en mindre del af projekterne, der har haft det som en del af kurset, hvorfor det også kun er en mindre del af bydelsmødrene, der mener, at de har lært meget om uddannelses- og jobmuligheder.

Boks 4.1: Eksempler på hvad bydelsmødrene lærer om børneopdragelse på kurset:

En bydelsmor fortæller om en situation hjemme hos sig selv:

"Når jeg står og laver mad kommer min lille søn tit og vil have noget mælk eller et eller andet. Det får han, men han bliver ikke tilfreds og begynder at græde. Men så en dag, så lader jeg madlavning være madlavning og tager mig af ham mere koncentreret når han kommer (fordi hun har lært det på kurset. red.). Og så får han mælken og jeg snakker lidt med ham og så løber han glad væk igen."

Opdragelsestrekanten er et andet konkret eksempel på en model, som bydelsmødrene bliver introduceret til på flere af kurserne:

Modellen øger forståelsen for kulturelle forskelle i opdragelsesmetoder. Med udgangspunkt i opdragelsestrekanten har projektkoordinatorerne i Randers hjulpet bydelsmødrene til at se nogle afgørende forskelle i opdragelsesmetoder. Modellen giver bydelsmødrene en større forståelse for, at der er flere måder at gøre tingene på. Ydermere hjælper det dem til at forstå konflikter mellem deres måde at gøre tingene på, og det deres børn oplever andre steder. Som hun fortæller, er det ikke hensigten at udpege den bedste model, men i højere grad at give bydelsmødrene en større forståelse af forskellene.

Rådgivningsredskaber som en del af kurset

Ideelt set bør man i bydelsmødrekurserne opfatte bydelsmødrene som kvinder, der i forvejen har gode kompetencer i forhold til børneopdragelse, som måske trænger til en opfriskning og lidt mere teori på deres erfaringer, og ellers i højere grad skal klædes på til at blive gode bydelsmødre og samtalepartnere. Hvis kurserne skal klæde bydelsmødrene på til at varetage opgaven som bydelsmødre, så er det afgørende, at de får de fornødne redskaber til at rådgive, kommunikere og tage kontakt til øvrige kvinder i boligområdet. 70 % af bydelsmødrene har svaret, at de har lært meget om kommunikation. Det er en relativt høj procentdel, men det betyder også, at 30 % har svaret, at de kun har lært lidt eller ingenting om kommunikation.

I fokusgrupperne var det gennemgående for de projekter, hvor de deltagende kvinder var ressourcestærke og meget bevidste om deres opgave som bydelsmødre, at de gerne ville have lært mere om kommunikation og rådgivning. Følgende udtalelser fra bydelsmødre illustrerer deres oplevelse af, at redskaber til det opsøgende arbejde er et helt centralt element i uddannelsen, hvis de skal føle sig ordentligt forberedt til deres videre arbejde:

”Mange af de ting, vi er blevet undervist i kendte jeg godt i forvejen, men jeg har jo også boet i Danmark det meste af mit liv og der var ikke så meget nyt på den måde. Men det med familierådgivning, der er jo f.eks. mange, der er bange for familierådgivning, og sådan noget med at folk har svært ved at udfylde blanketter og den slags om, hvordan folk reagerer i forhold til det of-

fentlige. Der har jeg lært noget om, hvordan man bliver bedre til at rådgive dem.”

”Vi ville gerne have flere redskaber til, hvordan man opsøger folk og sådan noget. Vi har nok vidst meget af det andet i forvejen.”

”Rådgivningsteknikken. Hvordan kommer vi ind i hjemmene? Hvordan kan vi spørge ind til problemerne? Og hvordan får vi de besøgte til selv at finde løsningen til deres problemer? Første del af uddannelsen var mest en opfriskning og meget basic, fordi det er en meget ressourcestærk gruppe. Så for denne gruppe har det været rådgivningsdelen, der har været vigtigst. For andre typer af bydelsmødre er den viden, man får om børneopdragelse også vigtig.”

Det er CFBU's indtryk, at formidling, rådgivning og kommunikation er emner, som bydelsmødrene i mange tilfælde ikke ved så meget om i forvejen, hvorimod de i nogle af projekterne har en stor viden og erfaring med børn. Derfor er der et meget stort behov for, at denne del bliver opprioriteret, hvis den opsøgende del af projekterne skal komme til at fungere godt. Når det i nogle projekter er lykkedes at rekruttere relativt ressourcestærke kvinder til bydelsmødreprojekterne er det også ærgerligt at se, at potentialet ikke bliver udnyttet til fulde. Når potentialet hos de rekrutterede kvinder er stort er det derfor vigtigt, at kvinderne bliver mødt på det rette niveau og at de bliver klædt godt på til at kunne udføre rådgivningen, så deres potentiale i højere grad kan udnyttes.

Boks 4.2: Eksempel på, hvordan metodikerne til rådgivning er indarbejdet i kurset i Randers.

Projektkoordinator: ”Det har været indarbejdet som en del af de øvrige temaer. Vi taler løbende om, hvordan budskaberne formidles videre og hvordan man bedst kommunikerer, så de bedst bliver klædt på til arbejdet som bydelsmødre. De lærer f.eks. også om øjenkontakt og kropssprog. De lærer om, hvad de skal være opmærksomme på – f.eks. i forhold til vold. Men de lærer også om deres egne begrænsninger og hvad de ikke kan rådgive omkring. Så hvis de f.eks. støder på vold i hjemmet, skal de passe på sig selv – og henvende sig til krisecenteret.”

Bydelsmødrenes indflydelse på kursets sammensætning

Som nævnt er der i retningslinjerne fra Integrationsministeriet lagt op til, at bydelsmødrene selv kan være med til at sammensætte kurset. I realiteten varierer det i hvor høj grad, bydelsmødrene har haft indflydelse på kursernes sammensætning. De fleste kurser er sammensat af projektkoordinatorer inden kursusstart, mens andre arrangeres og tilpasses løbende. Der er fordele og ulemper ved begge modeller. I de projekter, hvor projektkoordinator har sammensat kurset på forhånd har det ikke været muligt at inddrage ønsker fra bydelsmødrene. Til gengæld kan disse kurser fremstå mere sammenhængende og bydelsmødrekonceptet er ofte mere fremtrædende. De steder hvor kurserne planlægges løbende er der større mulighed for at indarbejde bydelsmødrenes ønsker. Her er der til gengæld en risiko for, at der er mindre tid til forberedelse for de enkelte undervisere, og de fagpersoner der inviteres ind på kurserne.

I enkelte projekter har projektkoordinatorer gennemtænkt og tilrettelagt kurset, så det passer til projektets overordnede formål, men efterladt plads i undervisningsplanen, som kan udfyldes efter bydelsmødrenes ønsker. I nogle kurser evalueres der løbende, så kursets indhold og emner løbende kan tilpasses bydelsmødrenes ønsker og evner.

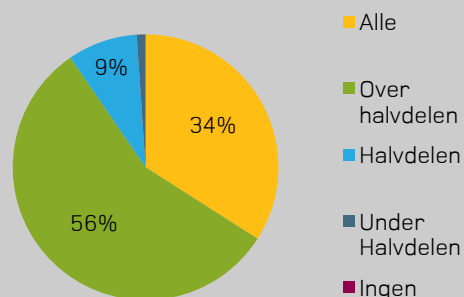
Fremmøde og gennemførelse

Generelt har der været et højt fremmøde og en høj gennemførelse i kurserne. Langt hovedparten af bydelsmødrene svarer i spørgeskemaet, at de har deltaget i alle eller over halvdelen af undervisningsgangene. Udtalelser fra projektkoordinatorer underbygger dette billede. Her er det gennemgående, at projektkoordinatorer mener, at bydelsmødrene generelt møder op til kursusgangene, og at der som hovedregel er en god grund til fravær. Ligeledes er det ganske få kvinder, der falder fra. Når det sker,

er det ofte fordi de ikke kan få det til at hænge sammen rent tidsmæssigt, eller fordi de er kommet i arbejde.

Flere både projektkoordinatorer og bydelsmødre peger på, at tidspunktet for undervisning er afgørende for fremmødet. I de projekter, hvor bydelsmødrekurset har fungeret som en aktivering, har det været muligt at afholde undervisningen om formiddagen, når børnene er i skole eller daginstitution, hvilket i mange tilfælde er en fordel. Formiddagsundervisning kan på den anden side forhindre ellers ressourcestærke kvinder, som er i arbejde, i at deltage. I de projekter, hvor der i højere grad er lagt an på frivillig deltagelse, har undervisningen som regel foregået om aftenen, sent om eftermiddagen eller i weekender. Her er det afgørende, at der arrangeres børnepasning.

Figur 4.2: Hvor mange undervisningsgange har du deltaget i?

Motivationen er generelt stor hos bydelsmødrene. Mange kommer frivilligt, men det er også kendetegnende, at der er stort fremmøde blandt de kvinder, som deltager på kurset som en del af deres aktivering. Generelt er stemningen på kurserne god. Det har stor betydning for fremmøde og gennemførelse. I flere af projekterne fortæller projektkoordinatorer, at de har formået at få kvinder aktive og "pålidelige i fremmødet" – kvinder som ikke tidligere har været gode til at gennemføre kurser.

Boks 4.3: Eksempel på de vanskelige vilkår:

Projektkoordinator: *"Kurset har været meget presset tidsmæssigt, fordi mange af dem har deres børn med, som de så får passet. Vi havde f.eks. 12 børn med sidste gang og så er der altså gang i den. Når vi så skal spise først og have kursus bagefter, så er det meget svært. Generelt er det presset, fordi vores kursus ligger i hverdagen og alle deltagerne er meget hængt op, og det kan nogle gange være svært at finde tid til at tale om at få det ud til målgrupperne. På vores tur til Lalandia, havde vi mere ro til det og fik mere ud af det. Den tid og ro til at sidde ned og diskutere det, kan det være svært at finde til hverdag."*

Det kan dermed konkluderes, at nogle af bydelsmødreprøjekterne på den måde når ind til kvinder, som det ellers har været svært for offentlige instanser og andre aktiveringsprojekter at nå ind til. Det underbygges af udtalelser fra bydelsmødrene. Her fortæller en bydelsmor om forskellen mellem dette og andre kurser:

"Jeg har gået til masser af undervisning. Jeg sidder der én dag og så... nej, jeg kommer ikke. Det personlige er rigtig vigtigt!"

Det er tydeligt, at det personlige engagement hos undervisere og projektkoordinatorer har stor betydning for bydelsmødrenes motivation. Som en bydelsmor udtaler:

"Det er rigtig rigtig vigtigt hvem der underviser. Med andre personer ville det måske ikke have været så godt."

Stemningen kursisterne imellem betyder også meget. I flere af projekterne har der været en tur med overnatning. I andre har det været et stort ønske, som der ikke har været midler til at indfri. Det giver tid til fordybelse.

Undervisningsmetoder og niveau

Det er gennemgående for kurserne, at der er vekslet mellem lærerundervisning, holddiskussioner, gruppearbejde, rollespil og udflugter. En projektkoordinator som også underviser på kurset udtaler:

"Jeg bruger projektor, overhead, tavle osv. varierer for at gøre undervisningen spændende. Det går ikke, at det bare er tør og kedelig snak. Vi diskuterer børneopdragelse

udfra kvindernes egne erfaringer. De udveksler ofte erfaringer fra deres forskellige kulturer. Så trækker jeg mig tilbage og holder mund"

Undervisningsformen betyder meget for motivationen. Som en bydelsmor udtaler:

"Det var godt, at det ikke var hardcore undervisning. Det var mere afslappet."

I alle kurser har der været skiftende undervisere på kurset. Ofte har fagpersoner optrådt som gæstelærere, hvilket har givet et godt fagligt niveau i undervisningen. Det har eksempelvis været sundhedsplejersker, diætister, børnepsykologer, talepædagoger og jobkonsulenter, som har undervist på kurserne.

Undervisning med udgangspunkt i det konkrete

Det er både projektkoordinatorernes og bydelsmødrenes opfattelser, at de fleste af projekterne har gode erfaringer med at tage på besøg forskellige steder. Det kan eksempelvis være besøg i lokale kvindeklubber, jobcenteret, socialforvaltningen og lokale sundhedscentre. Besøgene og udflugterne giver en konkret erfaring og viden, som kvinderne finder det nemt at forholde sig til. Det er også nemmere for bydelsmødrene at huske de informationer de får, når de er på udflugt. De konkrete besøg til relevante steder kan også være en fordel, når bydelsmødrene, skal ud og rådgive kvinder, fordi de så kan tage kvinderne med hen til de steder, de har besøgt under kurset. To projektkoordinatorer fortæller:

”Vi har været meget ude af huset og har besøgt de steder, de skulle lære noget om. Hvert sted har vi taget billeder, som efterfølgende er blevet sat ind i en mappe, så kvinderne skulle kunne huske det de havde lært derudfra.”

”Det er meget det konkrete, der er taget udgangspunkt i. Under besøg hos kommune, jobcenter, Folketing osv. får bydelsmødrene en konkret erfaring og viden, som er brugbar for dem. Det betyder også, at de kan følge de besøgte kvinder til kvindeklub, jobcenter, borgerservice osv..”

Mange har brugt billeder og rollespil i undervisningen. Rollespil bliver i fokusgrupperne ofte fremhævet som en god metode, især i forhold til børneopdragelse og til at få redskaber til den rådgivende del.

Undervisning på dansk

Undervisningen har foregået på dansk. Projektkoordinatorene fremhæver generelt vigtigheden af, at undervisningen foregår på dansk, og at det er afgørende, at dialogen mellem bydelsmødrene også i pauserne foregår på dansk. En projektkoordinator fortæller, at bydelsmødrene flittigt noterer en masse danske ord ned i deres hæfter, og at de bruger de nye danske ord og udtryk derhjemme i forhold til deres børn. Bydelsmødrene selv er øjensynligt også glade for at blive undervist på dansk, som en bydelsmor udtrykker:

”Det er godt, så bliver vi også bedre til dansk, især det at lære nye ord. Vi har lært mange nye ord. Mine børn har også set i vores materiale og prøver at på at læse det.”

Mens en anden bydelsmor beretter, at:

”Projektmedarbejderen siger til gæstelærerne, at de skal tale langsomt. Nogle gange er det alligevel svært for kvinderne at forstå, hvad der bliver sagt. Der er mange nye ord. Nogle gange signalerer de til projektkoordinator, at de har brug for at få forklaret, hvad der blev sagt. Andre gange

skriver de ord de ikke forstår ned og slår dem op, når de kommer hjem.”

Hovedparten af det undervisningsmateriale, vi har erhvervet fra flere projekter, er på dansk og ofte suppleret med pjecer og brochurer på bl.a. arabisk og tyrkisk i forhold til eksempelvis børns sundhed. Dette må anses som fornuftigt særligt set i forhold til netop det opsøgende arbejde, da bydelsmødrene, som konkluderet i kapitel 5, primært opsøger og taler med kvinder med samme etniske og sproglige baggrund som dem selv. Ofte har de opsøgte kvinder ikke de samme danskkundskaber som bydelsmødrene, hvorfor det er afgørende med materiale på et modersmål.

Den ressourcebaserede tilgang i kurserne

Generelt har kurserne forsøgt at tilpasse niveauet i undervisningen til den gruppe kvinder, der deltager og de har taget udgangspunkt i kvindernes egne erfaringer. En projektkoordinator udtaler:

”Vi har ikke rigtig brugt undervisningsmateriale. Dette skyldes, at vi i høj grad har taget udgangspunkt i kvindernes egne erfaringer og samtale, og at undervisningsmateriale derfor har været overflødigt.”

”Der er blevet lagt stor vægt på, at kvinderne i forvejen er ”kloge på eget liv”. De har alle børn og har gennem deres erfaringer som mødre allerede stiftet bekendtskab med børnesygdomme, allergi osv. Men de har gennem kurset fået en opfrisket viden om disse temaer – og de har fået en lille smule teori på.”

”Der har været meget dialogbaseret og involverende undervisning, og der har været en ressourcebaseret tilgang, hvor mødrenes egne erfaringer er blevet draget ind i undervisningen.”

I Vollsmose har man ligesom i mange andre projekter forsøgt at inddrage kvindernes erfaringer. Desuden fortæller projektleder og projektkoordinator samstemmende, at de har arbejdet meget med at finde res-

sourcer hos kvinderne, opbygge dem og få kvinderne selv til at se dem selv som ressourcestærke. Så der tænkes ressourcebaseret på forskellige måder:

”Vi har gennemgående brugt en anerkende tilgang i kurset, taget udgangspunkt i den enkelte og dyrket deres ressourcer. Selvom kvinderne var i matchgruppe 4 og 5 har de nogle ressourcer. Det har vi brugt meget energi på at overbevise kvinderne om, så de også lærte at se deres egne ressourcer.”

I nogle tilfælde (hovedsageligt de københavnske projekter) har kursusdeltagerne dog oplevet, at deres egne erfaringer ikke er blevet inddraget i undervisningen endsige taget alvorligt. I nogle tilfælde har en traditionel lærer-elev rolle været gennemgående, og det har været utilfredsstillende. I de københavnske projekter havde bydelsmødrene i forvejen en stor viden om børneopdragelse, da en stor del af kvinderne er uddannede pædagoger og folkeskolelærere, og de fandt, at de i højere grad havde behov for redskaber til den rådgivende del, samt at der burde have været flere diskussioner og rollespil og mindre traditionel lærer til elev undervisning. Når det er lykkedes at rekruttere ressourcestærke kvinder er det vigtigt, at tage deres ressourcer alvorligt. En bydelsmor fortæller:

”Der burde have været mere tid til diskussion om materialet end oplæring i indholdet. Diskussionerne blev afbrudt for ofte. Undervisningen var meget stram og skulle gennemgås punkt for punkt. Skemaet kunne ikke ændres, selvom vi gjorde opmærksom på at niveauet er for lavt.”

Bydelsmødrenes udbytte af kurset

Som det fremgår af modellen i kapitel 1, som fremstiller målhierarkiet i bydelsmødreprojekterne, er der forskellige former for ønskede resultater af bydelsmødrekurserne. Dels er det ønsket, at bydelsmødrene via kurset bliver klædt på til

at varetage den opsøgende videndeling. Dels er det ønsket, at bydelsmødrenes egen integration forbedres på flere fronter, samt at de opnår bedre kompetencer til at støtte op om deres børns integration. Vi har allerede været inde på, at der kurserne imellem er en variation i hvilke af disse formål, der fokuseres mest på, samt at sammensætningen af gruppen af bydelsmødre på de enkelte projekter har betydning for, hvilke mål man realistisk kan have.

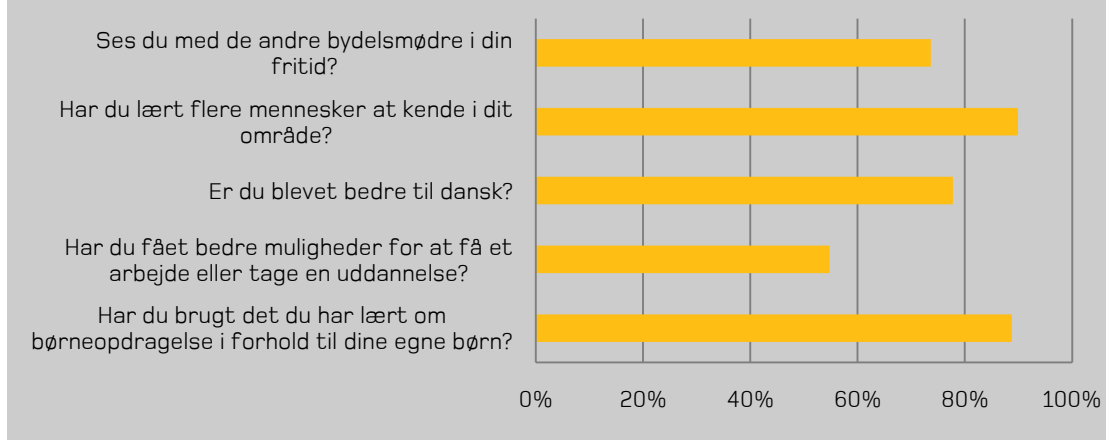
I de foregående afsnit har vi kunnet konstatere, at bydelsmødrene har fået et godt udbytte af undervisningen i de centrale temaer på kurset, men at der i nogle af kurserne mangler fokus på at klæde bydelsmødrene på til den opsøgende videndeling. Dette kan give nogle problemer i forhold til at opnå nogle af projekternes langsigtede mål (jf. modellen i kap. 1). For at det opsøgende arbejde skal lykkes er det CFBU's vurdering, at det er nødvendigt at give bydelsmødrene gode redskaber til at kontakte og rådgive andre kvinder. Vi vil gå mere i dybden med den opsøgende videndeling i næste kapitel.

Samtidig kan vi konstatere, at bydelsmødrene generelt – og i særdeleshed i de projekter, hvor de rekrutterede kvinder er relativt ressource svage – har fået et stort udbytte af kurset og deltagelsen i projektet. I dette afsnit er det bydelsmødrenes udbytte i forhold til deres eget liv og integration, vi vil se nærmere på.

Figur 4.3 viser bydelsmødrenes besvarelser vedrørende udvalgte aspekter af, hvilken betydning det har haft for deres liv at deltage i bydelsmødreprojektet. Som det fremgår af modellen, vurderer 88 % af bydelsmødrene, at de har kunnet bruge det de har lært om børneopdragelse i forhold til deres egne børn. 90 % vurderer, at de har lært flere mennesker at kende i deres boligområde. 77 % er blevet bedre til dansk og 73 % ses med de andre bydelsmødre i deres fritid. 55 % af bydelsmødrene vurderer, at

Figur 4.3: Resultater af bydelsmødrenes deltagelse på projektet i %

de har fået bedre muligheder for at få et arbejde eller tage en uddannelse ved at deltage i bydelsmødreprojektet. I det følgende vil vi uddybe disse resultater.

Bydelsmødrenes udbytte i forhold til opdragelsen af deres egne børn

Det er tydeligt, at det netop er børn og en usikkerhed, behov for rådgivning, viden og erfaringsudveksling der er forbundet med det at have børn eller teenagere, som optager kvinderne mest på kurset. Det er blandt andet med baggrund i denne situation, at flere bydelsmødre begrundet deres motivation for at deltage i projektet. Flere ser det som en mulighed for åbent at tale om deres børn i et forum med ligesindede kvinder.

Tidligere i dette kapitel har vi konstateret, at bydelsmødrene selv mener, at de har lært meget om samtlige temaer på kurserne og i særdeleshed om sundhed og børneopdragelse, hvilket i sig selv er ganske positivt og vidner om, at projekterne på det punkt er en succes. Skal dette udbytte fra kurset have en betydning for bydelsmødrene selv og deres børn på længere sigt, skal det imidlertid være muligt for dem at omsætte den nye indsigt og bruge den i deres dagligdag. Vi har derfor spurgt til, om bydelsmødrene oplever, at de har brugt det de har lært om børneopdragelse i forhold til deres egne børn. Det kan 88 % af bydelsmødrene svare bekræftende på. Endvidere kan vi ud fra

vores kvalitative interviews konstatere, at flere bydelsmødre giver udtryk for, at de har opnået et større kendskab til daginstitutionsområdet og vigtigheden af at samarbejde med det pædagogiske personale. Derudover fortæller andre bydelsmødre, at de nu er begyndt at gå til forældresamtaler i skolerne og at de i det hele taget har mere fokus på deres børns skolegang og lektier. I ét tilfælde beretter en bydelsmor, at hun er gået ind i den lokale skoles forældrebestyrelse. I forhold til netop bestyrelsesarbejde og engagement i skolen konkluderer en projektkoordinator:

”Der er også nu en effekt at spore, og kvinderne begynder fx at møde op til forældremøder, mens én vil stille op til bestyrelsen i hendes børns skole. De bliver også mere opmærksomme på, hvor vigtigt det er, at de kommer til forældremøder. Det er meget med at bygge bro mellem deres egen kultur og den danske. Det er jo sådan nogle ting, vi forsøger på, når vi tager ud til institutionernes og ser på, hvordan man gør i Danmark. Det synes jeg, at kvinderne har fået meget forståelse for.”

En bydelsmor supplerer med at fortælle, at:

”Vi har lært, hvordan vi skal samarbejde med pædagoger. Hvis der er noget derhjemme, skal vi være meget åbne, så vi kan samarbejde.”

Øgede danskkundskaber

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt bydelsmødrenes danskkundskaber er blevet bedre svarer næsten 80 % af de adspurgte bydelsmødre i vores spørgeskemaundersøgelse, at de er blevet bedre til dansk. Med baggrund i de kvalitative interviews kan vi konstatere, at disse øgede danskkundskaber hovedsageligt ligger indenfor en forøgelse i ordforrådet, særligt i forhold til børneopdragelse.

Samtidig har vi også kunnet se, at der på enkelte kurser er bydelsmødre, der i forvejen har så gode danskkundskaber, at de ikke mener, de er blevet bedre til dansk. På et projekt interviewede vi eksempelvis en bydelsmor, der har været bosiddende i Danmark siden hun var 3 år gammel, og som talte et fejlfrit og fuldkomment dansk. Det kan være en forklaring på, at det trods alt ikke er alle bydelsmødre, der har angivet i spørgeskemaet, at de har forbedret deres danskkundskaber ved deltagelsen i Projekt Bydelsmødre.

Uddannelse og beskæftigelse

Som det fremgår af figur 4.3. har 55 % af bydelsmødrene angivet, at de har fået bedre muligheder for at få et arbejde eller uddannelse ved at deltage i projektet. Det skal her bemærkes, at det er bydelsmødrenes egne vurderinger af deres fremtidige muligheder. På baggrund af interviews med projektkoordinatorerne, er det CFBU's indtryk, at det kun er ganske få bydelsmødre, som er kommet i beskæftigelse på grund af deres deltagelse i projektet. At der trods alt er 55 %, der oplever, at deres muligheder er forbedrede, kan være fordi de føler sig mere afklarede i forhold til job og uddannelsesønsker eller fordi de oplever, at deres muligheder og kompetencer i forhold til arbejdsmarkedet er forbedrede.

Som nævnt i kapitel 2 indgår bydelsmødreprojektet i enkelte af projekterne som en del af aktiveringen for kvinderne og bydelsmødrene rekrutteres fra kommunens jobcenter. I et projekt beretter projektkoordinator, at bydelsmødrene alle er blevet

testet af jobcenter, og at de har haft en afklarende samtale med en jobkonsulent. Denne afklaring har kun for ganske få kvinder betydet, at de er kommet i beskæftigelse, men for flere kvinder har det betydet, at de er mere afklarede omkring deres muligheder.

I nogle af projekterne peger projektkoordinatorerne også på, at bydelsmødrene gennem deres deltagelse i projektet etablerer et bredere netværk i boligområdet, som til tider kan benyttes til at skaffe dem beskæftigelse. Ligeledes peger projektkoordinatorer på, at det kan være meget positivt i en jobsøgningssituation, at man har været aktiv i frivilligt socialt arbejde. Endelig kan en øget selvtillid og forbedrede danskkundskaber være positive elementer på vejen mod beskæftigelse.

Dermed mener CFBU ikke at kunne konkludere, at Projekt Bydelsmødre (der i øvrigt ikke er formuleret som et egentligt beskæftigelses- eller uddannelsesmæssigt initiativ) direkte kan fremvise resultater for bydelsmødrenes beskæftigelses- eller uddannelsessituation. På længere sigt mener vi dog, at det er sandsynligt, at deltagelsen i Projekt Bydelsmødre kan være et skridt på vejen mod beskæftigelse.

Øget selvtillid og netværk

Nogle mindre konkrete men ikke desto mindre vigtige resultater af bydelsmødrenes deltagelse i projekterne, er en øget selvtillid og et større netværk. En øget selvtillid har stor betydning for kvinderne og på lang sigt kan det forbedre deres livssituation og deres integration.

Nogle af de indtryk vi efter hvert projektbesøg har noteret os er den begejstring, bydelsmødrene giver udtryk for. Her drejer det sig blandt andet om, at bydelsmødrene udtrykker en stor glæde ved at være kommet i kontakt med andre kvinder, ved at kunne mødes regelmæssigt, og frem for alt, at de er kommet med i et integrationsprojekt, der specifikt er målrettet kvinder.

Som det fremgår af figur 1, har 90 % af de adspurgte bydelsmødre svaret, at de ved at deltage i bydelsmødreprojektet nu har lært flere mennesker at kende i deres boligområde, og 72 % angiver, at de ses med de andre bydelsmødre i deres fritid. En projektkoordinator fortæller:

”Det er meget netværksskabende for bydelsmødrene, de hjælper hinanden og ser hinanden. De har fået en større selvtillid, er motiverede, nogle er kommet med i sundmad-ordninger. Især de tyrkiske bydelsmødre har fået større kendskab til dansk børneopdragelse. De er blevet bedre til dansk og kan flere danske ord og begreber nu i forhold til børn.”

Det skal i den forbindelse bemærkes, at nogle, men bestemt ikke alle, bydelsmødre har problemer af forskellig karakter i deres eget liv. De kan være skilt fra deres mand, de kan have en bagage af traumatiserende oplevelser med fra deres hjemlande, eller de har ikke mulighed for at drøfte eksempelvis børneopdragelse med deres mand og mangler derfor et netværk, hvor de kan få svar og viden om især deres børns trivsel. Her kan et bredere netværk betyde, at de kommer ud af lejlighederne, får brudt deres ensomhed og øger deres selvtillid.

En projektkoordinator beretter i forhold til bydelsmødrenes øgede selvværd, at:

”De har fået mere selvtillid. Nogle er kommet i arbejde eller uddannelse. Stort set alle kvinder er blevet medlemmer af Kvindehuset. De er blevet mere deltagende i skolearrangementer, forældremøder og blevet bedre til at tage kontakt til pædagoger og lærere. Deres danskundskaber er blevet bedre og de er blevet mere trygge og tør tale dansk – også uden for gruppen. De har lært nye ord.”

Følgende udtalelse fra en bydelsmor på førtidspension eksemplificerer den positive udvikling hendes deltagelse i projektet har betydet for hende:

”Jeg havde en følelse af ikke at kunne noget – kunne ikke have kontakt til andre og var lidt deprimeret, men jeg kan godt lide at diskutere opdragelse, børn og psykologi. Derfor er jeg blevet meget glad. Min omgangskreds kan se, at der er kommet en forandring. Det er som at få en kjole på, som passer perfekt. Jeg har fået redskaber til opdragelse i forhold til mine egne børn. Mit humør er blevet helt anderledes. Jeg er glad og fungerer, og det betyder også, at mine børn ser anderledes på mig. Nu er jeg ikke bare en ældre syg kvinde, der ikke kan noget. Nu har jeg en rolle i samfundet. Jeg har meldt mig til frivilligt arbejde og bestyrelser.”

Derudover giver kvinderne udtryk for en stor lyst til og iver efter at involveres og engageres i projektet. Bydelsmødre er kvinder, som ønsker at bruge deres livserfaringer og kompetencer aktivt i det danske samfund. Dette er et generelt indtryk, vi har noteret os i forbindelse med projektbesøgene.

Sammenfattende er der ingen tvivl om, at Projekt Bydelsmødre har en væsentlig betydning for bydelsmødrenes selvværd og selvopfattelse. Det at være bydelsmor opfattes og forbindes med at være en rollemodel, der bidrager aktivt i forhold til integrationen i Danmark. Bydelsmødrene føler sig stolte over at være med i projektet og taler entusiastisk om deres deltagelse i projektet.

Delkonklusion

På bydelsmødrekurserne undervises der hovedsageligt i emner, som er relateret til børneopdragelse, børns udvikling, sundhed, kost og motion. Det er emner, der falder ind under det beskrevne formål med kurserne. Samtidig er der dog en tendens til, at der på flere kurser trækkes andre emner ind, og at fokus for kurset til tider bliver lidt uklart.

Overordnet er der to typer af kurser, hvilket hænger sammen med de typer af kvinder, der er rekrutteret til kurserne. I nogle pro-

jekter er den opsøgende videndeling tydeligt tænkt ind, og bydelsmødrene får i løbet af kurset nogle redskaber til at opsøge andre kvinder og udføre rådgivning. I andre projekter er den opsøgende videndeling ikke indarbejdet i kurset, og her er det primære formål at udstyre bydelsmødrene med en viden, som skal gøre dem i stand til bedre at støtte op om deres egne børns integration.

Der er ingen tvivl om, at der er stor tilfredshed med kurserne blandt bydelsmødrene. Generelt oplever kvinderne, at de får en øget viden om centrale temaer på kurset, herunder børneopdragelse, sundhed, kost og motion. Langt de fleste kvinder angiver, at de har kunnet bruge den viden om børneopdragelse, som de har fået på kurset, i forhold til opdragelsen af deres egne børn.

Mange oplever, at deres deltagelse på kurset har givet dem et større netværk, bedre dansk kundskaber og en øget selvtillid. Det primære for kurserne er, at bydelsmødrene klædes ordentligt på til at kunne udføre det opsøgende arbejde. Her halter visse kurser, og det kan betyde, at forudsætningerne for det opsøgende arbejde ikke er på plads. Konsekvensen kan være, at de ønskede virkninger på længere sigt ikke kan opnås.

Projektkoordinatorer underviser i pædagogik og opdragelsesmetoder. Foto: Randers Bydelsmødre

5. Den opsøgende videndeling

Efter afsluttet kursus skal bydelsmødrene sprede deres viden til andre kvinder i boligområderne. I hvor stor udstrækning sker der en videndeling? Og hvilke barrierer møder bydelsmødrene i deres arbejde?

Formålet med den opsøgende videndeling

Dette kapitel fokuserer på fase 2 i projekterne. Som det er beskrevet i Kvindeprogrammets initiativ 8, er det hensigten at:

”Efter endt kursus opsøger bydelsmødrene andre mødre i bydelen – det kan f.eks. være kvinder med samme etniske baggrund. Gennem et antal regelmæssige besøg over en længere periode skal bydelsmødrene give mødrene den viden, de selv har fået. Det foregår ved personlige samtaler og gennemgang af undervisningsmateriale. Med henblik på at skabe størst mulig fortrolighed og trykthed omkring samtalen, besøger bydelsmødrene kvinderne i deres hjem.”

Den opsøgende videndeling i praksis

Ud af de tretten besøgte projekter var der på det tidspunkt, hvor CFBU besøgte dem otte, hvor kurserne var afsluttet og det opsøgende arbejde kunne forventes at være i gang. I enkelte af disse projekter var kurserne dog kun lige afsluttet, og den opsøgende del var knap nok gået i gang. Det kan dog konstateres, at den opsøgende videndeling foregår i hovedparten af de bydelsmødreprjekter, hvor kurset er afsluttet, men i noget forskellig udstrækning og form. Det er meget få steder, at den opsøgende videndeling foregår som beskrevet i initiativ 8. Det er der forskellige årsager til, som vil blive beskrevet mere indgående nedenfor.

Det er som tidligere nævnt CFBU's vurdering, at der er et stort potentiale i bydelsmødreprjekterne. Bydelsmødrene kan sprede deres viden som ringe i vandet og har potentialet til at opnå kontakt og tillid til en række kvinder, som de offentlige instanser har svært ved at nå. Projektet har også potentiale til at udnytte de ressourcer, der ligger gemt hos nogle af boligområdernes indvandrerkvinder, som det udtrykkes af en projektkoordinator:

”Jeg har rigtig mange bydelsmødre, som ikke har en uddannelse, men er gode mødre og gode networkere og derfor kan møde de kvinder, som andre offentlige instanser ikke kan få fat i.”

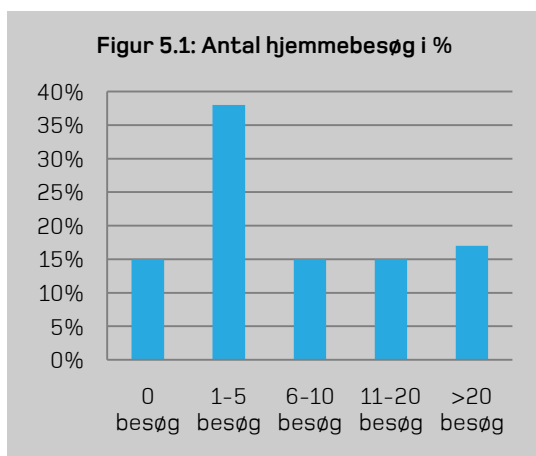
Men der er også nogle store udfordringer i at få projekterne til at lykkes. Det er ikke alle bydelsmødreprjekter, hvor den opsøgende videndeling foregår lige godt. I nogle projekter er konceptet ikke klart, og den opsøgende del er ikke tænkt ind fra starten. Nogle af projekterne har heller ikke de nødvendige midler til at støtte op om det opsøgende arbejde og kan dermed ikke opretholde den nødvendige supervision. I andre projekter er det for bydelsmødrene en stor mundfuld at skulle opsøge andre kvinder og formidle deres viden videre. Det er der flere af projekterne, der forsøger at overkomme på forskellige måder.

Det er vores opfattelse, at der er mange konstruktive og kreative forsøg på at få den opsøgende videndeling til at fungere rundt omkring i projekterne. Samtidig betyder disse tiltag, at den opsøgende videndeling i stort set alle projekter tager en anden form, end det er beskrevet i initiativ 8. Stort set ingen af projekterne gennemfører videndelingen som længere undervisningsforløb og i alle de projekter, hvor videndelingen sker, tænkes der i videndeling mange andre steder end lige i hjemmene.

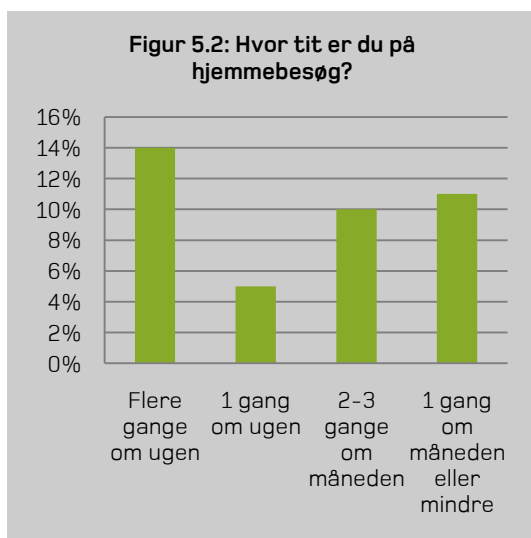
Antal gennemførte besøg

Der bliver besøgt mange kvinder i landets bydelsmødreprjekter. Gennemsnitligt har bydelsmødrene i den opsøgende fase besøgt 8,5 kvinder hver. (Det skal bemærkes, at en kvinde har angivet, at hun har besøgt 300 kvinder. Den besvarelse er ikke medregnet i gennemsnittet). Der er dog stor variation bydelsmødrene imellem. Som det fremgår af figur 5.1 nedenfor, har ca. 15 % af de 47 bydelsmødre, som er i anden fase af projektet, ikke været på hjemmebesøg endnu. 38 % har besøgt mellem 1-5 kvinder, 15 % har besøgt mellem 6-10 kvinder, 15 % har besøgt fra 11-20 kvinder og 17 % har besøgt over 20 kvinder. Størstedelen af bydelsmød-

rene har således besøgt mellem 1 og 10 kvinder.

Som det fremgår af figur 5.2, er der også stor forskel på, hvor *ofte* bydelsmødrene er på hjemmebesøg. Hovedparten (72 %) af bydelsmødrene er på hjemmebesøg mere end én gang om måneden. Hele 35 % er på hjemmebesøg flere gange om ugen, mens 12 % er på hjemmebesøg gennemsnitligt en gang om ugen og 25 % er på hjemmebesøg 2-3 gange om ugen. Det er således kun 28 %, som er på hjemmebesøg én gang om måneden eller mindre.

Dertil kommer, at der i realiteten også foregår meget rådgivning på andre måder end ved hjemmebesøg. Mange af bydelsmødrene fortæller, at de deler deres viden med andre mødre, som de møder i deres børns daginstitutioner, i etniske foreninger, i kvinde-

klubber og mange andre steder. Derudover er der en række af projekterne, som har etableret et samarbejde med eksempelvis lokale daginstitutioner og skoler, hvor bydelsmødrene også udfører rådgivning. Endelig er der i flere af projekterne etableret åbent hus eller caféordninger, hvor bydelsmødrene også står til rådighed. Disse måder at udføre den opsøgende videndeling vil vi vende tilbage til senere i kapitlet.

Besvarelserne i spørgeskemaerne er derfor ikke dækkende for den videndeling, som bydelsmødrene reelt udfører. Samlet set foregår der meget rådgivning, og det er CFBU's indtryk, at den viden som bydelsmødrene har opnået gennem kurset spredes til andre kvinder i boligområdet. Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at videndelingen foregår i meget forskellig grad mellem bydelsmødrene og projekterne.

Temaer i rådgivningen

Der bliver ifølge bydelsmødrenes spørgeskemabesvarelser rådgivet om alle de emner, der er spurgt til. 100 % af bydelsmødrene angiver, at de rådgiver om sundhed, mad og motion, og det er dermed det emne, der er flest, der rådgiver om. 86 % har angivet, at de rådgiver om arbejde og uddannelse og det bliver dermed det emne, som færrest rådgiver om.

Samtidig er der dog også en tydelig forskel på, hvilke emner der rådgives meget om og hvilke emner, der rådgives mindre om. De to emner, som flest af bydelsmødrene rådgiver meget om, er børneopdragelse og sundhed, mad og motion. 82 % af bydelsmødrene har angivet, at de rådgiver meget om børneopdragelse, mens 88 % har angivet, at de rådgiver meget om sundhed, mad og motion.

Børneopdragelse står som bekendt som et meget centralt tema i beskrivelsen af initiativet og da hovedparten af bydelsmødrene har angivet, at de også rådgiver meget om kontakt med skole og daginstitutioner samt børns sproglige udvikling, kan vi konkludere, at den ønskede videreformidling om emner i forhold til børn foregår i stor udstrækning

Figur 5.3: Hvor meget rådgiver du om disse emner?	Meget	Ikke så meget	Ingenting
Arbejde/uddannelse	54%	32%	14%
Sundhed, mad og motion	88%	13%	0%
Vuggestue, børnehave	67%	31%	3%
Børneopdragelse	82%	13%	5%
Børns sproglige udvikling	57%	35%	8%
Teenagere	55%	38%	8%
Kvindes rettigheder	69%	28%	3%
Fritidsaktiviteter	74%	21%	5%
Kommunens tilbud	50%	43%	8%

og at den opsøgende videndeling på det område lever op til projektets formål.

Samtidig er emnet sundhed, mad og motion som nævnt det emne, der er flest bydelsmødre, der rådgiver meget om. Det kan der være flere årsager til. For det første kan vejledning om sundhed være rettet mod børns sundhed og dermed falde ind under projektets overordnede formål. Som en bydelsmor udtaler:

”Vi lærer dem om sundhed og motion, hvordan børnene spiser slik eller frugt og grøntsager, og hvordan man laver madpakken og hvordan de spiser efter skolen, kommer hjem og spiser hvad? Spiser slik eller frugt. Og så motion, hvordan børnene sidder og spiller computer, eller går udenfor og leger med andre børn”

For det andet kan den viden om sundhed, som bydelsmødrene har opnået via kurset

være nemmere at videreformidle. Det er en mere eksakt viden, som det er nemmere at rådgive om end børneopdragelse. Fritidsaktiviteter er også et konkret og formidlingsmæssigt nemt emne, som mange af bydelsmødrene rådgiver meget om.

Ud fra spørgeskemaerne kan vi konkludere, at hovedfokus i videndelingen ligger indenfor børneopdragelse, sundhed og fritidsaktiviteter, men at der derudover også rådgives en del i de øvrige emner, som fx kvinders rettigheder, kontakten til børnehave og vuggestue samt børns sproglige udvikling.

Når vi i fokusgrupperne har spurgt bydelsmødrene, hvilke emner de rådgiver om, får vi en endnu bredere vifte af emner. Udover de emner, som indgår i spørgeskemaet, viser det sig, at bydelsmødrene også rådgiver om myndighedskontakt, krisehjælp, forsikring, enlige mødres rettigheder, motion (øvelser for kroppen), familiesammenføring,

Boks 5.1: Eksempel på, hvilken form for rådgivning, bydelsmødrene kan tilbyde:

Interviewer: Hvad kan I hjælpe med?

Bydelsmor: F.eks. har jeg haft en kvinde hvis søn ikke lytter til hende og han lægger sig på gulvet og skrider og skråler. Der aftalte vi, at jeg kunne sidde og observere nogle timer. Hun var meget over ham og skældte ud hele tiden. Der sagde jeg, at hun skulle gå ned til ham... småting. At hun ikke skulle råbe tilbage med det samme, men lade ham råbe...

prævention, depression, familiekonflikter, sprogkendskab og sprogskole, oversættelse af breve (sagsbehandler, jobcenter, elregning osv.), kontanthjælp, boligsikring, og meget mere. Som en projektleder fra et københavnsk projekt udtrykker det:

"Alt fra babysnak og erfaringsudveksling mellem kvinder til nogle, der skal følges på krisecenteret. Nogle bruger det også mod ensomhed."

Det er CFBU's vurdering, at det brede spekter af temaer, som bydelsmødre fortæller, at de rådgiver om, kan ses som et udtryk for, at der er stor brug for bydelsmødrenes viden og at indvandrerkvinder i boligområder i høj grad søger bydelsmødrenes hjælp. På den anden side er det også CFBU's indtryk, at det kan være svært for bydelsmødrene at afgrænse hvilke problematikker, de kan hjælpe med. Til tider kan det meget brede spekter af temaer og en diffus afgrænsning af bydelsmødrenes opgaver, gøre det vanskeligt for bydelsmødrene at agere i.

Endvidere er det i en del af projekterne ikke realistisk at forvente, at bydelsmødrene på baggrund af et relativt kort kursus skal kunne opnå tilstrækkelig viden på alle de forskelligartede emner til at kunne rådgive om det. CFBU vurderer, at der er behov for, at der skabes en klarere afgrænsning af

bydelsmødrenes emner både i kurset og i videndelingen, så det bliver tydeligere både for bydelsmødrene, de besøgte kvinder og øvrige interessenter, hvori bydelsmødrenes kompetencer ligger.

Det er også vigtigt at påpege, at bydelsmødrenes rolle kan være myndighedshenviende mere end rådgivende indenfor de emner, der ligger udover de centrale temaer for projektet.

Enkeltbesøg eller længere forløb

I stort set ingen af projekterne foregår hjemmebesøgene som forløb, hvor undervisningsmaterialet fra kurset gennemgås fra ende til anden. I hovedparten af projekterne tænkes der mere i at tage udgangspunkt i de besøgte kvinders problemer og behov og derudfra tilrettelægge rådgivningsforløbet. På den måde tænkes der i en stor del af de projekter, der er i den opsøgende fase, mere i rådgivning og problemløsning end i "blot" at videreformidle den viden, bydelsmødrene har modtaget ved kurset. Fordelen kan være, at rådgivningen bliver vedkommende og relevant for de opsøgte kvinder. Ulemperne kan være, at det bliver mere uklart, hvad bydelsmødrene egentlig kan rådgive omkring, og at det er mere krævende for bydelsmødrene at skulle finde svar på et bredt spekter af spørgsmål, hvilket også afspejles i de mange emner, som der rådgives om.

Boks 5.2: Eksempel på hvordan nogle bydelsmødre håndterer rådgivning hos kvinder, der har en vifte af problemer:

Interviewer: Hvordan er det at snakke med kvinderne om så mange ting?

Bydelsmor 1: Vi snakker ikke om alle emnerne på én gang. Vi tager ét emne ad gangen.

Bydelsmor 2: Man kan godt sige til kvinden, at nu snakker vi lige om børneopdragelse og så kan vi gemme snakken om rettigheder til næste gang.

Bydelsmor 1: Kvinden skal også have tid til at fordøje det lidt ad gangen.

Interviewer: Hvordan finder I ud af, hvad der er det vigtigste at snakke om den dag?

Bydelsmor 2: Første gang lytter jeg mest. Tager en temperaturmåling på, hvor hun har mest brug for hjælp og så vælger jeg emnerne ud til næste besøg. Det virker også godt, at jeg lige tænker over hendes problemer og undersøger tingene til næste besøg. Så virker det også mere lige. I stedet for at vi har en færdig løsning med det samme.

Bydelsmor 1: Jeg plejer at spørge kvinden selv, hvad det vigtigste for hende er. Og så kan vi snakke om noget af det andet en anden gang.

Boks 5.3: En bydelsmor fortæller om fordele og ulemper ved at besøge den samme kvinde flere gange:

"Jeg synes det er godt at komme flere gange hos den samme kvinde. De ringer efter mig, når de har brug for hjælp. F.eks. omkring lægebesøg, sundhedscenter osv. Det kan også være, de har hørt nogle ting, som de var usikre på, om var rigtige. Det har været forskellige problematikker ved hver snak. Der har været én hvor det har været problematisk at komme flere gange, fordi hun spurgte om det samme hver gang og jeg kunne ikke hjælpe hende. Det var om familiesammenføring. Det var også svært at sige, at jeg ikke ville komme mere."

I enkelte projekter er der hovedsageligt tale om enkeltbesøg. En årsag til dette er, at bydelsmødrene i disse projekter ikke er stærke nok rent sprogligt og formidlingsmæssigt, til at kunne formidle et helt forløb videre. I stedet er det her tanken, at der må tages udgangspunkt i en meget konkret rådgivning og introduktion til boligområdet, hvor bydelsmødrene også er godt klædt på til at kunne varetage dette ene introduktionsbesøg. En projektkoordinator fortæller:

"Jeg kender også kvinderne godt nok til, at hvis de skal besøge kvinderne mange gange, så vil de ikke vide, hvad de skulle. Hvis der ikke er noget, de SKAL, så bliver det svært... Så kommer man ikke næste gang, fordi så kan det være svært at formidle nogle af tingene – for så professionelle er de heller ikke. De kan levere nogle af tingene – men det skal være i nogle bestemte rammer. Det er nemmere at gå en tur i boligområdet og udpege de steder, hvor der er tilbud. Det er pressende og grænseoverskridende at tale om børneopdragelse osv. Det er svært at blive ved med at sige, at man ønsker at komme igen, hvis den besøgte ikke selv udtrykker et ønske om det."

Målgruppen for besøg

Målgruppen for besøg varierer mellem projekterne. I nogle projekter søger man at nå de mere isolerede kvinder, som er kvinder, der har behov for besøg, hjælp og rådgivning, mens man i andre projekter forsøger at formidle viden mere bredt og håber, at man ad den vej også når de mere isolerede kvinder. Målgruppen for videndeling og hvem bydelsmødrene får fat i, afhænger også af

de metoder, de enkelte projekter benytter til at få kontakt til de øvrige kvinder i boligområdet. Det vil vi uddybe lidt senere i dette kapitel.

De fleste bydelsmødre (74%) besøger hovedsageligt kvinder med samme etniske baggrund som dem selv. Det er i CFBU's øjne et udtryk for, at bydelsmødrene bliver brugt som det formidlende led mellem indvandrerkvinder og det danske samfund, som er hensigten. De bruger deres tokulturelle kompetencer og ved at kommunikationen finder sted på den besøgte kvindes modersmål, giver det ligeledes større tryghed og en bedre forståelse. I enkelte af projekterne besøges også etnisk danske kvinder.

Barrierer og muligheder i den opsøgende videndeling

I hovedparten af projekterne er der en række hindringer forbundet med at udføre den opsøgende videndeling som hjemmebesøg. Den største hindring ligger i, at hovedparten af bydelsmødrene finder det grænseoverskridende at gå ud og banke på døren hos kvinder, de ikke kender. I de fleste af de projekter, der er godt i gang med den opsøgende videndeling, repræsenterer følgende udtalelser fra bydelsmødre udmærket den opfattelse:

"Jeg har prøvet at gå ud og banke på døren. Det var ikke bekvemt."

"Jeg synes, at kvinderne skal komme til os. Jeg synes, ikke vi skal hjem til folk. Det er for privat at komme hjem til folk."

Boks 5.4: Eksempler på, hvad der kan være svært ved hjemmebesøg:

"Jeg synes heller ikke, det er så rart at gå hjem til folk, som man ikke kender. Hvis manden er der og ser os, så kan han finde på, at give os skylden, hvis der sker noget. Hvis kvinden i stedet kommer til åbent hus, så er det hende, der opsøger os. Det er bedre. Jeg kommer dog stadig hjem til dem og snakker om f.eks. børneopdragelse. Det er noget andet. Men det er stadig ubehageligt. Man er hele tiden på vagt overfor om manden kommer. Når man er hos én man ikke kender, så er det ubehageligt."

"Der er nogle ting, det kan være fint nok at snakke om hjemme hos kvinden. Men hvis det er noget meget personligt, så kan det være svært. Skilsmisse og sådan noget, skal man ikke blande sig i – slet ikke hjemme hos dem. Det bedste er at skynde sig at henvise dem til nogle andre eller at få dem til at komme til åbent hus. Men det er svært at sige nej til en kvinde der græder og er nede på knæ og beder om hjælp."

"Når vi banker på en dør, virker det som om, at det er os, der har brug for dem, og ikke dem der har brug for os."

Mange bydelsmødre foretrækker derfor også, at rådgivningen foregår andre steder, og at det i højere grad er under en form, hvor bydelsmødrene blot stiller sig til rådighed, så det er kvinderne selv, der opsøger og ønsker hjælp fra bydelsmødrene:

"Vi har fået at vide, at vi skal være opsøgende på gaden og banke på dørene. Det er nemmere f.eks. ved forældremøder, eller ved åbent hus arrangementer eller i andre sammenhænge – biblioteker, klinikker, sundhedsplejersker, institutioner, aviser, facebookgruppe osv.. Det vil kvinderne også hellere end at vi går og banker på dørene. Det vil være for grænseoverskridende både for bydelsmoren og den besøgte kvinde."

Det er dog vigtigt at påpege, at hjemmebesøg trods alt foregår i et vidt omfang i projekterne, men at det er mest vellykket, hvis der er truffet en aftale med kvinden i forvejen. De fleste bydelsmødre mener da også, at hjemmebesøg kan være fint, når bare der er en aftale i forvejen, hvor kvinden har tilkendegivet, at hun gerne vil have besøg af en bydelsmor:

"Det er fint, når man har lavet en aftale i forvejen. Jeg har ikke lyst til at gå rundt og

banke på døren hos nogen, der ikke har bedt mig om at komme."

En anden problemstilling i hjemmebesøgene er, at nogle af bydelsmødrene oplever, at det er utrygt at besøge kvinderne i deres hjem. I et enkelt projekt har det været et problem, at mandegruppen i boligområdet har chikaneret bydelsmødrene, fordi de har set dem som en trussel i forhold til deres egen status og deres ægteskab. Her er flere af bydelsmødrene ligefrem bange for at tage på hjemmebesøg.

En bydelsmor har også oplevet, at manden blev ubehagelig, og hun er derfor nu holdt helt op med at tage på hjemmebesøg:

"Nu er det slut med at komme hjem til folk og snakke om meget personlige ting, fordi der er ikke nogen, der kan beskytte mig."

Hvor intentionen med hjemmebesøg var at skabe en tryk atmosfære, har det altså i nogle tilfælde den modsatte effekt. Det drejer sig hovedsageligt om, når rådgivningen handler om kvindens rettigheder og muligheder, eller i tilfælde hvor mandens modvilje mod bydelsmødrene er stor. I disse tilfælde er hjemmebesøgene uhensigtsmæssige både for den besøgte kvinde og for bydelsmoren. Samtidig er det vigtigt endnu engang at påpege, at hjemmebesøg trods alt er ganske udbredt i projekterne.

Nogle af bydelsmødrene peger da også på, at der er visse situationer og visse emner, hvor hjemmebesøg er mest egnede:

”F.eks. hvis de har små børn. Så kan det være mere roligt.”

”Det kan være fint i nogle andre tilfælde. F.eks. har jeg været hjemme hos nogen, og lære dem at lave en sund madpakke. Det var rigtig hyggeligt. Det kan også være noget med økonomi. Der kan manden også være med.”

Bevidsthed om konceptet

Det er en gennemgående tendens, at i de projekter, som CFBU vurderer, i videst udstrækning lever op til idealmodellen (se kapitel 1), er der en høj bevidsthed omkring konceptet bydelsmor. Omvendt findes der projekter, hvor den opsøgende videndeling ikke i særlig høj grad er i bydelsmødrenes bevidsthed.

Af citaterne i boks 5.5 fremgår det, at det for nogle af bydelsmødrene hovedsageligt er deres egen læring, der har motiveret dem til at deltage i bydelsmorprojektet, mens det for andre er ønsket om at hjælpe og rådgive andre og spille en rolle i forhold

til integrationen i området som formidlingsled mellem det danske samfund og indvandrerkvinderne. Citaterne i boks 5.6 illustrerer, at der blandt bydelsmødrene er en variation i de opfattelser bydelsmødrene har af deres egen opgave.

Disse forskellige opfattelser viser, at der er forskelligt potentiale i projekterne. I nogle af projekterne er den gruppe af kvinder, der er rekrutteret, ressourcestærke kvinder med ambitioner om at hjælpe andre og med en god forståelse for konceptet. I disse projekter er der gjort meget ud af den opsøgende del i kursusforløbet og her er der tænkt meget i at formidle konceptet videre til bydelsmødrene, således de får en god forståelse for, hvad deres opgave er. Ydermere har bydelsmødrene gennem kurset fået nogle redskaber til at opsøge andre kvinder og til at komme i dialog og rådgive dem.

I andre projekter har kvinderne færre ressourcer i forhold til det opsøgende arbejde, og her bliver målet i sig selv at forbedre bydelsmødrenes integration. I disse projekter er den rådgivende del ikke indarbejdet i kurset og bydelsmødrene har derfor ikke den samme forståelse for den opsøgende

Boks 5.5: Forskellige motivationer for at blive bydelsmor:

Bydelsmor 1: ”Fordi jeg synes det er spændende at være sammen med andre, og lære nogle nye ting og måske mere sprog (...) Lære om børn, om kvinder, om sundhed...”

Bydelsmor 2: ”Integration – at være brobygger. Alle de problemer jeg kunne være med til at opklare – f.eks. hvorfor der ikke er så mange, der dukker op på forældremøder. De er måske ikke vant til at have indflydelse fra deres hjemland. Forklare at de kan få indflydelse. Hvis jeg kan forklare forældre, at det er meget vigtigt, at de møder op – og jeg kan sætte nogle tanker i gang og måske ligefrem få dem til at møde op til forældremøder. Hvis jeg kan være med til at få en til komme i forældrebestyrelsen så synes jeg, at jeg har gjort meget for integration.

Boks 5.6: Forskellige opfattelser af, hvad bydelsmorens opgave er:

Bydelsmor X: ”At opsøge nyttilflyttere og fortælle hvad muligheder de har i området. Uddele materiale med adresser på steder i området. Og svare hvis de har nogle spørgsmål.”

Bydelsmor Y: ”Vejledning fra mor til mor.”

Bydelsmor Z: ”Vejledning indenfor børneopdragelse og i hvad der sker i boligområdet. Vejledning om problemer og muligheder i forhold til børn.”

del af bydelsmødrekonceptet. Det er i disse projekter i højere grad bydelsmødrenes egen læring om børneopdragelse og sundhed, som er i centrum, og formålet er i højere grad at forbedre bydelsmødrenes redskaber i forhold til deres egne børn end at give dem redskaber til at udføre den opsøgende videndeling.

Med andre ord er der i nogle af projekterne større bevidsthed og et større potentiale i forhold til idealmodellen, mens det i andre projekter er de mål, som vi i modellen i kapitel 1 har kaldt sekundære, som der fokuseres på. Denne forskel har betydning for, hvor godt den opsøgende videndeling forløber.

Ressourcestærke kvinder

Vi har efterhånden flere gange været inde på, at typen af kvinde – ressourcestærk eller ej – har stor betydning for, hvor godt den opsøgende videndeling forløber. Men hvilke ressourcer skal bydelsmødrene have? Ud fra vores indtryk og fra interviews med projektlederne tegner der sig et billede af to overordnede typer af ressourcer hos kvinderne. Det illustreres meget godt med følgende udtalelse fra to projektkoordinatorer:

“Det at være uddannet, giver en stabil bydelsmor i forhold til at møde op og forstå projektets formål og til f.eks. at holde foredrag i børnehaver osv.”

“Dem, vi typisk betegner som ressource-svage, har ofte mere netværk og tid. [...] De mindre stærke kvinder giver nogle andre fordele i forhold til netværk og de er mere umiddelbare.”

“Jeg har rigtig mange bydelsmødre, som ikke har en uddannelse, men er gode mødre og gode networkere og derfor kan møde dem, som andre offentlige instanser ikke kan få fat i.”

Som det fremgår, er det nogle forskellige former for ressourcer, som er repræsenteret hos bydelsmødrene og som får betyd-

ning for den form, den opsøgende videndeling kan tage.

I de projekter, hvor bydelsmødrene er veludannede og har solide dansk kundskaber, kan man nå længere i forhold til at give dem en god forståelse af konceptet, give dem en teoretisk forståelse af kursets temaer, og gode kommunikations- og formidlingsredskaber. I de projekter, hvor bydelsmødrene er kvinder på førtidspension eller i aktivering, og hvor dansk kundskaberne er ringere, er det vanskeligere at formidle projektets formål. Det faglige niveau i kurset kan være svært at hæve og disse bydelsmødre har ofte sværere ved at formidle deres viden videre til andre kvinder. Fordelen ved denne type af kvinder er imidlertid, at de i langt højere grad har tiden til at udføre den opsøgende videndeling, og de har lettere ved at skabe tillid, fordi de i forvejen har et stort netværk i boligområderne.

Vi mener, at begge typer af ressourcer er afgørende for, at bydelsmødreprjekterne bliver vellykkede. Det er derfor vigtigt, at der rekrutteres bydelsmødre, som både har de fornødne forudsætninger til at kunne forstå bydelsmødrekonceptet og til at kunne formidle deres viden videre til andre kvinder i boligområdet, samt har tiden og motivationen til at udføre videndelingen efter endt kursus. I flere af de eksisterende bydelsmødreprjekter, er det dog erfaringen, at det kan være svært at finde og rekruttere sådanne kvinder. Som en projektkoordinator udtaler:

“Hvis vi kunne få mere ressourcestærke kvinder til at blive bydelsmødre, så kunne vi nå nogle helt andre ting. Men det er ikke muligt i Vollsmose. Dem, der når længere, flytter fra Vollsmose.”

Supervision

I flere tilfælde viser det sig, at det er afgørende for succes af det opsøgende arbejde, at der finder en supervision sted. Det er ikke alle projekter, hvor der er afsat midler til at projektlederen kan fungere som supervisor efter projektforløbet er afslut-

tet. Her kan bydelsmødrene altså ikke få hjælp til deres opsøgende videndeling.

I spørgeskemaet er bydelsmødrene blevet spurgt om, hvem de henvender sig til, hvis de har et problem i forhold til deres arbejde som bydelsmor. 60 % af bydelsmødrene har angivet, at de søger hjælp hos projektkoordinatorerne (se også kapitel 2). Projektkoordinatorerne er dermed omdrejningspunktet og afgørende for at bydelsmødrene kan få hjælp i den opsøgende fase. 26 % af bydelsmødrene angiver, at de får hjælp af andre bydelsmødre. Udfra interviews både med projektkoordinatorer og bydelsmødre, kan vi se, at bydelsmødrene har brug for hjælp til at håndtere svære situationer og til at besvare spørgsmål, som ligger udenfor den viden, de har fået gennem kurset. I de projekter, hvor projektkoordinatorerne fortsat er tilknyttet projektet efter endt kursus, spiller vedkommende ofte en vigtig rolle i vedligeholdelsen af netværket bydelsmødrene imellem. Lige så vigtigt er det, at der er en ankerperson, som skaber kontakt til børneinstitutioner, skoler, sundhedsplejersker og socialforvaltning, som koordinerer indsatsen og for at arrangere fx Åbent hus-arrangementer.

Vi kan derfor konstatere, at projektkoordinatorerne er en vigtig ressource også i den opsøgende fase. Det er derfor en klar anbefaling fra CFBU, at midler til supervision og en fortsat koordineringsindsats i den opsøgende fase indtænkes fra starten og tages meget alvorligt. Det er tydeligt, at bydelsmødrene ikke kan stå alene med det opsøgende arbejde efter endt kursus. Der er en række opgaver, som det kræver, at der er en koordinator, der udfører.

Spørgsmålet om løn

Hvor bydelsmødrekurset kunne indgå som en del af ledige kvinders aktivering i en del af projekterne, så foregår det opsøgende arbejde i hovedparten af projekterne som frivilligt arbejde. Her er de københavnske projekter en undtagelse, idet bydelsmødrene er lønnede. De tyske projekter er ligeledes kendetegnet ved at bydelsmødrene er

lønnede i det opsøgende arbejde. Det skal her nævnes, at vi i forbindelse med vores indsamling af de internationale erfaringer med bydelsmødreprojekter fra Tyskland, der har været i gang siden 2004 bl.a. i den berlinske bydel Neuköln-Oberspree, kan konstatere, at de tyske bydelsmødre i forbindelse med projektets opsøgende arbejde får udbetalt 180 euro for ti besøg hos den samme familie.

I enkelte projekter er det opfattelsen både blandt projektkoordinatorer og blandt bydelsmødrene, at det ville forbedre den opsøgende videndeling at give bydelsmødrene løn for deres arbejde. Som en bydelsmor udtaler:

”Jeg tror det ville gøre os mere selvstændige, hvis vi fik løn for det. For udenlandske kvinder vil det give meget styrke at tjene deres egne penge. Det vil jeg anbefale.”

Og projektkoordinator som ligeledes er fortæller for, at bydelsmødrene får løn for det opsøgende arbejde:

”Det handler om at vise bydelsmødrene, at de virkelig gør et vigtigt arbejde, og det vil styrke deres identitet, hvis de får løn for det. Det bliver lidt ligesom at have et rigtigt arbejde og dette ville give dem et større selvværd. Også fordi det vil give en større autoritet til kvinderne, når de skal ud og opsøge kvinder, at de kan sige, at det er et rigtigt arbejde. Lige nu vil nogle nok ikke tale med dem, fordi de ikke tror de ved eller kan noget. Det ville være godt, hvis du kunne sige, at de faktisk får løn for det.”

Visse projektkoordinatorer mener, at en fornuftig løsning vil være, at deltagelsen på kurset foregik på frivillig basis, mens den opsøgende videndeling var lønnet. Som en projektkoordinator udtaler:

”Det gode ved det frivillige er, at engagementet kommer fra hjertet. Men jeg synes, det kunne være fint, hvis de kunne få løn efter kurset, når de skal til at udføre det opsøgende arbejde. Det vil være en aner-

kendelse af deres arbejde og en måde at fastholde dem på. De har også hørt, at bydelsmødre i andre byer får løn.”

Som nævnt bliver bydelsmødrene i de fire københavnske projekter lønnet for deres opsøgende arbejde. Det er imidlertid forskelligt projekterne imellem, hvilket antal timer bydelsmødrene er ansat til at rådgive. Bydelsmødrene i Sjælør får løn for op til 7 timer om måneden. Bydelsmødrene i Tingbjerg får løn for 10 timer om måneden. På Nørrebro får de løn for 10 timer om ugen, og i Akacieparken får de løn for 7,9 timer om ugen. Disse forskelle projekterne imellem giver anledning til diskussion og vis utilfredshed. Derudover rejser der sig også nogle andre problematikker i de lønnede projekter, end vi har set i de øvrige projekter. Flere af bydelsmødrene oplever nemlig, at det er vanskeligt at holde sig indenfor det timeantal, som de får løn for.

Bydelsmor: ”Selvom jeg har et arbejde, så er det svært at sige nej, hvis der er en kvinde, der beder om hjælp. Nogle gange står man ved busstoppestedet og så er der én, der beder om hjælp. Det kan være svært at sige, at nu har jeg brugt mine ti timer, så jeg kan ikke hjælpe jer i denne måned. Når man står der ansigt til ansigt, kan man ikke bare sig, at min kvote er brugt. Somme tider tænker man ligefrem, at man må købe ind et andet sted, fordi man så ikke risikerer at møde nogen, der vil have hjælp.”

Bydelsmor: ”Nogle gange, når der er en kvinde, der ringer, så kan hun først få tid i næste uge, fordi jeg er booket. Og så kan man ikke sige nej...”

Bydelsmor: ”Hvis der er en kvinde, der har et problem, som det tager tid at løse, kan man jo heller ikke bare stoppe midt i forløbet, bare fordi timerne er overskredet.”

Forskellige modeller for det opsøgende arbejde

I de fleste af projekterne har man tilpasset det opsøgende arbejde til de vilkår, som

kendetegner det enkelte projekt. I det følgende vil vi beskrive de forskellige modeller.

Besøg hos nyttilflyttede kvinder – Vollsmosemodellen

Vollsmose er et af de områder, hvor det har været svært at rekruttere ressourcerstærke bydelsmødre. Derfor har man her forsøgt at tage højde for det niveau af rådgivning, man kan forvente af de rekrutterede kvinder. Man har endvidere forsøgt at omgå de barrierer, flere af bydelsmødrene oplever i forhold til at skulle banke på døren hos nogen, de ikke kender og tale om personlige temaer, som fx børneopdragelse.

I Vollsmose er der skabt en struktur for det opsøgende arbejde, hvor alle nyttilflyttede kvinder får tilbud om hjemmebesøg. Det giver ifølge projektlederen en ikke-stigmatiserende systematik i, hvem der får besøg, og det er håbet, at man samtidig ad den vej vil kunne komme ud til nogle af de mere isolerede kvinder. Projektlederen forklarer det således:

”Alle, der flytter til Vollsmose får tilbudt et besøg af en bydelsmor. Også danske kvinder får besøg. Det giver en systematik. Alle kan se, at der er konsekvens i det, og der er ingen, der bliver udpeget som særligt resourcesvage eller socialt isolerede.”

Projektmedarbejderen får oplysninger fra boligselskabet, når nye beboere flytter ind og sender dem et brev med et tilbud om et besøg af en bydelsmor. Når bydelsmødrene ringer på, er der i forvejen indgået en aftale med den besøgte kvinde, og hun forventer et besøg. En anke ved denne metode er, at det bliver et bredt spekter af kvinder, der modtager besøg – altså ikke nødvendigvis dem, der har det største behov.

I Vollsmose er besøgene hovedsageligt tænkt som en introduktion til boligområdet. Bydelsmødrene har fra projektets side fået klare retningslinjer for, hvilke informationer de skal eller kan videreformidle, og hvordan de kan gøre det. Det er ønsket fra projektledelsens side, at bydelsmødrene på sigt

bliver kendt i Vollsmose, så de bliver opsøgt og brugt til nogle af de mere følsomme emner. Men indtil videre er det hovedsageligt introduktionsbesøg hos nytilflyttede, der udføres. Ved disse hjemmebesøg tales der hovedsageligt om boligområdets tilbud, skoler, institutioner, klubber, foreninger og aktiviteter. De fleste besøg er enkeltbesøg. Som projektmedarbejderen udtaler:

”Undervisningen har været meget konkret og det er derfor også en meget konkret rådgivning, der er lagt op til. Derudover er mange af bydelsmødrene så sprogligt dårlige, at det ikke er muligt at rådgive om børneopdragelse. Desuden er det svært at snakke om børneopdragelse med nogen, man ikke kender.”

Projektlederen overvejer, at koble bydelsmødreprjektet til Vollsmoses miljøambassadører eller et kommende projekt med sundhedsambassadører, så de enten går sammen på hjemmebesøg eller så det er de samme kvinder, som har flere uddannelser. Det er idéen, at det kan være lettere at komme ind på de mere personlige og følsomme emner, hvis tilliden først skabes ved at tale om mere konkrete emner, som miljø, energibesparelser og sundhed.

Besøg i bydelsmødrenes eget netværk

I andre projekter (fx Frederiksberg og Vejle) starter bydelsmødrene med at besøge kvinder fra deres eget netværk. De banker derfor ikke på dørene hos nogen, de ikke kender, men stiller sig i højere grad til rådighed i deres eget netværk. Det kan være kvinder, som de møder i deres børns institutioner eller i andre sammenhænge. Nogle bydelsmødre stiller sig til rådighed i deres etniske foreninger. I Århus ”bytter” bydelsmødrene. Det vil sige, hvis en bydelsmor har en bekendt, som gerne vil have rådgivning, så giver hun en anden bydelsmor hendes kontaktoplysninger.

Samarbejde med offentlige instanser

I de københavnske projekter og i Horsens og Holstebro forsøger man at opbygge et tæt samarbejde med lokale daginstitutioner,

skoler, sundhedsplejersker og socialforvaltningen i kommunen. Disse institutioner ligger inde med en viden om kvinder i lokalområdet og vil kunne formidle en kontakt mellem bydelsmoren og en mor, som har brug for rådgivning. Et sådant samarbejde kan altså både hjælpe bydelsmødrene med at nå frem til de mødre, som har et stort behov for hjælp, og overkomme de barrierer det kan være for nogle af bydelsmødrene at gå ud og ringe på døren.

I nogle projekter har bydelsmødrene deltaget i forældremøder og hængt billeder og informationer om bydelsmødrene op i de lokale daginstitutioner for at gøre opmærksom på projektet og deres muligheder. Som en bydelsmor fortæller:

”Ja, X (projektkoordinator) og jeg har været rundt til vuggestuerne og i næste uge skal jeg holde tale i en børnehave og jeg har også været henne på skolen og give mit kort. Jeg tror, der er mange børnehaver, hvor personalet lægger mærke til, at der er nogle kvinder, der har problemer, men hvor de ikke har tid til at tage sig af det. Så er det godt, hvis de kan henvise til en bydelsmor.”

En projektkoordinator fortæller:

”Vi er ude i daginstitutioner – åbent hus arrangementer. Nogle er fast tilknyttet bestemte institutioner og tager med til forældremøder og tilknyttes også skolehjem samtaler. De kan være brobyggere mellem institutionen og familierne. Pædagogerne er rigtig glade for det og det lyder også som om mødrene er det.”

I andre har dette samarbejde foregået mere konkret. Her har socialforvaltning, skoler, børnehaver, og sundhedsplejersker formidlet kontakt mellem bydelsmødre og etniske kvinder, som de vurderer, har behov for hjælp. I Horsens eksempelvis, skabes kontakten konsekvent gennem kommunen (daginstitutioner) og det første møde foregår typisk i børnehaven. Herefter er det kvinderne selv, der aftaler det videre forløb. I projektet i Akacieparken/Bispebjerg er pro-

jektkoordinatoren ansat i socialforvaltningen. Her er der derfor i kommunen et større kendskab til og interesse for projektet, og der kan ske en større grad af henvisninger. Som projektkoordinatoren fortæller:

”Vi får en henvendelse fra kommunen. Der bliver ikke åbnet. Vi smider foldere ind. Får fat i telefonnummeret og forsøger at ringe. Vi prøver ad mange veje. Det er afgørende at have en god kontakt til kommunen, sundhedsplejersker, skolepsykologer osv. der henviser til de meget isolerede kvinder. Det er vigtigt at besøgene ikke bliver i blinde. Vi ved godt, hvem der ved, hvor der sidder nogle isolerede kvinder.”

Der er mange projekter, som ønsker et samarbejde med lokale institutioner, men det er relativt få steder, hvor et sådant samarbejde rigtigt er etableret endnu. Nogle har endnu ikke gjort så meget for at skabe samarbejdet. Andre oplever, at der ikke er interesse for samarbejdet. For at fremme interessen for et samarbejde fra de lokale institutioners side, skal der en øget bevidsthed til om, hvad det er, bydelsmødre kan tilbyde.

Åbent hus

En fjerde måde, som der er flere projekter, der har udviklet, er oprettelse af caféer eller åbent hus et par timer om ugen, hvor bydelsmødrene kan træffes på et neutralt sted. Dette tiltag er en stor succes for mange. Det overkommer den barriere, som mange af bydelsmødrene oplever med at skulle banke på døren hos nogen, de ikke kender. I caféerne er det i stedet kvinderne, der opsøger bydelsmødrene. Her kan man altså være sikker på, at kvinderne gerne vil i kontakt med bydelsmødrene, og at de gerne vil have råd og hjælp.

En anden problematik, som Åbent hus arrangementer foregriber, er, at nogle af bydelsmødrene har haft ubehagelige oplevelser med de besøgte kvinders mænd i forbindelse med hjemmebesøg. Når kvinden i stedet kommer til bydelsmøden, kan hun ikke på samme måde beskyldes for at komme og

skabe splid. Denne ordning er således mere trygt for bydelsmøden. En bydelsmøde fortæller:

”Det virker godt med åbent hus i sundhedscenteret. Kvinderne kommer, når de ved, der er en bydelsmøde. Der er mange kvinder, der ikke tør tale om store problemer derhjemme, hvis manden kommer. Og udenfor er det koldt og de har børn med osv. Det er bedre, at de kan komme her og snakke. Det er også godt at kunne sige til nogen, jeg møder, at de kan komme til åbent hus.”

Effekten af Projekt Bydelsmødre for de besøgte kvinder

På længere sigt er det formålet med Projekt Bydelsmødre, at den viden som bydelsmødrene ligger inde med, skal spredes til de øvrige kvinder i boligområderne. Det er hensigten, at en øget viden om især børneopdragelse, skal give indvandrerkvinder i boligområderne bedre forudsætninger for at støtte op om deres børns udvikling og integration i Danmark. Det er tanken, at bydelsmødrene skal fungere som døråbnere til de særligt isolerede kvinder, som de offentlige instanser kan have svært ved at komme i dialog med.

Som bekendt er det ikke alle bydelsmødreprojekter, som på det tidspunkt hvor CFBU besøgte dem, var i gang med det opsøgende arbejde, og i de projekter, der var i gang, havde det ikke foregået i ret lang tid. Derfor kan vi ikke sige noget meget håndfast om effekterne hos de besøgte kvinder på nuværende tidspunkt. På baggrund af vores projektbesøg, mener vi dog, at vi kan se nogle pejlinger eller indikationer af, om effekter hos de besøgte kvinder på længere sigt vil indtræde.

Når vi i kapitel 1 præsenterede en model for aktiviteter, trin, resultater og virkninger i Projekt Bydelsmødre, var det fordi, en evaluering af trinene på vejen kan sige noget om sandsynligheden for, at virkningerne vil indtræffe på længere sigt. Modellen og forventninger om resultater er blandt andet

baseret på de erfaringer, der er gjort i de tyske bydelsmødreprojekter (se boks 5.7).

På baggrund af modellen er det vores hypotese, at når de enkelte trin på vejen er vellykkede, kan vi have en velbegrundet forventning om, at resultaterne også vil indfinde sig på sigt. Således er det vores forventning, at hvis der rekrutteres et antal ressourcestærke indvandrerkvinder, som gennemgår et bydelsmødrekursus og derigennem opnår en øget viden om blandt andet børneopdragelse og om teknikker til at komme i kontakt med og rådgive andre kvinder i deres boligområde, så er en del af forudsætningerne for, at effekten hos de øvrige kvinder vil indfinde sig, på plads.

Der er altså en række forhold, som er afgørende for, om det opsøgende arbejde kan lykkes og dermed for, om der vil være effekter af projektet hos de øvrige kvinder i boligområderne. De vigtigste forudsætninger kan opsummeres til følgende punkter:

- Rekrutteringen og uddannelsen af *ressourcestærke bydelsmødre*, som har tiden, overskuddet og modet til at udføre den opsøgende videndeling.
- Et vellykket kursus, hvor bydelsmødrene både bliver klædt på med øget viden om børn og unge og med rådgivningsteknikker.
- En kontinuerlig og tæt supervision og støtte i det opsøgende arbejde.
- Et godt samarbejde med offentlige nøgleinstitutioner i lokalområdet som eksempelvis daginstitutioner og skoler, som kan hjælpe bydelsmødrene med at komme i kontakt med isolerede kvinder.
- En fleksibel form, som udover hjemmebesøg giver mulighed for, at bydelsmødrene kan foretage videndelingen i forskellige fora – eksempelvis ved åbent hus arrangementer og i forskellige former for kvindenetværk.

Det er vores vurdering, at det er tilfældet for nogle af projekterne, mens andre projekter ikke i så høj grad lægger vægt på disse forhold.

I de projekter, hvor de fleste af forudsætningerne er på plads og som er stærkest i konceptet, er der de stærkeste indikationer af, at virkningerne blandt boligområdets etniske kvinder vil indfinde sig. Her er det CFBU's forventning, at bydelsmødrene kan gøre en stor forskel for en lang række af kvinder i deres boligområder. De kan skabe bedre kontakter mellem mor og institution, de kan henvise kvinder, der har forskellige former for problemer til myndigheder eller foreninger, hvor hun kan få hjælp, og de kan give de besøgte kvinder bedre redskaber til opdragelsen af deres børn og til en bedre forståelse af forskelle mellem den danske kultur og deres egen kultur. Det er CFBU's forventning, at dette på længere sigt vil have en positiv betydning for også disse kvinders integration i Danmark.

Omvendt er der nogle projekter, hvor forudsætningerne for en vellykket videndeling ikke er opfyldt, og hvor CFBU derfor ikke forventer de store effekter hos de øvrige kvinder i boligområderne. Det kan være fordi den opsøgende del ikke er ordentlig indtænkt i kursusdelen, fordi bydelsmødrene ikke hjælpes i kontakt med kvinderne, fordi bydelsmødrene ikke har de rette ressourcer eller fordi der ikke er supervision og støtte til bydelsmødrene. Når disse forudsætninger ikke er på plads, kommer den opsøgende videndeling ikke til at ske i ret stor udstrækning, i det mindste ikke på en formaliseret måde, og CFBU forventer derfor ikke, at den ønskede effekt hos de øvrige kvinder i boligområderne indtræffer. Det er dog CFBU's vurdering, at bydelsmødrenes viden trods alt spredes i deres netværk, men under en mere uformaliseret form og i mindre udstrækning.

Boks 5.7: Udvalgte resultater fra evalueringerne af tyske bydelsmødreprojekter:

I Tyskland viser det sig, at der kan dokumenteres et væsentligt forhøjet vidensniveau blandt de besøgte kvinder, særligt når det gælder opdragelse, uddannelse og sundhed, og samtidig de første tegn på at denne viden også omsættes i praksis i familierne. De besøgte kvinder har fået væsentlig større forståelse for deres eget ansvar i forhold til at opdrage og motivere deres børn.

Blandt bydelsmødrene selv spores de største ændringer. Disse har dels profiteret af den grundlæggende uddannelse på kurset, men først og fremmest haft stort udbytte ud af efterfølgende at agere bydelsmødre. Her har dels det at være rollemodel for andre kvinder haft stor betydning, hvilket har givet mange en selvtillid, der har skabt basis for at tage en ordinær uddannelse eller at komme ind på arbejdsmarkedet. Da det at være bydelsmor aflønnes af områdesekretariatet i Neukölln, har det for deltagerne også betydet en mindre økonomisk gevinst, der grundet det lave indkomstniveau har været vigtig. Herudover har de mange besøg hos kvinder i bydelen styrket kvindernes netværk og givet dem bedre forudsætninger for at klare personlige eller familiære kriser.

Samlet set vurderes projektet at have været særdeles succesfuldt i forhold til at nå ud til målgrupperne for indsatsen. Der kan dog ikke siges noget præcist om, hvilken effekt indsatsen har haft i forhold til at ændre forældrenes adfærd i opdragelsen af deres børn, dels fordi denne målsætning er mere langsigtet og dels fordi der ikke i denne pågældende evaluering kan stilles nogle gyldige målekriterier op til at belyse dette. Bydelsmødreprojektet vurderes som et værdifuldt bidrag til ansvarliggørelse af marginaliserede forældre, men også som et projekt, der kæmper med en meget tung problemstilling, der ikke med et trylleslag kan løses på kort sigt. Dette hænger blandt andet sammen med at projektet har meget forebyggende karakter og at målgruppen for de besøgte blev defineret som kvinder med 0-6-årige børn. Resultaterne i form af mindre uro og mere velintegrerede unge vil således først være mulige at iagttage, når børnene er blevet ældre.

Delkonklusion

Der foretages mange besøg og vejledninger rundt omkring i landets bydelsmødreprojekter. Tematisk falder de i grove træk indenfor projektets formål. Bydelsmødrene viderefremidler deres viden fra kurset og hjælper en lang række kvinder med mange forskellige problematikker. Det er CFBU's vurdering, at bydelsmødreprojekterne flere steder i landet gør en forskel for bydelsmødrene selv og for andre indvandrerkvinder i deres boligområder.

Samtidig er der en række barrierer i forhold til den opsøgende videndeling. For det første er det for en del af bydelsmødrene ubequemt at gå på hjemmebesøg hos kvinder, de ikke kender i forvejen. For det andet er den opsøgende del ikke tænkt grundigt ind i alle projekter og bydelsmødrene er derfor ikke særlig bevidste om konceptet. De er på kurset ikke blevet udstyret tilstrækkeligt med redskaber til at kunne udføre den opsøgende videndeling, og supervisionen af bydelsmødrene i denne fase er ikke priorite-

ret højt nok. For det tredje er nogle af de kvinder der er rekrutteret og uddannet som bydelsmødre ikke ressourcestærke nok til at kunne udføre den opsøgende videndeling. Her er det både ressourcer i form af sproglige og formidlingsmæssige kompetencer, selvtillid, gå-på-mod og tid, der spiller ind.

I landets bydelsmødreprojekter har man forsøgt at imødekomme disse barrierer på forskellig vis. Det er vores samlede vurdering, at den opsøgende videndeling, som er et helt centralt element i bydelsmødrekonceptet, indeholder et stærkt potentiale for at udnytte de ressourcer, der ligger hos mange indvandrerkvinder i boligområderne og for at nå ud til isolerede kvinder. Samtidig vil vi gerne påpege at dette potentiale til en vis grad er uudnyttet på nuværende tidspunkt. Det er således CFBU's vurdering, at denne del af konceptet skal prioriteres højere og udvikles meget for at projekterne kan blive en succes og opnå de ønskede virkninger på længere sigt.

6. Sammenfatning og konklusion

Projekterne lever i vid udstrækning op til initiativets formål. Samtidig er der et væsentligt uudnyttet potentiale i konceptet.

CFBU har i perioden oktober – december 2009 aflagt besøg hos og evalueret alle igangværende danske bydelsmødreprojekter i byerne Esbjerg, Odense, Randers, Vejle, Horsens, Holstebro, Århus, Frederiksberg samt de fire københavnske projekter på Nørrebro, Kongens Enghave/Sjælør, Tingbjerg/Utterslev og Akacieparken/Bispebjerg. Grundlaget for evalueringen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse med 96 bydelsmødre samt interviews med alle projektkoordinatorer og fokusgruppeinterviews med udvalgte bydelsmødre på alle projekter.

Organisering

CFBU har som en del af den samlede evaluering af Projekt Bydelsmødre undersøgt, hvordan projekterne i Danmark organiserer sig, og hvilke særlige organisatoriske kendetegn der gør sig gældende for det enkelte projekt. I rapportens kapitel 2 stilles der skarpt på projekternes centrale aktører, herunder den enkelte projektkoordinatorers funktion.

Projekternes succes afhænger i vid udstrækning af den enkelte projektkoordinator, da vedkommende binder projekterne sammen fra opstartsfasen til opsøgende del. Hovedparten af bydelsmødreprojekterne fungerer typisk som et samarbejde mellem kommunale aktører (typisk socialforvaltninger), frivillige foreninger og boligforeninger, men det varierer, hvilken rolle disse forskellige aktører spiller. I enkelte tilfælde spiller kommunen en perifer rolle, mens den i andre projekter er en aktiv medspiller. I to bydelsmødreprojekter er det en frivillig forening, der er *primus motor*. I forhold til Kvindeprogrammets beskrivelse af Projekt Bydelsmødre fremgår det, at projekterne kan gennemføres af lokale integrationscentre, kommuner, landsdækkende foreninger og boligorganisationer. Denne mulighed for at forskellige aktører kan gennemføre projekterne afspejles på fornuftigvis i projekterne.

Den nærløse tilknytning til et boligområdes beboerhus, områdesekretariat eller lignende er afgørende for projektets organisering og forankring. Den fysiske placering i bydelsmødrenes boligområde, og de fysiske rammer i nærmiljøet udgør et naturligt samlingssted for bydelsmødrenes regelmæssige møder ligesom undervisningen ofte foregår i et beboerhus eller på et nærbibliotek. Vi kan konstatere, at der er etableret to fælles fora for videns- og erfaringsudveksling mellem projektkoordinatorer i København og et tilsvarende for enkelte jyske projekter. Denne netværksdannelse styrker projekterne. Der kan peges på en problemstilling i forhold til projektkoordinatorernes ansættelsesforhold efter endt finansieringsperiode. Flere er ansat for en toårig periode, og enkelte har udtrykt en usikkerhed omkring deres egen og projektets fremtidssikring.

Rekruttering af bydelsmødre

I Kvindeprogrammets beskrivelse af Projekt Bydelsmødre er det tanken, at der udvælges et antal ledige mødre med etnisk minoritetsbaggrund, som gennemgår et intensivt kursus inden de kan blive bydelsmødre. CFBU har i kapitel 3 fokus på, hvordan projekterne konkret har valgt at rekruttere deres bydelsmødre, og hvad der ligger bag af overvejelser omkring rekrutteringsprocessen. CFBU har særligt undersøgt, hvad der kendetegner de kvinder med indvandrerbaggrund der rekrutteres, og vurderet om der er en særlig velvalgt metode til rekruttering. Ydermere fokuseres der på, hvorvidt bydelsmødrene får løn for deres deltagelse og indsats i projektet, eller om det er på frivillig basis.

Bydelsmødreprojekterne har haft succes med at rekruttere indvandrerkvinder til deres projekter. Der rekrutteres indvandrerkvinder med forskellige etniske baggrunde, og størstedelen af bydelsmødrene har boet i Danmark i mere end 10 år. Arabisk, tyrkisk og engelsk er de sprog, som størstedelen af bydelsmødrene taler, og 25 % af de adspurgte bydelsmødre er

aktivt deltagende i frivilligt socialt arbejde. Ca. 40 % af de adspurgte bydelsmødre er enten på kontanthjælp eller starthjælp, mens 29 % svarer, at de er i fast arbejde. I forhold til formålsbeskrivelsen til Projekt Bydelsmødre, hvor det som sagt fremgår, at der udvælges et antal ledige mødre med etnisk minoritetsbaggrund gælder dette for hovedparten af de nuværende bydelsmødre, men samtidig er det ca. 30 % af bydelsmødrene, som er i arbejde, 13 % der er under uddannelse, og 8 % som er vikarer, fx i en børnehave.

Der er markante forskelle på, hvilke typer indvandrerkvinder projekterne får rekrutteret. Projekterne spænder fra at bestå af kvinder, som er i gang med en videregående uddannelse og besidder solide dansk kundskaber til kvinder, som har meget svage dansk kundskaber, og som ikke er i beskæftigelse eller under uddannelse. På den ene side rekrutteres der i nogle projekter ressourcestærke indvandrerkvinder. Disse besidder ressourcerne til at lave et kvalificeret og konsekvent opsøgende arbejde. På den anden side har andre projekter rekrutteret mere ressourcesvage indvandrerkvinder, der får opbygget deres viden om især børnerelaterede emner i projektets undervisningsdel, men som ikke har samme ressourcer til at lave et effektivt opsøgende arbejde.

Bydelsmødrene rekrutteres ikke på én særlig metode, og der kan ikke peges entydigt på om en metode har bedre resultater end andre. Nogle projekter rekrutterer via jobcenter, mens andre rekrutterer fra foreninger i lokalområdet, fra arrangementer på beboercaféter, på biblioteker eller via sprogskolen. Desuden har projektkoordinator fra sit eget netværk i lokalområdet også været med til at rekruttere. Sammenfattende gælder det, at det har været fornuftige rekrutteringsmetoder, men at der ikke alle steder har været en klar strategi for, hvilken type bydelsmødre man har ønsket at rekruttere.

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt bydelsmødrene skal have løn for deres virke eller om projektet skal gennemføres ad frivillighedens vej, kan CFBU konstatere, at kursusdelen for alle projekter på nær ét er baseret på frivillighed. Hvad angår den opsøgende del, skal det bemærkes, at bydelsmødrene på de fire københavnske projekter er lønnede, mens det opsøgende arbejde for de øvrige projekter foregår på frivillig basis.

Kurset

Formålet med kurset er, ifølge beskrivelsen af Projekt Bydelsmødre, at bydelsmødre skal gennemgå et intensivt kursus der skal give dem større viden om, hvordan de kan fremme deres børns udvikling og integration i bred forstand og klæde dem på til den opsøgende videndeling. I kapitel 4 vurderes kursernes indhold, bydelsmødrenes udbytte af kurset, undervisningsmetoder og resultater af endt kursusforløb for bydelsmødrenes viden om børnerelaterede emner samt deres dansk kundskaber. Desuden vurderes det, hvorvidt projekterne har anvendt en ressourcebaseret tilgang i undervisningen.

I forhold til projekternes opstart og gennemførelse af undervisningsdelen lever projekterne i udpræget grad op til projektets formål. Projekterne har generelt hurtigt fået undervisningshold fyldt op, og langt hovedparten af de adspurgte bydelsmødre svarer, at de har deltaget i alle eller i over halvdelen af undervisningsgangene. De aktuelle projekter har opnået positive resultater, når det kommer til bydelsmødrenes udbytte af undervisningen. De har således opnået en større viden i forhold til primært børnerelaterede emner som især børneopdragelse, børns udvikling, sundhed, kost og motion, der også er et afgørende formål med kurserne. De fleste kurser har været ressourcebaserede og har formålet at styrke især de ressourcesvage indvandrerkvinders selvtilid. I kurser der har rekrutteret ressourcestærke indvandrerkvinder er det dog en

generel oplevelse, at der ikke har været bygget tilstrækkeligt på deres erfaringer og ressourcer.

89 % af de adspurgte bydelsmødre svarer, at de har lært mere om børneopdragelse i forhold til deres egne børn. Set i det lys opfylder projekterne en væsentlig del af initiativets formål om at give mødrene viden omkring deres børns udvikling og integration. Ca. 80 % af de adspurgte bydelsmødre svarer, at de har opnået bedre danskundskaber. I forhold til bydelsmødrenes netværksdannelse og engagement i deres lokalområde svarer 90 % af de adspurgte bydelsmødre, at de har lært flere at kende i deres boligområde, mens 73 % svarer, at de ses med andre bydelsmødre i deres fritid. Det er dog et gennemgående træk, at kvinderne mangler redskaber til den opsøgende videndeling, og at dette bør tænkes mere aktivt ind i kurset.

Den opsøgende videndeling

I formålsbeskrivelsen til den opsøgende videndeling i Projekt Bydelsmødre fremgår det, at bydelsmødrene gennem et antal regelmæssige besøg over en længere periode skal give mødrene den viden, de selv har fået. Det foregår ved personlige samtaler og gennemgang af undervisningsmateriale. Med henblik på at skabe størst mulig fortrolighed og tryghed omkring samtalen, besøger bydelsmødrene kvinderne i deres hjem. I kapitel 5 er et væsentligt diskussionspunkt, hvordan det opsøgende arbejde foregår, og de foreløbige erfaringer og meget tidlige resultater, der kan udledes deraf.

Det er vigtigt at understrege, at ikke alle bydelsmødreprojekter, som CFBU har evalueret, var i gang med det opsøgende arbejde i efteråret 2009, og i de projekter, der var i gang, har det ikke foregået i ret lang tid. Derfor kan vi ikke sige noget meget håndfast om effekterne hos de besøgte kvinder på nuværende tidspunkt. På baggrund af vores projektbesøg, mener vi

dog, at vi kan se nogle pejlinger eller indikationer af at effekter hos de besøgte kvinder på længere sigt vil indtræde.

De adspurgte bydelsmødre besøger i gennemsnit 8,5 kvinder hver, og det er ofte en kvinde med samme etniske baggrund som en selv bydelsmoderen aflægger besøg hos. 72 % af bydelsmødrene svarer, at de er på hjemmebesøg mere end én gang om måneden. 35 % er på hjemmebesøg flere gange om ugen, mens 12 % er på hjemmebesøg gennemsnitligt én gang om ugen og 25 % er på hjemmebesøg to-tre gange om ugen. Det er således kun 28 %, som er på hjemmebesøg én gang om måneden eller mindre. Det bemærkes her, at samtalen mellem bydelssmor og den besøgte kvinde *også* foregår andre steder end i den opsøgte kvindes hjem. Det opsøgende arbejde udspiller sig i flere tilfælde også i det offentlige rum, fx i et kvindehus, ved Åbent Hus-arrangementer eller på en café.

Der tales typisk mest om børnerelaterede emner samt mad, sundhed og motion. 82 % af vores adspurgte bydelsmødre svarer, at de rådgiver meget om børneopdragelse, mens 88 % svarer, at de rådgiver meget om sundhed, mad og motion. Der er dermed en fornuftig sammenhæng mellem emner som børneopdragelse og sundhed i undervisningsdelen og den faktiske samtale mellem bydelssmor og den besøgte kvinde.

Det er vigtigt at understrege, at CFBU finder, at der aktuelt er en række barrierer i forhold til den opsøgende videndeling. For det første er det for en del af bydelsmødrene ubekvemt at gå på hjemmebesøg hos kvinder, de ikke kender i forvejen. For det andet er den opsøgende del ikke tænkt grundigt nok ind i alle projekter og bydelsmødrene er derfor ikke særlig bevidste om konceptet. De er ikke på kurset blevet udstyret tilstrækkeligt med redskaber til at kunne udføre den opsøgende videndeling, og supervisionen af bydelsmødrene i denne fase er ikke prioriteret højt nok. For det tredje er nogle af

de kvinder, der er rekrutteret og uddannet som bydelsmødre ikke ressourcestærke nok til at kunne udføre den opsøgende videndeling. Derfor ser vi et uudnyttet potentiale i det opsøgende arbejde.

Samlet konklusion

Det er CFBU's vurdering, at projekterne på nuværende tidspunkt har opnået en række positive resultater, især når det kommer til bydelsmødrenes udbytte af undervisningen, og den viden de har opnået primært i forhold til de børnerelaterede emner i kursUSDelen. Set i det lys kan vi konstatere, at projekterne opfylder en væsentlig del af initiativets formål; nemlig at give mødrene viden om deres børns udvikling og integration i en bred forstand. Det er samtidig vores vurdering, at Projekt Bydelsmødre rummer et væsentligt, men på nuværende tidspunkt uudnyttet potentiale set i forhold til initiativets formålsbeskrivelse. Vi vurderer, at der kræves en mere konsekvent udvikling af målet med den opsøgende del. Det er endvidere vores generelle opfattelse, at et vellykket bydelsmødreprojekt, der skal rumme et konsekvent og succesfuldt opsøgende arbejde,

kræver tilstedeværelsen og rekrutteringen af ressourcestærke kvinder i lokalområdet. For os at se består det særlige potentiale i Projekt Bydelsmødre i, at bydelsmødre kan opnå kontakt til en gruppe af isolerede og marginaliserede indvandrerkvinder i deres lokalområde, som det ofte er vanskeligt for offentlige myndigheder at nå ud til. Det er således denne mulighed, der ligger i det opsøgende arbejde, og som kan udnyttes mere ved at opprioritere det opsøgende arbejde som en vigtig del af undervisningsforløbet. På visse af de aktuelle undervisningsforløb indgår undervisningsemner som fx rådgivning og konflikthåndtering. Dette er vigtigt i forhold til at kvalificere bydelsmødre til det opsøgende arbejde, men emnerne skal fylde mere i undervisningen og følges op med en kontinuerlig og konsekvent supervision og videndeling, når det opsøgende arbejde er i gang. Samlet set anser CFBU Projekt Bydelsmødre som et ganske væsentligt og frugtbart integrationsprojekt målrettet indvandrerkvinder i udsatte boligområder i Danmark, og som et projekt, vi mener, har en positivt afsmittende effekt på bydelsmødrenes selvværd, motivation og viden om børnerelaterede emner.

I Vollsmose får Bydelsmødrene et særligt bydelsmødre-tørklæde, som de bærer, når de er på hjemmebesøg. Foto: Vollsmose Bydelsmødrene

7. Anbefalinger

CFBU præsenterer i alt 22 anbefalinger til en fremtidig tilrettelæggelse og videreudvikling af Projekt Bydelsmødre.

I det følgende præsenterer CFBU i alt 22 anbefalinger til en fremtidig tilrettelæggelse og videreudvikling af Projekt Bydelsmødre. Anbefalingerne er rubriceret i forhold til rapportens temaer. Derudover præsenterer vi slutteligt enkelte anbefalinger af en mere generel karakter.

Baggrunden for kapitlets anbefalinger udspringer på den ene side fra vores interviews med projektkoordinatorerne. Et væsentligt spørgsmål i vores interviews var, hvilke anbefalinger koordinatorerne ville pege på set ud fra de erfaringer, de har gjort sig siden projekternes start. Disse anbefalinger er forsøgt viderebragt i det følgende.

På den anden side peger CFBU på en række anbefalinger, som vi på baggrund af vores samlede vurdering af projekterne, anser som de vigtigste og som fremadrettet kan bruges til at styrke og justere Projekt Bydelsmødre i en dansk kontekst de kommende år. Vi har således lagt vægt på, at anbefalingerne fremstår konkrete og anvendelsesorienterede.

Organisering

1. Aktiv involvering og indgåelse af samarbejde med kommunale nøgleaktører.

Ad 1) I de projekter, hvor kommunale forvaltninger (primært socialforvaltninger og jobcentre) eller nøgleaktører som eksempelvis kommunalt ansatte integrationskonsulenter eller sundhedsplejen er aktivt involverede i bydelsmødreprojekterne, er det vurderingen, at projekterne har en god forankring. I forhold til fremtidige projekter anbefales det, at relevante kommunale aktører involveres tidligt i forløbet, således at de er bekendt med projektets sigte og potentiale. Eksempelvis er det en stor fordel, hvis kvinderne har mulighed for regelmæssigt og konsekvent at lave opsøgende arbejde, selvom de befinder sig i et aktiveringsforløb.

2. Dannelse af en aktiv og bredt sammensat styregruppe til projekterne

bestående af repræsentanter fra frivillige foreninger, boligforeninger, boligselskaber, kommunernes social- og beskæftigelsesforvaltninger og områdesekretariater.

Ad 2) Et bredt ejerskab til projekterne anses som en vigtig forudsætning for en solid forankring. Det, at flere forskellige aktører er involverede i projekterne, er et væsentligt grundlag i forhold til en organisatorisk fremtidssikring af projektet i det pågældende boligområde. Det anses som formålstjenligt, at rollefordelingen mellem de forskellige aktører er fastlagt, således at fx boligforening eller jobcenter står for rekruttering, mens en frivillig forening kan bistå i forhold til eksempelvis undervisningsdelen.

3. Ansættelse af projektleder eller projektkoordinator for en længere periode.

Ad 3) CFBU anser projektkoordinator som den afgørende ankerperson på projekterne i alle dets faser fra rekrutteringsfase til det opsøgende arbejde. Projektets gennemførelse og succes handler i vid udstrækning om den personbårne indsats, der typisk ligger i hænderne på en projektkoordinator. CFBU har i forbindelse med projektbesøgene erfaret, at enkelte projektkoordinatorer på nuværende tidspunkt har 1 år tilbage af deres ansættelse og udtrykker usikkerhed om, hvorvidt de kan fortsætte i projektet. CFBU finder det afgørende for projektets videreførelse og forankring, at ansættelsesforholdene for projektkoordinatorer strækker sig over en længere tidsperiode.

4. Projekterne bør fortsat forankres i multifunktionelle lokaliteter som fx et bibliotek, kvindehus, sundhedshus eller lignende.

Ad 4) Projekt Bydelsmødre er et integrationsinitiativ, der hviler på den nærlokale tilknytning til et dynamisk og levende beboerhus, bibliotek, områdesekretariat eller lignende. Bydelsmødre lever, færdes, har

deres netværk og udfører den opsøgende videndeling i deres boligområde. Derfor bør rekruttering, undervisning, erfaringsudveksling og supervision foregå ét samlet sted. Fordelen ved at forankre bydelsmødreprojektet i et levende multifunktionelt hus er, at stedet ofte i forvejen rummer en mængde sociale aktiviteter som fx en lektiecafe og er et naturligt samlingssted for boligområdets beboere.

5. Dannelse af netværk og formaliseret vidensudveksling mellem projektkoordinatorer med henblik på en tæt og regelmæssig supervisering og koordinering mellem projekterne.

Ad 5) Samarbejdet mellem projektkoordinatorer i de københavnske projekter og Frederiksberg samt det jyske samarbejde mellem Randers, Horsens, Århus og Holstebro anses som et nyttigt og frugtbart samarbejde, der bør videreføres i denne form, og som kan inspirere andre og nye projekter særligt i forhold til koordinering, vidensudveksling og supervisering. Det er vigtigt, at samarbejdet bliver formaliseret med regelmæssige møder, således at projektkoordinatorer har mulighed for at lave videns- og erfaringsudveksling i forhold til de forskellige faser i projekterne lige fra opstartsfasen til opsøgende arbejde. CFBU foreslår, at der oprettes netværk for kommende bydelsmødreprojekter, der har en geografisk nærhed. Der kan med udgangspunkt i de københavnske og jyske eksempler ligeledes oprettes netværk på Fyn, Sjælland samt 3-4 steder i Jylland til eventuelle kommende projekter disse steder. Endvidere bør der årligt være 1-2 landsdækkende netværksmøder til generel videns- og erfaringsudveksling mellem alle projekterne.

6. Dannelse af netværksmøder for bydelsmødrene.

Ad 6) Det anbefales, at der ligeledes etableres regionale netværk mellem bydelsmødre på projekter, der har en geografisk nærhed. Disse netværk og fora bør have en regelmæssig mødepraksis, og de kan

bl.a. benyttes til at udveksle viden og erfaringer og andre oplevelser forbundet med rollen som bydelsmor.

Rekruttering af bydelsmødre

7. Rekruttering af ressourcestærke kvinder.

Ad 7) Det anbefales, at projekterne har et skærpet fokus på, at der rekrutteres kvinder til kurserne, som man forventer, har ressourcerne til at udføre den opsøgende videndeling. Ressourcer er i den forbindelse blandt andet formidlingsevner, kendskab til nøgleinstitutioner som vuggestue, børnehave og skoler, solide sprogkundskaaber, motivation, mod og tid.

8. Rekruttering af kvinder, som er på samme niveau fx i forhold til danskundskaber.

Ad 8) Det anbefales, at det enkelte projekt rekrutterer bydelsmødre, hvis danskundskaber og øvrige faglige forudsætninger for indlæring er på samme niveau, således at niveauet og undervisningsformer i undervisningen kan tilpasses det pågældende projekts bydelsmødre.

9. Målrettet og kort rekrutteringsfase inden uddannelsesstart.

Ad 9) For at sikre en effektiv rekruttering af bydelsmødre bør projekterne have en kort rekrutteringsfase, således at der ikke går for lang tid fra udvælgelse af kvinderne til opstart af undervisningsforløbet. En for lang rekrutteringsfase kan betyde, at nogle af kvinderne falder fra, hvilket kan forsinke opstarten af projektet i den vigtige indledende fase.

10. Uddannelsesforløb og opsøgende arbejde indgår som en integreret del af bydelsmødrenes aktiveringsforløb

Ad 10) I nogle projekter foregår rekrutteringen af bydelsmødre fra det lokale jobcenter, hvilket betyder, at projektet er en del af bydelsmødrenes aktivering. CFBU

finder, at denne rekrutteringsstrategi forekommer velvalgt. Det er imidlertid i den forbindelse afgørende, at bydelsmødrene som en del af deres aktivering har mulighed for at lave et kvalificeret opsøgende arbejde.

Kurset

11. Mere fokus på den opsøgende videndeling på kursusdelen.

Ad 11) Det er helt afgørende for projekternes succes, at der under kurset er arbejdet meget på at forberede bydelsmødrene på arbejdet med den opsøgende videndeling. Her er det for det første vigtigt, at bydelsmødrene bliver bevidste om konceptet i projekterne, herunder at den opsøgende videndeling er formålet med kurserne. For det andet er det vigtigt, at bydelsmødrene via kurserne får gode redskaber til at opsøge de mere isolerede kvinder og til at formidle den viden videre, som de har opnået på kurserne, samt at de får et godt indblik i relevante myndigheder, som de eventuelt kan henvise de besøgte kvinder til.

12. Kurset bør tilpasses det specifikke projekts rekrutterede kvinder.

Ad 12) I projekter med eksempelvis læsesvage bydelsmødre er det vigtigt, at projekterne målretter undervisningsform og niveau til denne gruppe, mens det for et projekt med ressourcestærke indvandrerkvinder gælder om ikke at sætte undervisnings- og læringsniveauet for lavt, så kvinderne føler sig talt ned til eller bliver demotiverede.

13. Tilknytning af eksterne undervisere. Sundhedsplejerske, beboerrådgiver, sprog lærer, diætist, misbrugskonsulent, psykolog og pædagog. Andre relevante undervisere kan være politi, miljø- og virksomhedskonsulent .

Ad 13) I forhold til de temaer, som undervisningen er bygget op omkring, er det vigtigt, at bydelsmødrene møder og under-

vises af fagpersoner. Det kan fx være en sundhedsplejerske eller diætist, som underviser i sunde spisevaner eller en pædagog fra en af lokalområdets daginstitutioner, der fortæller om børneopdragelse. CFBU foreslår, at der til alle undervisningsforløb for bydelsmødre tilknyttes en psykolog eller anden fagperson, der over flere undervisningsgange kan undervise bydelsmødrene i emner som konflikthåndtering, kropssprog og rådgivning, så de er kvalificeret klædt på til det opsøgende arbejde. Det bemærkes hertil, at vi i vores undersøgelse har konstateret, at bydelsmødrenes danskundskaber er blevet forbedret. I denne sammenhæng finder vi, at der ligger en mulighed i at sammentænke undervisningsdelen i bydelsmødreprojektet med sprogundervisning i det lokale sprogcenter eller -skole.

Den opsøgende videndeling

14. Øget fokus på at styrke bydelsmødrene i forhold til hjemmebesøg.

Ad 14) Hjemmebesøgene har et helt særligt potentiale i bydelsmødrenes arbejde. Ved hjemmebesøgene kan man skabe en tryk og tillidsfuld stemning og dialogen kan blive af en uformel karakter. Desuden er det ved hjemmebesøgene, at bydelsmødrene har mulighed for at få kontakt til isolerede kvinder, som ikke selv opsøger kontakten. Men hjemmebesøg er krævende og kan være svære at udføre. Derfor er det helt centralt for projekternes succes, at bydelsmødrene støttes meget i forhold til hjemmebesøgene.

15. Fokus på at det i visse situationer kan være fordelagtigt at udføre videndelingen i andre former end ved hjemmebesøg.

Ad 15) Nogle emner kan det være svært at tale om hjemme hos kvinderne, og enkelte af bydelsmødrene har haft ubehagelige oplevelser med besøgte kvinders ægtemænd eller svigermødre. Endelig er der nogle af kvinderne, som foretrækker selv

at opsøge bydelsmødrene frem for at bydelsmødrene opsøger dem i deres hjem. Derfor anbefaler CFBU, at der udover hjemmebesøg også tænkes i muligheder for videndeling og rådgivning udenfor hjemmet. Det kan fx være i en café, på et bibliotek i lokalområdet eller i åbent hus arrangementer i beboerhus eller lignende.

16. Motiverende anerkendelse til bydelsmødrene for deres opsøgende arbejde

Ad 16) I hovedparten af bydelsmødreprojekterne er den opsøgende videndeling baseret på frivillighed, mens bydelsmødrene på de københavnske projekter får løn for at lave deres opsøgende arbejde, som det for eksempel også er tilfældet i de tyske projekter. CFBU finder, at der er fordele ved begge metoder og ønsker at pointere vigtigheden af, at bydelsmødrene får en form for anerkendelse af deres arbejde, da det betyder meget for deres selvopfattelse som bydelsmødre. Fordele ved at lade det opsøgende arbejde foregå ad frivillighedens vej ligger bl.a. i forhold til mødet og samtalen med den opsøgte kvinde. Viden modtages på en anden måde hos den besøgte kvinde, når bydelsmøderen aflægger sit besøg på frivillig basis, og ikke fordi hun får løn for det. Derudover ligger der nogle praktiske udfordringer i forhold til lønnens størrelse, og hvordan det konkret administreres, fx hvis bydelsmøderen er på kontakthjælp.

Fordelen ved at aflønne bydelsmødre ligger i den konkrete udbetaling for at aflægge besøg, der også har en betragtelig motiverende betydning. Derudover kan der i højere grad stilles krav til det arbejde bydelsmødrene udfører. CFBU anbefaler, at bydelsmødrene får en konkret form for anerkendelse, der kan virke motiverende for bydelsmødrene specifikt i forhold til at udføre og fortsætte det opsøgende arbejde. En sådan anerkendelse kan være ved aflønning, men kan også bestå i en anden form for anerkendende "aflønning". Da der nemt opstår splid ved store forskelle i "aflønning" projekterne imellem,

anbefales det, at aflønning til en vis grad ensrettes mellem projekterne.

17. Formaliseret supervision mellem bydelsmødre og projektkoordinator efter opsøgende besøg.

Ad 17) Det opsøgende arbejde kan være forbundet med vanskelige samtaler om ofte følsomme emner i den opsøgte kvindes tilværelse. Det er derfor afgørende, at bydelsmøderen har mulighed for at vende erfaringer, spørgsmål og oplevelser med projektkoordinator ved regelmæssige supervisionsmøder. CFBU anbefaler, at det bliver en integreret del af alle bydelsmødreprojekter, at der afsættes tid og ressourcer til en konsekvent og regelmæssig supervision af bydelsmødre i forbindelse med deres opsøgende arbejde.

18. Bydelsmødrene skal hovedsageligt have en myndighedshenvisende funktion.

Ad 18) En stor del af de besøgte kvinder har behov for en basal viden om, hvor de kan søge råd og hjælp i forhold til deres kommune eller andre offentlige instanser, når det fx kommer til dem selv eller deres børn. Bydelsmødre har en vigtig funktion i forhold til at rådgive den besøgte kvinde og kunne henvise til de relevante offentlige instanser, fx til en speciallæge, psykolog eller lignede. Det er afgørende, at bydelsmøderen udelukkende har en myndighedshenvisende funktion og således kan guide den besøgte kvinde videre til den rigtige instans og netop ikke selv er eller af de besøgte kvinder betragtes som en myndighed.

19. Etablering af samarbejde mellem det enkelte bydelsmødreprojekt og lokalområdets daginstitutioner i forsøget på at skabe kontakt og opbygge tillid til isolerede mødre med børn.

Ad 19) Det anbefales, at der etableres en tæt kontakt og et samarbejde mellem et bydelsmødreprojekt og lokalområdets vuggestuer og børnehaver, således at dagin-

stitutionerne ved at ordningen eksisterer og kan være med til at sprede budskabet om projektet til indvandrer mødre i boligområdet. CFBU foreslår, at fremtidige bydelsmødreprojekter i deres ansøgning til Integrationsministeriet beskriver, hvordan man konkret vil samarbejde med lokalområdet daginstitutioner og skoler. CFBU finder, at der er et generelt behov for en brobygning og en større samarbejdsflade til forskellige institutioner og myndigheder.

Generelle anbefalinger

20. Styrkelse af konceptet og stærkere formidling heraf.

Ad 20) Det er afgørende for projektets succes, at der er en klar forståelse af konceptet både blandt projektledere, undervisere på kurset og ikke mindst blandt bydelsmødrene selv. Derfor anbefaler CFBU, at der fra ministeriets side udvikles en klarere beskrivelse af konceptet, samt at projektledere og -koordinatorer i højere grad lægger vægt på den opsøgende videndeling. Det er helt afgørende for succesen af Projekt Bydelsmødre, at der rekrutteres ressourcestærke kvinder, at der i kurset fokuseres på at klæde bydelsmødrene godt på til arbejdet, og endelig at der er en tæt supervision i det opsøgende arbejde.

21. Ministeriel oplysningskampagne om bydelsmødreprojektet målrettet kommunerne.

Ad 21) Det anbefales, at Integrationsministeriet målretter information om bydelsmødreprojektet til landets kommuner, så flere kommuner får viden om, hvad projektet går ud på. Det er afgørende, at de er vidende om, at bydelsmødrene laver opsøgende arbejde, og at bydelsmødrene har mulighed for at udføre dette arbejde selv om de eksempelvis er på aktivering. CFBU anbefaler, at Integrationsministeriet udarbejder en kortfattet pjece særligt målrettet socialforvaltninger og jobcentre i kommunerne, hvor initiativets formål

beskrives, og hvor det fremgår, at det vil være en fordel, hvis ledige bydelsmødre har mulighed for og tid til at lave opsøgende arbejde, selv om de også skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

22. Oprettelse af et nationalt virtuelt netværk og fælles IT-plattform målrettet projektkoordinatorer, boligorganisationer, kommuner, frivillige foreninger og andre relevante aktører.

Ad 22) CFBU anbefaler, at der etableres en national hjemmeside for Projekt Bydelsmødre, hvor der kan foregå en aktiv og kontinuerlig videns-, inspirations- og erfaringsudveksling mellem alle projekter. En fælles pulje af undervisningsmateriale til kurserne vil kunne ligge her. Hjemmesiden kan også bruges som stedet, hvor projekterne kan søge inspiration hos hinanden i forhold til eksempelvis arbejdet med at dokumentere og evaluere deres projekter og udarbejdelse af undervisningsmateriale. Endelig er det CFBU's vurdering, at en sådan IT-plattform vil kunne styrke forståelsen af konceptet i Projekt Bydelsmødre og til en vis grad medvirke til at ensrette projekterne.

Bilag

Bilag A: Tyske erfaringer med bydelsmødreprojektet siden 2004

Udgangspunktet

Det første Stadtteilmütter-projekt blev sat i søen i den berlinske bydel Neukölln-Oberspree i 2004 (Macher 2006: 1). Neukölln-Oberspree havde længe været plaget af ungdomskriminalitet og fattigdomstendenser, hvilket hang sammen med en meget stor andel beboere uden tysk statsborgerskab og som følgende var uden for arbejdsmarkedet og socialsystemet. Andelen af børn og unge var markant højere i bydelen end det berlinske gennemsnit, og af disse børn og unge var ca. 50 % uden tysk statsborgerskab med helt overvejende tyrkisk eller arabisk baggrund (Koch 2008:2). Medarbejderne i det lokale områdesekretariat kunne følgende iagttage, hvordan mange af de unge småkriminelle eller uromagere kom fra de meget børnerige og fattigdomsramte familier, hvor forældrene ikke havde tysk statsborgerskab og ej heller overskud eller redskaber til at opdrage deres børn. De unge blev helt overvejende socialiseret i deres vennekreds på gaden og var meget svære for socialarbejderne at komme i kontakt med (Witt 2007:1).

Medarbejderne i områdesekretariatet stod således med et problem, der på længere sigt kun ville kunne løses ved at styrke forældrene evne til at agere opdragere og rollemodeller for deres børn. En løsning måtte således bero på aktivt at inddrage og myndiggøre forældrene til de unge uromagere, og her var det for alvor nødvendigt at tænke kreativt, da mange af forældrene grundet manglende tillid undgik offentlige myndigheder og ikke reagerede på direkte henvendelser.

Fremgangsmåden

Områdesekretariatet i Neukölln lancerede følgende bydelsmødre-modellen. Modellen gik ud på ved en ressourcebaseret tilgang at tage udgangspunkt i de allerede eksisterende sociale netværk blandt migranterne i bydelen og give lokalsamfundet redskaberne til selv at løse områdets problemer. Konkret skulle dette foregå ved at invitere de mest ressourcestærke af de lokale kvinder med indvandrerbaggrund til at deltage i en kursusrække, der havde til formål at uddanne dem til bydelsmødre. Efter afslutningen af kurset skulle bydelsmødrene opsøge familier i deres egne netværk, som de vurderede havde mest behov for hjælp i forhold til børneopdragelse, integration el. lign. Denne multiplikatoreffekt (Witt 2007:1), ville gøre det muligt at nå ud til langt flere. Samtidig ville det ved at følge denne fremgangsmåde være muligt at nå en målgruppe, der ellers ville være umulig at komme i kontakt med (Fahrer 2008:2). Efterfølgende kunne der til nye bydelsmødre-kurser hverves kvinder blandt de besøgte og projektet ville også på denne måde kunne sprede sig som ringe i vandet. Bydelsmødre-modellen var meget direkte inspireret af Rygsæk-projekterne i Rotterdam, der anvendte samme metode, men havde overvejende fokus på at forbedre de besøgtes sprogfærdigheder (Macher 2006:2).

De første bydelsmødre blev uddannet på et kursus, der strakte sig over ca. ½ år, i reglen med en ugentlig undervisningsgang. Temaerne for kurset var i tråd med målsætningen om at skabe myndige forældre med bedre forudsætninger for at indgå det tyske samfund, og som i højere grad ville kunne agere rollemodeller for deres børn. Derfor havde en eller flere kursusgange fokus på bl.a. børneopdragelse, uddannelse, sundhed, seksualitet, indvandring, sprog, arbejde, retssystemet (Witt 2007:1). Kurset blev efter det første halve år gentaget, så der i slutningen af 2007 i alt var blevet uddannet 159 kvinder fra Neukölln til bydelsmødre. Disse havde så igen sammenlagt besøgt omkring 1400 familier fra den på forhånd definerede målgruppe (familier med børn på 0-6 år) (Koch 2008:2). Dette tal må siges at være ret betragteligt, når der tages højde for at hver familie blev besøgt ti gange af den samme bydelsmor, der til forskel fra de danske projekter blev belønnet for 10 sådanne besøg med 180 euro (Macher 2007:1)

Resultater fra Neukölln

Bydelsmødre-projektet i Neukölln blev i 2008 evalueret af Liv-Berit Koch fra Camino, Werkstatt für Fortbildung, Praxisbegleitung und Forschung im sozialen Bereich. Evalueringen baserer sig på dels et statistisk udtræk af oplysninger på ca. 1000 af de 1400 besøgte kvinder, en spørgeskemaundersøgelse med 100 af de besøgte kvinder og en kvalitativ undersøgelse med 30 af de uddannede bydelsmødre (Koch 2008:2). Evaluator er ekstern i forhold til projektet, hvilket taler for en saglig og uafhængig evaluering. Det er dog gennemgående svært at se, hvad det empiriske grundlag for de følgende delkonklusioner er, fordi der ikke henvises til kildemateriale eller undersøgelser:

- Alene det at have nået ud med forebyggende informationsmateriale og omfattende personlig vejledning til ca. 1400 familier vurderes at være et enestående resultat. Bydelsmødrene havde dog forsøgt at komme til at besøge et større antal (målsætningen var oprindeligt 2000 familiebesøg), men dette blev for en del ifølge bydelsmødrene ofte forhindret af modstand fra de udvalgte kvinders mænd eller svigermødre. Manglende tid fra kvindernes side blev dog også angivet som en væsentlig grund til de færre besøg.
- Det at bydelsmødrene ofte havde samme etniske baggrund som de besøgte vurderes at have haft væsentlig indflydelse på, hvor stor en målgruppe der kunne nås. Bydelsmødre med samme etniske baggrund som de besøgte havde stor fordel af at være kulturelt "tættere" på de besøgte og kunne samtidig undgå en eventuel sprogbarriere. Denne konklusion bør dog suppleres med erfaringerne fra den samlede berlinske evaluering af borgerinddragelses-tiltag målrettet borgere med indvandrerbaggrund. Her påpeges det, at der er flere dilemmaer ved at ansætte eller inddrage borgere med etnisk baggrund for bedre at kunne komme ud til en bredere gruppe med indvandrerbaggrund. Dilemmaet består i, at der kan

være en tendens til, at det at inddrage borgere med en særlig etnisk baggrund også medfører at dennes gruppe favoriseres frem for andre etniske grupper (Hanhörster & Reimann 2007:14). Det påpeges således, at det at besidde en særlig kulturel kompetence ikke nødvendigvis medfører at man besidder den interkulturelle kompetence, der vil være påkrævet i et projekt som bydelsmødrene. Samtidig vil netværks-fremgangsmåden kunne forstærke tendensen til at nogle grupper ekskluderes. Alt andet lige understreger disse betragtninger, at det i rekrutteringsperioden af et bydelsmødre-kursus er vigtigt at rekruttere kvinderne bredt blandt de i den givne bydel repræsenterede etnisk grupper, så man kommer ud til så mange netværk som muligt.

- Der kan dokumenteres et væsentligt forhøjet vidensniveau blandt de besøgte, særligt når det gælder opdragelse, uddannelse og sundhed, og samtidig de første tegn på at denne viden også omsættes i praksis i familierne. De besøgte kvinder har fået væsentlig større forståelse for deres eget ansvar i forhold til at opdrage og motivere deres børn, og dette antages på et tidspunkt at føre til, at en del vil ændre fremgangsmåde i opdragelsen af deres børn.
- Blandt bydelsmødrene selv spores de største ændringer. Disse har dels profitteret af den grundlæggende uddannelse på kurset, men først og fremmest haft stort udbytte ud af efterfølgende at agere bydelsmødre. Her har dels det at være rollemodel for andre kvinder haft stor betydning, hvilket har givet mange en selvtillid, der har skabt basis for at tage en ordinær uddannelse eller at komme ind på arbejdsmarkedet. Da det at være bydelsmor aflønnes af områdesekretariatet i Neukölln, har det for deltagerne også betydet en mindre økonomisk gevinst, der grundet det lave indkomstniveau har været vigtig. Herudover har de mange besøg hos kvinder i bydelen styrket kvindernes netværk og givet dem bedre forudsætninger for at klare personlige eller familiære kriser.
- Det påpeges som et gennemgående problem, at bydelsmødrenes sociale netværk ikke nødvendigvis hænger sammen med det af områdesekretariatet afgrænsede område for projektet. Projekterne ville således kunne nå en større målgruppe, hvis de ikke var så lokalt områdebaserede. Koch påpeger her, at man muligvis skulle arbejde med bydelsmødre på et højere administrativt niveau og på den måde nå ud til flere.
- Det foreslås, at fremtidige bydelsmødre-projekter i højere grad etablerer samarbejder med børnehaver, grundskoler og andre institutioner, der arbejder professionelt med bl.a. børneopdragelse. Dels vil det være nødvendigt at inddrage disse institutioner for at sikre en mere varig og fokuseret opdragelsesindsats overfor børnene og dels vil institutioner have et godt billede af, hvilke familier bydelsmødrene med fordel kunne fokusere på. I forhold til at nå en bredere mål-

gruppe foreslås det også at samarbejde mere med moskeer, da en "godkendelse" af bydelsmødre-projekter fra moskeernes side, vil udvide projekternes målgruppe betragteligt.

- Samlet set vurderes projektet at have været særdeles succesfuldt i forhold til at nå ud til målgrupperne for indsatsen. Der kan dog ikke siges noget præcist om, hvilken effekt indsatsen har haft i forhold til at ændre forældrenes adfærd i opdragelsen af deres børn, dels fordi denne målsætning er mere langsigtet og dels fordi der ikke i denne pågældende evaluering kan stilles nogle gyldige målekriterier op til at belyse dette. Bydelsmødre-projektet vurderes som et værdifuldt bidrag til ansvarliggørelse af marginaliserede forældre, men også som et projekt, der kæmper med en meget tung problemstilling, der ikke med et trylleslag kan løses på kort sigt. Dette hænger blandt andet sammen med at projektet har meget forebyggende karakter og at målgruppen for de besøgte blev defineret som kvinder med 0-6-årige børn. Resultaterne i form af mindre uro og mere velintegrerede unge vil således først være mulige at iagttage, når børnene er blevet ældre.

Resultater Berlin-Kreuzberg

Bydelsmødre-projektet i Neukölln fik hurtigt stor opmærksomhed og blev efterlignet i andre byområder primært i de tyske delstater Berlin og Nordrhein-Westfalen. Disse efterfølgende bydelsmødrekurser følger stort set samme fremgangsmåde som Neukölln-projektet, om end indholdet for kurserne og det efterfølgende opsøgende arbejde tilpasses de i områderne givne problemstillinger og målgrupper. Myniggørelse af forældrene ved en fokuseret og personlig vejledning er således gennemgående, men temaerne varieres og kombineres på forskellig vis. Børneopdragelse er dog gennemgående i de fleste projekter.

De fleste bydelsmødre-projekter er ikke blevet evalueret, men et skiller sig her ud, nemlig i området Berlin-Kreuzberg, hvor områdesekretariatet fra projektets start ansatte en ekstern evaluator til at følge og dokumentere udviklingen og resultaterne af projektet. Desværre for denne gennemgang blev dette projekt først igangsat i efteråret 2007 og vil løbe frem til 2011, hvorfor resultaterne af evalueringen endnu ikke foreligger. Evaluatorene har dog i oktober 2008 evalueret på rekrutterings- og kursusperioden ved at foretage kvalitative interviews med samtlige af de deltagende kvinder på kursUSDelen af projektet (Berg & Stoltzenberg 2009: 1). To konklusioner skiller sig her ud fra Neukölln-evalueringen:

- Der kan i Berlin-Kreuzberg iagttages meget stor søgning til bydelsmødre-projektet blandt kvinder med indvandrerbaggrund i bydelen. Mange kunne således på grund af det begrænsede antal kursuspladser ikke deltage og måtte

afvente senere kurser. Når dette sammenkædes med resultaterne fra den kvalitative interviewundersøgelse angående bydelsmødrenes motivationsfaktorer viser dette, at der virkelig er betragtelige ressourcer at bygge på for bydelsmødre-projekterne. Selvom de tyske bydelsmødre får en lille løn for at deltage, angiver de selv helt overvejende at være motiveret af ønsket om at hjælpe andre kvinder. Som evaluator påpeger, er dette nok også det mest socialt accepterede svar og derfor muligvis ikke den eneste begrundelse. Som Berg & Stoltzenberg ser det, er den gennemgående motivation for bydelsmødrene deres ønske om at opnå en højere social anerkendelse i bydelen eller i deres omgangskreds (Berg & Stoltzenberg 2008: 14). Det må derfor antages at være afgørende, at der er en vis prestige forbundet med at deltage i bydelsmødrekurserne og ligeledes at det opfattes som attraktivt at blive besøgt af bydelsmødrene. Dette hænger også sammen med bydelsmødre-projekternes ressourcebaserede natur. Den offentlige myndighed, der igangsætter projektet kan ikke nå ud til målgruppen uden bydelsmødrenes hjælp og dette skaber en ny form for afhængighedsforhold, hvor det offentlige vil være afhængig af bydelsmødrene for at skabe succes i projektet og ikke omvendt. Dette forhold vil alt andet lige stærkt medvirkende til at give bydelsmødrene social anerkendelse for indsatsen og man kan overveje om anerkendelsen også burde være af økonomisk art som i de tyske projekter.

- Den sociale anerkendelse, der for kvinderne bliver en gevinst ved at deltage i projekterne, kan også have andre gavnlige virkninger. Bl.a. er den med til at modvirke den sociale stigmatisering, som projekter, der målrettet ressource-svage familier, ofte vil medføre. En stor del af de adspurgte bydelsmødre angiver således at de bliver afvist, når de vil besøge de udvalgte familier, fordi familierne opfatter det som socialt stigmatiserende at få besøg.
- Selvom Berlin-Kreuzberg Bydelsmødre-projektet kan siges at være underlagt den hidtil mest omfattende evaluering inden for området, må evaluator konstatere, at det er overordentligt svært at vurdere, hvad de besøgte kvinder har fået ud af bydelsmødre-besøgene. Dels er det for evaluator ligesom for de offentlige myndigheder stort set umuligt at komme i kontakt med de besøgte, og herudover ville sprogvanskeligheder og kulturelle eller sociale barrierer gøre det meget svært at få noget brugbart ud af en sådan evaluering. Evaluator mener i forlængelse af dette, at konklusionerne fra Neu-Kölln-projektet omkring et forhøjet vidensniveau blandt de besøgte skal tages med et gran salt. Der er fra evaluators side ingen tvivl om, at de mange besøgte har stor gavn af projektet og har fået et væsentligt højere vidensniveau, men det kan ikke direkte dokumenteres og baseres primært på bydelsmødrenes tilbagemeldinger. Evaluator fremhæver i forlængelse af dette, at det først og fremmest er blandt bydelsmødrene selv, at den største forandring kan doku-

menteres, og at dette gælder for alle de evaluerede projekter (Telefonsamtale Dr. Giselind Berg).

Anvendte kilder

1. Hanhörster, Heike & Reimann, Bettina: "Evaluierung der Partizipation in Rahmen der Berliner Quartiersverfahren – Gutachten unter besonderer Rücksichtigung der Aktivierung von Berlinerinnen und Berlinern mit migrantischer Herkunft", Deutsche Institut für Urbanistik, Berlin 2007.
2. Koch, Liv-Berit: Evaluation des Pilotprojektes "Stadtteilmütter in Neukölln", Abschlussbericht, Camino – Werkstatt für Fortbildung, Praxisbegleitung und Forchung in sozialen Bereich, Berlin 2008.
3. Witt, Tabea: "Der Name ist Programm: Das Projekt Stadtteilmütter(1+2)", Berlin 2007,
<http://www.buergergesellschaft.de/praxishilfen/sozialraumorientierte-interkulturelle-arbeit/beispiele-gelingender-praxis/der-name-ist-programm/106581/> &
<http://www.buergergesellschaft.de/praxishilfen/sozialraumorientierte-interkulturelle-arbeit/beispiele-gelingender-praxis/der-name-ist-programm/der-name-ist-programm/106624/>
4. Fahrn, Joakim: "Das Buschkowsky-Programm", Die Welt, Welt Online 10/10-2008, http://www.welt.de/welt_print/article2555664/Das-Buschkowsky-Programm.html
5. Macher, Maria: "Stadtteilmütter in Berlin", Diakonisches Werk Neukölln-Oberspree Juli 2006, Berlin,
<http://www.gesundheitberlin.de/download/Macher.pdf>
6. Macher, Maria: „Wir suchen arbeitslose Migrantinnen“, Promenadenpost, 3. Quartal 2007, Hömberg & Partner (red.), 2007, Berlin,
http://www.schillerpromenade-quartier.de/uploads/media/Promenadenpost_2007_3_03.pdf
7. Berg, Giselind & Stoltzenberg, Regina: „Stadtteilmütter In Berlin-Kreuzberg: Ergebnisse der ersten Befragung der Stadtteilmütter zu Beginn der Trainingsaufnahme“, Oktober 2008, Berlin http://www.dw-stadtmitte.de/fileadmin/Stadtteilmuetter/PDF-Dateien/2009__03_01_Ergebnisse_erste_Befragung_STM.pdf

Bilag B: Spørgeskema og interviewguides til projekter i uddannelsen

Spørgeskema til bydelsmødre (Fase 1)

DIN BAGGRUND

1. Hvor gammel er du? _____
2. Hvor mange børn har du, der bor hjemme? _____ (skriv antal)

3. Hvor mange år har du boet i Danmark? _____ år

4. Hvilke sprog taler du, udover dansk? (sæt evt. flere krydser)

- a. Arabisk
- b. Tyrkisk
- c. Urdu
- d. Somali
- e. Fransk
- f. Engelsk
- g. Farsi
- h. Kurdisk
- i. Serbisk
- j. Bosnisk
- k. Albansk
- l. Andet – skriv hvad: _____

5. Beskæftigelse (sæt evt. flere krydser)

- a. Jeg er i fast arbejde
- b. Jeg er vikar
- c. Jeg er under uddannelse
- d. Jeg er på kontanthjælp/størhjælp
- e. Jeg er på pension/førtidspension
- f. Jeg er på dagpenge
- g. Andet – skriv hvad: _____

6. Er du medlem af foreninger eller netværk i dit boligområde (sæt gerne flere krydser)?

- a. Kvindeforening
- b. Idrætsforening
- c. Kulturel forening
- d. Religiøs forening
- e. Beboerforening
- f. Politisk forening
- g. Fagforening
- h. Frivilligt socialt arbejde
- i. Andet – skriv hvad: _____

BYDELSMØDREKURSERNE

7. Hvor mange undervisningsgange har du deltaget i (sæt kun ét kryds)?

- Alle
- Over halvdelen
- Halvdelen
- Under halvdelen
- Ingen

8. Hvis du har haft fravær, hvad har grunden til fravær så været (sæt evt. flere krydser)?

- a. Egen sygdom
- b. Børnepasning
- c. Arbejde/uddannelse
- d. Arbejde derhjemme
- e. Havde ikke lyst
- f. Andet – skriv her:

9. Hvor meget har du lært om disse emner i bydelsmødrekurset?

	Meget ☆☆☆☆	Ikke så meget ☆☆	Ingenting
Muligheder for at komme i arbejde eller uddannelse			
Sundhed, mad og motion			
Kontakt til børns vuggestue, børnehave, skole, klub, fx skole-hjemsamarbejde			
Børneopdragelse			
Børns sproglige udvikling			
Forholdet til teenagebørn: samvær, kontakt, konflikter, unges liv i Danmark			
Kvindes rettigheder			

	Meget ★★★★	Ikke så meget ★★	Ingenting
Muligheder for fritidsaktiviteter og socialt samvær i lokalområdet			
Kommunens tilbud: Jobcenter, sprogskole, socialrådgivning, tolk			
Kommunikation: hvordan skabes der kontakt til og en god dialog med de kvinder, som skal besøges?			

10. Hvor meget lærte du af de forskellige undervisningsformer?

	Meget ★★★★	Ikke så meget ★★	Ingenting
Undervisning af læreren			
Gruppearbejde			
Rollespil			
Billeder/videoptagelser			

11. Har du brugt det, du har lært om børneopdragelse i forhold til dine egne børn?

- Ja
- Nej

12. Har du fået bedre muligheder for at få et arbejde eller tage en uddannelse?

- Ja
- Nej

13. Er du blevet bedre til dansk?

- Ja
- Nej

14. Har du lært flere mennesker at kende i dit boligområde?

- Ja
- Nej

15. Ses du med de andre bydelsmødre i din fritid? (sæt kun ét kryds)

- Ja
- Nej

ARBEJDET SOM BYDELSMOR

16. Føler du dig klar til dit arbejde som bydelsmor?

- Ja
- nej

17. Ved du, hvordan du skal skabe kontakt til de kvinder, som du skal besøge?

- Ja
- Nej

18. Hvem vil du spørge, hvis du har brug for hjælp i dit arbejde som bydelsmor? (sæt kun ét kryds)

- Én af de andre Bydelsmødre
- Projektlederen
- Én af de lærere, der har undervist på bydelsmødrekurset
- Andre – skriv hvem: _____
- Jeg ved ikke, hvem der kan hjælpe

19. Har du anbefalet andre at blive bydelsmor?

- Ja
- Nej

Interviewguide bydelsmødre, projekter i uddannelsen

INTRODUKTION

- Formålet med at evaluere bydelsmødreprojekterne er at finde ud af, hvordan de kan blive endnu bedre.
- Formålet med fokusgruppen er at uddybe nogle af de ting I har svaret på i spørgeskemaet, men vi vil også stille nogle nye spørgsmål.
- Det vil ca. tage 1 ½ time
- Det bliver optaget på diktafon og vi tager noter, men I er anonyme, så der er ingen, der får at vide, hvem der har sagt hvad.
- Spørgsmål før vi går i gang?

PRÆSENTATION AF BYDELSMØDRENE

- Kan du fortælle lidt om dig selv?
- Hvor bor du?
- Hvem bor du sammen med? Hvor mange børn?
- I arbejde/uddannelse?
- Hvordan hørte du om BM projektet?
- Hvorfor vil du gerne være BM?
- Er du med i en forening, netværk, kvindeklub eller andet i dit boligområde?

BYDELSMØDREKURSERNE

- Hvad har I lært mest om i kurset?
- Er der emner, I gerne ville have lært mere om?
- Hvordan synes I at niveauet i undervisningen har været? Har det været for svært, for let eller tilpas?
- Hvad synes I om, at undervisningen er foregået på dansk?

- Hvilke undervisningsmåder har I været glade for (undervisning af lærer, gruppearbejde, rollespil, video, andet)?
- Hvilke undervisningsmåder har I *ikke* været glade for?
- Føler I, at I har haft indflydelse på undervisningen?
- Er jeres erfaringer blevet inddraget i undervisningen?

Resultater i fht. bydelsmødrenes integration:

- Kan I bruge det, I har lært i jeres eget liv?
- Har I brugt det i fht. jeres egne børn (børneopdragelse, kontakt med skole/institution osv.)?
- Har I brugt det i fht. jeres og jeres familiers sundhed? Har I f.eks. ændret på jeres madvaner? Går I mere op i motion?
- Er der nogen, der har fået arbejde på grund af bydelsmødreprojektet?
- Ved I mere om, hvilke faciliteter (f.eks. bibliotek, klubber og foreninger), der er i jeres bydel?
- Har I lært flere beboere i boligområdet at kende?
- Ser I bydelsmødre hinanden i fritiden?

KLÆDT PÅ TIL ARBEJDET SOM BYDELSMOR

- Hvad er en bydelsmors opgaver?
- Er I klar til at gå i gang med arbejdet?
- Synes I at undervisningen har været relevant i forhold til det, som I tror, kvinderne har brug for vejledning i?
- Hvilken type kvinde skal I opsøge i projektet?
- Ved I hvordan I skal få kontakt til de kvinder, I besøger?

AFSLUTNING

- Hvad har indtil videre været det bedste ved at være med i projektet?
- Hvordan bliver projekterne bedre?
- Har du anbefalet nogen at blive bydelsmor? Hvorfor?

Interviewguide projektkoordinator – projekter i uddannelsen

Introduktion og oprids af de temaer, vi gerne vil omkring: projektets organisering, rekrutteringsforløbet, undervisningsforløbet, det opsøgende arbejde, effekter/resultater i fht. bydelsmødrenes integration og i fht. de besøgte kvinders integration, anbefalinger til ændringer/justeringer i projekterne.

Projektets organisering

- Hvordan er jeres projekt forankret - på frivillig basis eller i kommunalt regi (hvem står bag)?
- Hvem har taget initiativet – søgt midler?
- Hvem har ansat projektleder?
- Hvem er i styregruppen?
- Hvor mange midler har jeres projekt fået og til hvad?

Rekrutteringsforløbet

- Kan du beskrive, hvad en bydelsmor skal kunne?
- Hvilke kriterier har I lagt væk på, da I skulle rekruttere?
  - (F.eks. etnicitet, netværk, integration, sprog, motivation)
- Hvor/hvordan har I rekrutteret bydelsmødre til jeres projekt?
- Hvilke problemer har der været i forbindelse med rekrutteringen?
- Har I gjort jer nogle positive erfaringer mht. rekruttering?
- Får bydelsmødrene løn/penge for deres arbejde? (Frivilligt eller aktivering)

Organisering af uddannelsesforløbet

- Hvad ser du som det vigtigste formål med undervisningen af bydelsmødrene?
- Hvilke temaer er der lagt vægt på i uddannelsesforløbet – og hvorfor?
- Hvem har sammensat uddannelsesforløbet?
- Har BM haft indflydelse på sammensætningen af uddannelsesforløbet?
- Hvilke undervisere har været tilknyttet jeres kursus?
- Hvor/hvornår har undervisningen konkret foregået? (sprogcenter, beboerhus, andet?)

Undervisningens indhold og forløb

- Hvordan har fremmødet været? (har der været frafald?) (har det været svært for kvinderne at finde tiden?)

- Har kvinderne deltaget aktivt i undervisningen?
- Har der været vanskeligheder i forhold til at forstå undervisningen? (i hvor høj grad har disse skyldtes sproglige problemer?)
- Er der blevet anvendt særlige undervisningsmetoder for at overkomme disse vanskeligheder? (F.eks. inddragelse af billedmateriale, film, praktik, rollespil osv.) (hvad har erfaringerne været med det?)
- Hvordan er en ressourcebaseret tilgang indarbejdet i undervisningen? (Inddrog lærerne f.eks. BMs egne erfaringer i undervisningen?)
- Hvilke fordele og ulemper synes du, der har været ved jeres uddannelsesforløb?

Den opsøgende del

- Hvordan kommer det opsøgende arbejde til at foregå (bydelsmor besøger en isoleret kvinde)?
- Hvem skal de besøge? (hvem er målgruppen)
- Hvordan kommer de i kontakt med kvinderne?
- Enkeltbesøg eller forløb?
- Dialog eller rådgivning?
- (Hvordan) vil I registrere besøgene?
- Forventer I, at bydelsmødrene vil kunne få fat i de meget isolerede kvinder i jeres boligområde? (hvorfor/hvorfor ikke?)
- Er netværksskabelse en integreret del af rådgivningen?
- Forsøger I at styre, hvilke temaer bydelsmødrene rådgiver om og hvordan?

Projektets betydning for bydelsmødrenes integration

- Er det dit indtryk, at bydelsmødrenes integration er forbedret gennem projektet?
- Er der nogen, der er kommet i arbejde/uddannelse?
- Er deres netværk øget?
- Er de mere engagerede i foreninger, klubber og lign.?
- Har de fået større selvtillid?
- Har de fået større kendskab til dansk børneopdragelse? Bedre redskaber i fht. deres egen rolle som mødre?

- Øgede danskkundskaber?
- Kom gerne med konkrete eksempler.

Anbefaling til projekt bydelsmødre og fremtidssikring af projektet

- Hvad er din vurdering af jeres projekts samlede resultat indtil nu (efteråret 2009)?
- Hvad er din vurdering af projekt bydelsmødre – som sådan?
- Hvad gør I organisatorisk og finansielt for at sikre, at jeres projekt kan fortsætte fremover?
- Hvad mener du, der kan gøres for at sikre en vidensdeling og opbygning af netværksrelationer mellem bydelsmødreprøjekter?
- Hvad mener du, der fremadrettet kan gøres for at forbedre (organiseringen af) bydelsmødreprøjekterne?
- Hvis du skal pege på to områder, hvor bydelsmødreprøjektet fremadrettet kan forbedres, hvilke områder skal så være – og har du forslag til hvordan?

Bilag C: Spørgeskema og interviewguide til projekter i den opsøgende fase

Spørgeskema til bydelsmødre (Fase 2)

DIN BAGGRUND

1. Hvor gammel er du? _____

2. Hvor mange børn har du, der bor hjemme? _____ (skriv antal)

3. Hvor mange år har du boet i Danmark? _____ år

4. Hvilke sprog taler du, udover dansk? (sæt evt. flere krydser)

- m. Arabisk
- n. Tyrkisk
- o. Urdu
- p. Somali
- q. Fransk
- r. Engelsk
- s. Farsi
- t. Kurdisk
- u. Serbisk
- v. Bosnisk
- w. Albansk
- x. Andet – skriv hvad: _____

5. **Beskæftigelse** (sæt evt. flere krydser)

- h. Jeg er i fast arbejde
- i. Jeg er vikar
- j. Jeg er under uddannelse
- k. Jeg er på kontanthjælp/starthjælp
- l. Jeg er på pension/førtidspension
- m. Jeg er på dagpenge
- n. Andet – skriv hvad: _____

6. Er du medlem af foreninger eller netværk i dit boligområde (sæt gerne flere krydser)?

- j. Kvindeforening
- k. Idrætsforening
- l. Kulturel forening
- m. Religiøs forening
- n. Beboerforening
- o. Politisk forening
- p. Fagforening
- q. Frivilligt socialt arbejde
- r. Andet – skriv hvad: _____

BYDELSMØDREKURSERNE

7. Hvor mange undervisningsgange har du deltaget i (sæt kun ét kryds)?

- Alle
- Over halvdelen
- Halvdelen
- Under halvdelen
- Ingen

8. Hvis du har haft fravær, hvad har grunden til fravær så været (sæt evt. flere krydser)?

- g. Egen sygdom
- h. Børnepasning
- i. Arbejde/uddannelse
- j. Arbejde derhjemme
- k. Havde ikke lyst
- l. Andet – skriv her:

9. Hvor meget har du lært om disse emner i bydelsmødrekurset?

	MEGET ☆☆☆☆	IKKE SÅ MEGET ☆☆	INGENTING
Muligheder for at komme i arbejde eller uddannelse			
Sundhed, mad og motion			
Kontakt til børns vuggestue, børnehave, skole, klub, fx skole-hjemsamarbejde			
Børneopdragelse			
Børns sproglige udvikling			
Forholdet til teenagebørn: samvær, kontakt, konflikter, unges liv i Danmark			
Kvindes rettigheder			
Muligheder for fritidsaktiviteter og socialt samvær i lokalområdet			
Kommunens tilbud: Jobcenter, sprogskole, socialrådgivning, tolk			
Kommunikation: hvordan skabes der kontakt til og en god dialog med de kvinder, som skal besøges?			

10. Hvor meget lærte du af de forskellige undervisningsformer?

	MEGET ☆☆☆☆	IKKE SÅ MEGET ☆☆	INGENTING
Undervisning af læreren			
Gruppearbejde			
Rollespil			
Billeder/videoptagelser			

11. Har du brugt det, du har lært om børneopdragelse i forhold til dine egne børn?

- Ja
- Nej

12. Har du fået bedre muligheder for at få et arbejde eller tage en uddannelse?

- Ja
- Nej

13. Er du blevet bedre til dansk?

- Ja
- Nej

14. Har du lært flere mennesker at kende i dit boligområde?

- Ja
- Nej

15. Ses du med de andre bydelsmødre i din fritid? (sæt kun ét kryds)

- Ja
- Nej

ARBEJDET SOM BYDELSMOR

16. Hvor mange kvinder har du forsøgt at kontakte i dit arbejde som bydelsmor?
_____ (skriv antal)

17. Hvor mange kvinder har du haft kontakt med i dit arbejde som bydelsmor?
_____ (skriv antal)

18. Hvor tit er du hjemme og besøge kvinder i dit arbejde som bydelsmor? (sæt kun ét kryds)

- Flere gange om ugen
- 1 gang om ugen

- 2-3 gange om måneden
- 1 gang om måneden eller mindre

19. Besøger du mest kvinder med samme etniske og sproglige baggrund som dig selv?

- Ja
- Nej

20. Hvor meget rådgiver du om disse emner?

	Meget ☆☆☆☆	Ikke så meget ☆☆	Ingenting
Muligheder for at komme i arbejde eller uddannelse			
Sundhed, mad og motion			
Kontakt til børns vuggestue, børnehave, skole, klub, fx skole-hjemsamarbejde			
Børneopdragelse			
Børns sproglige udvikling			
Forholdet til teenagebørn: samvær, kontakt, konflikter, unges liv i Danmark			
Kvindes rettigheder			
Muligheder for fritidsaktiviteter og socialt samvær i lokalområdet			
Kommunens tilbud: Jobcenter, sprogskole, socialrådgivning, tolk			

21. Kontakten til kvinderne:

	Ja, i høj grad ☆☆☆☆	I nogen grad ☆☆	Nej, slet ikke
Er kvinderne glade for dit besøg?			
Kan du svare på kvindernes spørgsmål?			
Tager kvinderne imod din vejledning?			

22. Hvem hjælper dig, hvis du har brug for hjælp i dit arbejde som bydelsmor? (sæt gerne flere krydser)

- Én af de andre bydelsmødre
- Projektlederen
- Én af de lærere, der har undervist på bydelsmødrekurset
- Andre – skriv hvem: _____
- Der er ikke nogen, jeg kan spørge om hjælp

23. Har du anbefalet andre at blive bydelsmor?

- Ja
- Nej

Fokusgruppeinterview bydelsmødre: Projekter i det opsøgende arbejde

INTRODUKTION

- Formålet med at evaluere bydelsmødreprojekterne er at finde ud af, hvordan de kan blive endnu bedre.
- Formålet med fokusgruppen er at uddybe nogle af de ting I har svaret på i spørgeskemaet, men vi vil også stille nogle nye spørgsmål.
- Det vil ca. tage 1 ½ time
- Det bliver optaget på diktafon og vi tager noter, men I er anonyme, så der er ingen, der får at vide, hvem der har sagt hvad.
- Spørgsmål før vi går i gang?

PRÆSENTATION AF BYDELSMØDRENE

- Kan du fortælle lidt om dig selv?
- Hvor bor du?
- Hvem bor du sammen med? Hvor mange børn?
- I arbejde/uddannelse?
- Hvordan hørte du om BM projektet?
- Hvorfor vil du gerne være BM?
- Er du med i en forening, netværk, kvindeklub eller andet i dit boligområde?

BYDELSMØDREKURSERNE

- Hvad har I lært mest om i kurset?
- Er der emner, I gerne ville have lært mere om?

Resultater i fht. bydelsmødrenes integration:

- Kan I bruge det, I har lært i jeres eget liv?
- Har I brugt det i fht. jeres egne børn (børneopdragelse, kontakt med skole/institution osv.)?

- Har I brugt det i fht. jeres og jeres familiers sundhed? Har I f.eks. ændret på jeres madvaner? Går I mere op i motion?
- Er der nogen, der har fået arbejde på grund af bydelsmødreprojektet?
- Ved I mere om, hvilke faciliteter (f.eks. bibliotek, klubber og foreninger), der er i jeres bydel?
- Har I lært flere beboere i boligområdet at kende?
- Ser I bydelsmødre hinanden i fritiden?

ARBEJDET SOM BYDELSMOR

- Hvad er en bydelsmors opgaver?

Kontakten til kvinderne (erfaringer og barrierer):

- Hvilken type kvinde opsøger I i projektet?
- Hvordan udvælger I de kvinder, som I besøger?
- Hvordan får I kontakt til de kvinder I besøger?
- Kender I de besøgte kvinder i forvejen fra jeres eget netværk?
- Kan I komme i kontakt med meget isolerede kvinder (hvorfor/hvorfor ikke?)
- Besøger I også etniske danske kvinder
- Har I oplevet, at der var nogle kvinder, der ikke ville have besøg af jer?

Antal besøg mv.:

- Hvor mange kvinder besøger I hver især?
- Hvor tit besøger I den samme kvinde?
- Hvor foregår besøgene?
- (Hvordan registrerer I besøgene og hvilke emner, I taler om?)

Oplevelser af og indhold i besøgene:

- Oplever I at kvinderne er glade for jeres besøg (hvorfor/hvorfor ikke)?
- Hvilke emner taler I mest om, når I besøger kvinderne? Hvad er det de gerne vil have hjælp til?

- Oplever I, at I kan hjælpe kvinderne og svare på deres spørgsmål?
- Oplever I at kvinderne tager imod og følger jeres vejledning?
- Hvad gør I, når de spørger om noget, som I ikke har gennemgået i undervisningen?
- Bruger I jeres personlige erfaringer i vejledningen?

Resultater i fht. de besøgte kvinders integration:

- Er nogle af de besøgte kvinder begyndt på en uddannelse eller et job?
- Er nogle af de besøgte kvinder blevet tilknyttet en frivillig forening eller andet netværk?
- Er det jeres indtryk, at de besøgte kvinder har fået flere redskaber i fht. deres børns opdragelse, trivsel og sundhed? Kan I komme med konkrete eksempler?
- Andre fremskridt?

AFSLUTNING

- Kan I hver især fortælle om en god oplevelse eller en succeshistorie fra jeres arbejde som bydelsmor?
- Hvordan bliver projekterne bedre?
- Har I anbefalet nogen at blive bydelsmor? Hvorfor?

Interviewguide projektkoordinator – den opsøgende fase

Introduktion og oprids af de temaer, vi gerne vil omkring: projektets organisering, rekrutteringsforløbet, undervisningsforløbet, det opsøgende arbejde, effekter/resultater i fht. bydelsmødrenes integration og i fht. de besøgte kvinders integration, anbefalinger til ændringer/justeringer i projekterne.

Projektets organisering

- Hvordan er jeres projekt forankret - på frivillig basis eller i kommunalt regi (hvem står bag)?
- Hvem har taget initiativet – søgt midler?
- Hvem har ansat projektleder?
- Hvem er i styregruppen?
- Hvor mange midler har jeres projekt fået og til hvad?

Rekrutteringsforløbet

- Kan du beskrive, hvad en bydelsmor skal kunne?
- Hvilke kriterier har I lagt væk på, da I skulle rekruttere?
  - (F.eks. etnicitet, netværk, integration, sprog, motivation)
- Hvor/hvordan har I rekrutteret bydelsmødre til jeres projekt?
- Hvilke problemer har der været i forbindelse med rekrutteringen?
- Har I gjort jer nogle positive erfaringer mht. rekruttering?
- Får bydelsmødrene løn/penge for deres arbejde? (Frivilligt eller aktivering)

Organisering af uddannelsesforløbet

- Hvad ser du som det vigtigste formål med undervisningen af bydelsmødrene?
- Hvilke temaer er der lagt vægt på i uddannelsesforløbet – og hvorfor?
- Hvem har sammensat uddannelsesforløbet?
- Har BM haft indflydelse på sammensætningen af uddannelsesforløbet?
- Hvilke undervisere har været tilknyttet jeres kursus?
- Hvor/hvornår har undervisningen konkret foregået? (sprogcenter, beboerhus, andet?)

Undervisningens indhold og forløb

- Hvordan har fremmødet været? (har der været frafald?) (har det været svært for kvinderne at finde tiden?)
- Har kvinderne deltaget aktivt i undervisningen?
- Har der været vanskeligheder i forhold til at forstå undervisningen? (i hvor høj grad har disse skyldtes sproglige problemer?)
- Er der blevet anvendt særlige undervisningsmetoder for at overkomme disse vanskeligheder? (F.eks. inddragelse af billedmateriale, film, praktik, rollespil osv.) (hvad har erfaringerne været med det?)
- Hvordan er en ressourcebaseret tilgang indarbejdet i undervisningen? (Inddrog lærerne f.eks. BMs egne erfaringer i undervisningen?)
- Hvilke fordele og ulemper synes du, der har været ved jeres uddannelsesforløb?

Den opsøgende del

- Hvem skal de besøge? (hvem er målgruppen og hvem får de kontakt til?)
- Hvordan kommer I i kontakt med kvinderne?
- Hvordan foregår det opsøgende arbejde (bydelsmor besøger en isoleret kvinde)?
- Enkeltbesøg eller forløb?
- Dialog eller rådgivning?
- (Hvordan) registrerer I besøgene?
- Hvor er det opsøgende arbejde konkret foregået? (i kvindens hjem, hos bydelsmødre, andre steder uden for hjemmet?)
- Hvor mange kvinder har fået besøg indtil videre?
- Har du et indtryk af hvilke temaer, der typisk rådgives om?
- Har du indtryk af, at BM har opnået de fornødne kompetencer i fht. de opgaver, de stilles overfor?
- Er der nogle kompetencer, man bør vægte højere i fremtidige uddannelsesforløb?
- Hvor tæt kontakt holder du til bydelsmødrene? (får de en eller anden form for supervision?)
- Har bydelsmødrene kontakt indbyrdes?
- Er det dit indtryk, at de besøgte kvinder nu i højere grad (kom gerne med eksempler):

- Indgår i lokale netværk?
- Er involverede i deres børns liv udenfor hjemmet (skolegang, institutionsliv, fritid, sundhed mv.)?
- Er kommet tættere på at komme i arbejde eller uddannelse?

Projektets betydning for bydelsmødrenes integration

- Er det dit indtryk, at bydelsmødrenes integration er forbedret gennem projektet?
- Er der nogen, der er kommet i arbejde/uddannelse?
- Er deres netværk øget?
- Er de mere engagerede i foreninger, klubber og lign.?
- Har de fået større selvtillid?
- Har de fået større kendskab til dansk børneopdragelse? Bedre redskaber i fht. deres egen rolle som mødre?
- Øgede danskkundskaber?
- Kom gerne med konkrete eksempler.

Anbefaling til projekt bydelsmødre og fremtidssikring af projektet

- Hvad er din vurdering af jeres projekts samlede resultat indtil nu (efteråret 2009)?
- Hvad er din vurdering af projekt bydelsmødre – som sådan?
- Hvad gør I organisatorisk og finansielt for at sikre, at jeres projekt kan fortsætte fremover?
- Hvad mener du, der kan gøres for at sikre en vidensdeling og opbygning af netværksrelationer mellem bydelsmødreprojekter?
- Hvad mener du, der fremadrettet kan gøres for at forbedre (organiseringen af) bydelsmødreprojekterne?
- Hvis du skal pege på to områder, hvor bydelsmødreprojektet fremadrettet kan forbedres, hvilke områder skal så være – og har du forslag til hvordan?